

СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА

2542.

Врз основа на членот 75 ставови 1 и 2 од Уставот на Република Македонија, претседателот на Република Македонија и претседателот на Собранието на Република Македонија издаваат

У К А З
ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ПЕНЗИСКОТО И ИНВАЛИДСКОТО ОСИГУРУВАЊЕ

Се прогласува Законот за пензиското и инвалидско-то осигурување,
што Собранието на Република Македонија го донесе на седницата одржана на 30 јули 2012 година.

Бр. 07-3503/1
30 јули 2012 година
Скопје

Претседател
на Република Македонија,
Горге Иванов, с.р.

Претседател
на Собранието на Република
Македонија,
Трајко Вељаноски, с.р.

ЗАКОН
ЗА ПЕНЗИСКОТО И ИНВАЛИДСКОТО
ОСИГУРУВАЊЕ

Глава I

Основни начела

Член 1

Со овој закон се уредува задолжителното пензиско и инвалидско осигурување, опфатот на осигуреници, правата кои се остваруваат од ова осигурување, матичната евиденција на осигурениците и корисниците на права од пензиското и инвалидското осигурување, основите на капиталното финансирано пензиско осигурување, како и посебните услови под кои одделни категории на осигуреници ги остваруваат правата од пензиското и инвалидското осигурување.

Член 2

(1) Системот на пензиското и инвалидското осигурување е составен од:

- задолжително пензиско и инвалидско осигурување врз основа на генерациска солидарност (во натамошниот текст: прв столб),
- задолжително капитално финансирано пензиско осигурување (во натамошниот текст: втор столб) и
- доброволно капитално финансирано пензиско осигурување (во натамошниот текст: трет столб).

(2) Задолжителното и доброволното капитално финансирано пензиско осигурување поблиску се уредени со посебни закони.

Член 3

Со првиот пензиски столб, а врз начелото на социјална праведност и генерациска солидарност, се остваруваат правата во случај на старост, инвалидност, смрт и телесно оштетување, а со вториот пензиски столб се остваруваат правата согласно со законот кој го уредува задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување.

Член 4

Правата од пензиското и инвалидското осигурување се стекнуваат и остваруваат во зависност од начинот, должината и обемот на вложувањето на средствата за пензиско и инвалидско осигурување под услови утврдени со овој закон.

Член 5

Права од пензиско и инвалидско осигурување се:

- 1) право на старосна пензија;
- 2) право на инвалидска пензија;
- 3) право на професионална рехабилитација и права на соодветни парични надоместоци;
- 4) право на семејна пензија;
- 5) право на паричен надоместок за телесно оштетување и
- 6) право на најнизок износ на пензија.

Член 6

(1) Правата од пензиското и инвалидското осигурување се неотуѓиви, лични материјални права и не можат да се пренесуваат на други лица.

(2) Правата од пензиското и инвалидското осигурување не можат да застарат, освен пристигнатите, а неисплатени износи на пензии и на други парични примања, во случаите утврдени со закон.

(3) Користењето на правата од пензиското и инвалидското осигурување остварени според овој закон може да престане или да се ограничи само во случаи и под услови предвидени со овој закон.

Член 7

(1) Средствата потребни за остварување на правата од пензиското и инвалидското осигурување ги обезбедуваат осигурениците и работодавачите преку плаќање на придонесот за пензиско и инвалидско осигурување согласно со закон.

(2) Средства за пензиско и инвалидско осигурување во случаите и под условите утврдени со овој закон се обезбедуваат од Буџетот на Република Македонија.

Член 8

(1) Средствата за пензиското и инвалидското осигурување и правата од пензиското и инвалидското осигурување се обезбедуваат, односно се остваруваат во Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија (во натамошниот текст: Фондот).

(2) Фондот има својство на правно лице.

(3) Седиштето на Фондот е во Скопје.

(4) Дејноста на Фондот е од јавен интерес.

Член 9

(1) Определени категории на осигуреници може, по исклучок, во случаи утврдени со одредбите од овој закон да стекнуваат и остваруваат право на пензија под посебни услови.

(2) Определените категории на осигуреници, поблиските критериуми за остварување на правата во смисла на ставот (1) на овој член, како и обезбедувањето на средства за тие права се уредуваат со овој закон.

Член 10

За остварување на правата од пензиското и инвалидското осигурување се обезбедува двостепеност на постапката и судска заштита на правата.

Глава II
Осигуреници

Член 11

(1) Осигуреници со задолжително пензиско и инвалидско осигурување се:

1) работниците во работен однос и со нив, согласно со посебни закони, изедначени лица;

2) воениот и цивилниот персонал согласно со закон;

3) избраните или именуваните носители на јавна и друга функција, ако за вршењето на функцијата примаат плата, односно остваруваат надоместок на плата за вршење на таа функција;

4) државјаните на Република Македонија кои на територијата на Република Македонија се вработени кај странски и меѓународни органи, организации и установи, кај странски дипломатски и конзуларни претставништва или се во лична служба на странски државјани, ако со ратификуван меѓународен договор поинаку не е определено;

5) државјаните на Република Македонија вработени во странство, ако за тоа време не се задолжително осигурени кај странски носител на осигурувањето;

6) државјаните на Република Македонија вработени кај странски работодавач во држава во која се задолжително осигурени, но во која правата од пензиското и инвалидското осигурување, што како права се утврдени со овој закон, не можат да ги остваруваат или не можат да ги користат надвор од таа држава;

7) самовработените лица - физички лица кои вршат самостојна економска дејност или професионална и друга интелектуална услуга од која остваруваат приход, во согласност со закон;

8) физичките лица кои вршат дејност, а немаат даночна основица;

9) индивидуалните земјоделци - обврзници на данок од приход од земјоделска дејност на кои земјоделската дејност им е единствено занимање (индивидуални земјоделци);

10) невработените лица кои примаат паричен надоместок најмногу до навршување на 15 години пензиски стаж;

11) инвалидите на трудот за време на чекање за упатување и за време на професионална рехабилитација и соодветно вработување;

12) самостојните уметници кои со таков статус се добиле според критериумите, во соодветна постапка и со соодветен акт на министерот за култура и

13) професионалните спортисти кои имаат склучено договор за вработување со професионален спортски клуб.

(2) Фондот поблиску го пропишува начинот на утврдување својство на осигуреник за лицата од ставот (1) точки 4, 5, 6, 8, 9 и 12 на овој член.

Член 12

(1) Осигуреникот може да пристапи во продолжено осигурување за времето поминато:

1) на стручно усовршување или образование во земјата или во странство со согласност на работодавачот;

2) на престој во странство како брачен другар на работникот кој е упатен на работа во странство во рамките на меѓународно-техничка или просветно-културна и научна соработка во дипломатски и конзуларни претставништва;

3) по престанок на работниот однос на брачен другар на активно воено лице преместено поради потреба на службата, најмногу до четири години;

4) по престанок на правото на паричниот надоместок во случај на невработеност, најмногу до три години и

5) за време на неплатено отсуство, најмногу до три месеци.

(2) Заради обезбедување на продолжено осигурување осигуреникот, односно лицето поднесува барање до подрачната единица на Стручната служба на Фондот во рок од шест месеци од престанокот на задолжителното осигурување, а осигуреникот од ставот (1) точка 4 на овој член од денот на влегувањето во сила на овој закон.

(3) Со барањето од ставот (2) на овој член осигуреникот доставува докази за утврдување на околностите врз основа на кои се обезбедува продолжено осигурување.

Член 13

(1) Задолжително се осигуруваат и работниците од членот 11 став (1) точки 1 и 3 од овој закон кои се упатени на работа во странство и за времето на работа во странство, ако не се задолжително осигурени според прописите на државата во која се упатени или со ратификуван меѓународен договор поинаку не е определено.

(2) Задолжително се осигуруваат и државјаните на Република Македонија кои засновале работен однос кај работодавачот кој врши дејност во странство.

Член 14

Задолжително се осигуруваат и странските државјани и лицата без државјанство кои на територијата на Република Македонија се:

1) вработени кај работодавач;

2) самовработени лица;

3) во служба на странски физички и правни лица, ако со ратификуван меѓународен договор поинаку не е определено и

4) во служба на меѓународни организации и установи, на странски дипломатски и конзуларни претставништва, ако таквото осигурување е предвидено со ратификуван меѓународен договор.

Член 15

(1) Со задолжително пензиско и инвалидско осигурување врз основа на инвалидност и телесно оштетување причинети со повреда на работа или професионална болест осигурени се:

1) учениците и студентите кога вршат практична работа за време на школувањето, односно студирањето;

2) лицата на издржување казна затвор, малолетнички затвор и на издржување на воспитна мерка во воспитно-поправен дом за време на редовна работа што ја вршат во текот на издржувањето на казната, односно мерката;

3) здравствените работници со високо образование кои стекнуваат работно искуство за полагање на стручен испит и

4) невработените лица за време на стручно оспособување и професионална рехабилитација.

(2) Одредбите од ставот (1) точка 1 на овој член се однесуваат и на државјаните на Република Македонија кои согласно со важечките прописи се упатени на школување во странство.

(3) Одредбите од ставот (1) точка 1 на овој член се однесуваат и на странски државјани кои се наоѓаат на школување во Република Македонија ако државата чии државјани се тие, исто така, постапува со државјаните на Република Македонија доколку со ратификуван меѓународен договор поинаку не е определено.

Член 16

Со задолжително пензиско и инвалидско осигурување врз основа на инвалидност и телесно оштетување причинети со повреда се осигуруваат и лицата кај кои повредата настанала со учество:

1) во акции за спасување или одбрана од елементарни непогоди или несреќи;

2) на работно ангажирање на корисници на социјална помош;

3) на обука по покана на органите на одбраната;

4) во давање помош на органите за внатрешни работи во вршење на нивната службена должност;

5) на културно-уметнички манифестации и натпревари, организирани од културни и други институции;

6) на натпревари во физичка и техничка култура, организирани од спортски и други институции;

7) во волонтерска активност согласно со закон;

- 8) на спортист аматер согласно со закон и
9) на професионален спортист кој има склучено професионален договор со професионален спортски клуб.

Член 17

Фондот поблиску го пропишува начинот на остварување на правата од пензиското и инвалидското осигурување на лицата од членовите 15 и 16 од овој закон.

Глава III Стекнување и утврдување на правата

Старосна пензија

Член 18

Осигуреникот стекнува право на старосна пензија кога ќе наполни 64 години живот (маж), односно 62 години живот (жена) и најмалку 15 години пензиски стаж.

Намалување на старосната граница

Член 19

(1) На осигуреникот на кого стажот на осигурување му се смета со зголемено траење, старосната граница за стекнување право на старосна пензија се намалува за едно од степенот на зголемувањето на стажот, и тоа за по една година на:

1) секои седум години поминати на работни места на кои ефективно поминати 12 месеци се сметаат во стаж на осигурување како 13 месеци;

2) секои шест години поминати на работни места на кои ефективно поминати 12 месеци се сметаат во стаж на осигурување како 14 месеци;

3) секои пет години поминати на работни места на кои ефективно поминати 12 месеци се сметаат во стаж на осигурување како 15 месеци;

4) секои четири години поминати на работни места на кои ефективно поминати 12 месеци се сметаат во стаж на осигурување како 16 месеци;

5) секои три години поминати на работни места на кои ефективно поминати 12 месеци се сметаат во стаж на осигурување како 17 месеци и

6) секои три години поминати на работни места на кои ефективно поминати 12 месеци се сметаат во стаж на осигурување како 18 месеци.

(2) На осигуреникот на кого ефективно поминати 12 месеци стаж на осигурување се смета како стаж на осигурување со зголемено траење на работни места и работи кои се изведуваат под земја и кој во текот на осигурувањето бил распореден на работи и работни места со различни степени на зголемување на стажот на осигурување, старосната граница за стекнување право на старосна пензија се намалува за секој период поминат на работно место со одреден степен на зголемување на стажот пропорционално на времето поминато на тоа работно место со намалување на старосната граница од ставот (1) на овој член. Вкупното намалување на старосната граница се утврдува како збир на пропорционално утврдените намалувања за секој поединечен период.

Пензиска основица

Член 20

(1) Старосната пензија се утврдува од месечниот просек на платите што осигуреникот ги остварил за време на вкупното траење на осигурувањето, а најрано од 1 јануари 1970 година (во натамошниот текст: пензиска основица).

(2) За определување на пензиска основица, покрај месечниот просек на плати, се зема и надоместокот на плати, односно паричниот надоместок во случај на невработеност.

(3) Како година на осигурување од која се зема платата за утврдување на пензиската основица се зема календарската година во која осигуреникот остварил плата, односно надоместок на плата за најмалку шест месеци стаж на осигурување.

(4) Платата, односно надоместокот на платата остварен во годината во која осигуреникот остварува право на старосна пензија не се зема за утврдување на пензиската основица.

Член 21

(1) На осигуреникот, односно лицето кое не остварило плата, односно надоместок на плата по јануари 1970 година пензиската основица се утврдува во зависност од движењето на просечната плата на сите вработени во Републиката и стручната подготовка на осигуреникот.

(2) Основицата од ставот (1) на овој член во почетокот на годината ја објавува Фондот.

Член 22

За утврдување на пензиската основица се земаат платите, паричните надоместоци, односно основиците на осигурување што осигуреникот ги остварил во согласност со закон и колективен договор.

Член 23

(1) За утврдување на пензиската основица се зема просечната месечна плата што осигуреникот ја остварил со полно работно време.

(2) Платата што е остварена со работа подолга или пократка од полното работно време се пресметува на просечниот месечен износ што одговара на платата за полното работно време.

(3) На осигуреникот кој во календарската година бил истовремено во работен однос со работно време пократко од полното работно време кај повеќе работодавачи, платата му се смета така што се земаат вкупно остварената плата и часовите поминати на работа во работен однос кај сите работодавачи со полно работно време.

(4) Платата остварена со работа подолга од полното работно време се зема за утврдување на пензиската основица само ако таква работа е вршена во случаите предвидени со одредбите на општите прописи од работните односи.

(5) За времето за кое осигуреникот остварил надоместок на плата за скратено работно време поради неја на потешко хендикепирано дете, за утврдување на пензиската основица се зема паричниот надоместок според прописите кои се однесуваат на социјалната заштита.

Член 24

(1) При утврдувањето на пензиската основица вкупната плата остварена со работа со полно, пократко од полното и подолго од полното работно време во една година се сведува со просечен месечен износ кој одговара на платата за полното работно време.

(2) Износот што одговара на платата за полно работно време, во смисла на ставот (1) на овој член, се пресметува така што вкупниот износ на платите што се зема предвид за утврдување на пензиската основица, а кои осигуреникот ги примал за една година, се дели со бројот на часовите што тој ги поминал на работа со полно, пократко од полното и подолго од полното работно време, а така добиениот износ по час се множи со месечниот просек на бројот на часовите на полното

работно време кај работодавачот во периодот во кој е остварена платата. Така добиениот износ на платата се зема за утврдување на пензиската основица.

Член 25

(1) За времето на привремена спреченост од работа поради болест и повреда, односно за време на отсуство од работа поради бременост, раѓање и мајчинство, за утврдување на пензиската основа се зема надоместокот на плата.

(2) Надоместокот на плата од ставот (1) на овој член се валоризира со коефициент со кој се валоризираат платите за таа година.

Член 26

(1) За утврдување на пензиската основица на невработените лица кои примаат паричен надоместок во случај на невработеност, инвалидите на трудот во случај на професионална рехабилитација, се зема паричниот надоместок.

(2) Паричниот надоместок се валоризира со коефициент со кој се валоризираат платите за таа година.

Член 27

За утврдување на пензиската основица на вработените инвалиди на трудот кои примаат паричен надоместок за работа со скратено работно време или паричен надоместок поради помала плата, покрај остварената плата се зема и паричниот надоместок пресметан со коефициент на валоризација од годината во која е остварен тој надоместок.

Член 28

За утврдување на пензиската основица на осигурениците од членот 11 став (1) точка 3 од овој закон се зема платата, односно надоместокот за вршење на таа функција кој служел како основа за плаќање на придонесот за пензиското и инвалидското осигурување.

Член 29

За утврдување на пензиската основица на осигурениците од членот 13 од овој закон се зема платата, односно основицата на осигурувањето која служела како основа за плаќање на придонесот за пензиското и инвалидското осигурување.

Член 30

За утврдување на пензиската основица на осигурениците од членот 11 став (1) точки 4, 5 и 6 и членот 14 од овој закон се зема основицата на осигурувањето која служела како основа за плаќање на придонесот за пензиското и инвалидското осигурување.

Член 31

(1) Пензиската основица на работниците во работен однос се утврдува од платите остварени согласно со закон и колективен договор.

(2) Пензиската основица на индивидуалните земјоделци се утврдува од основици на осигурување.

(3) На осигурениците од членот 11 став (1) точки 8 и 12 од овој закон пензиската основица им се утврдува од основиците од кои е пресметуван и уплатуван придонес за пензиското и инвалидското осигурување.

Член 32

(1) За утврдување на пензиската основица се зема и надоместокот остварен по основ на иновација, рационализација и други видови творештво во работата, во согласност со закон и колективен договор, доколку е платен придонесот за пензиското и инвалидското осигурување.

(2) Надоместокот од ставот (1) на овој член при утврдувањето на пензиската основица се зема како да е остварен во годината во која е исплатен.

Член 33

(1) Платите од поранешните години кои се земаат за утврдување на пензиската основица се валоризираат со коефициентите пресметани врз основа на движењето на платите на сите вработени во Република Македонија.

(2) Валоризацијата на платите од поранешните години според кои се утврдува пензијата, се врши според просекот на платите во последната календарска година која и предходи на годината во која осигуреникот го остварува правото на пензија.

(3) Коефициентите за валоризација на платите од поранешните години се утврдуваат секоја година единствено за сите плати врз основа на статистичките податоци за движењето на платите на сите вработени во Република Македонија.

(4) Коефициентите за валоризација ги објавува Фондот.

Висина на старосната пензија

Член 34

(1) Старосната пензија за осигурениците од членот 118 од овој закон се утврдува од пензиската основица во проценти определени зависно од должината на пензискиот стаж која за секоја година пензиски стаж изнесува 0,75% (маж), односно 0,86% (жена) од пензиската основица, а за пензиски стаж пократок од една година, а најмалку шест месеци изнесува 0,375% (маж), односно 0,43% (жена) од пензиската основица.

(2) Старосната пензија за осигурениците од членот 119 од овој закон се утврдува од пензиската основица во проценти кои за секоја година исполнет пензиски стаж до нивната уплата на придонесот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување изнесуваат 2,33% (маж), односно 2,60% (жена), а за пензиски стаж пократок од една година, а најмалку шест месеци изнесува 1,165% (маж), односно 1,30% (жена), но најмногу 11,65% (маж), односно 13,00% (жена) од пензиската основица. За секоја нагатамошна година пензиски стаж исполнет по нивната уплата на придонесот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, пензијата се определува во висина од 0,75% (маж), односно 0,86% (жена), а за пензиски стаж пократок од една година, а најмалку шест месеци изнесува 0,375% (маж), односно 0,43% (жена) од пензиската основица.

Најнизок износ на старосна пензија

Член 35

(1) Најнизок износ на старосната пензија остварена од задолжителното пензиско и инвалидско осигурување врз основа на генерациска солидарност и пензијата остварена од задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување не може да изнесува помалку од утврдената просечна плата на сите вработени во Република Македонија во 2002 година, и тоа за:

- корисниците кои пензијата ја оствариле со пензиски стаж над 35 години (маж), односно над 30 години (жена), во висина од 41%,

- корисниците кои пензијата ја оствариле со пензиски стаж над 25 години (маж), односно над 20 години (жена), во висина од 38% и

- корисниците кои пензијата ја оствариле со пензиски стаж до 25 години (маж), односно до 20 години (жена), во висина од 35%.

(2) Пензијата од ставот (1) на овој член се усогласува со процентот со кој се усогласуваат другите пензии.

Член 36

Осигуреникот кој ќе оствари дел од пензијата според меѓународен ратификуван договор стекнува право на најнизок износ на старосна пензија ако износот на пензијата определена според овој закон и странската пензија пресметана според важечкиот девизен курс е помал од износот од кој се определува најнискиот износ на пензија од членот 35 од овој закон.

Усогласување на старосна пензија

Член 37

(1) Усогласувањето на старосната пензија се врши според движењето на индексот на трошоците на животот во висина од 50% и порастот на просечно исплатената плата на сите вработени во Република Македонија во висина од 50%.

(2) Пензијата од ставот (1) на овој член се усогласува од 1 јануари и од 1 јули секоја година според процентот кој се добива како збир на порастот на индексот на трошоците на живот во претходното полугодие и процентот на порастот на просечно исплатената плата на сите вработени во Република Македонија во претходното полугодие во однос на полугодието кое му претходи.

(3) Заради примена на ставот (1) на овој член пензијата остварена во тековната година претходно се сведува во месечен износ според порастот на платите од декември претходната година во однос на просечната плата истата година.

Глава IV

Права врз основа на инвалидност

Инвалидност

Член 38

(1) Инвалидност постои кога кај осигуреникот, поради промена во здравствената состојба која не може да се отстрани со лекување или со медицинска рехабилитација, работната способност е трајно намалена за повеќе од половина во споредба со физички и психички здрав осигуреник со исто или слично образование и способност.

(2) Инвалидноста од ставот (1) на овој член се утврдува според следниве категории:

1) категорија I - доколку работната способност на осигуреникот е намалена за повеќе од 80% постои трајно губење на работната способност (општа неспособност за работа) и

2) категорија II - доколку работната способност на осигуреникот е намалена за повеќе од 50%, а најмногу до 80% (професионална неспособност за работа).

(3) Доколку работната способност на осигуреникот е намалена за 50% во споредба со физички и психички здрав осигуреник со исто или слично образование и способност поради што не може да ги извршува работните задачи со полно работно време, може да работи со скратено работно време или да биде распределен на друга соодветна работа согласно со прописите кои се однесуваат на работните односи и колективниот договор.

(4) Инвалидност во смисла на ставовите (1), (2) и (3) на овој член може да настане поради болест, повреда надвор од работа, повреда при работа или професионални болести.

(5) Работите за кои се оценува работната способност на осигуреникот ги опфаќаат сите работи кои одговараат на неговите телесни и психички способности, а се смета дека одговараат на неговите досегашни работи.

(6) Работата за која се оценува работната способност на индивидуалниот земјоделец ја опфаќа работата врз основа на која е задолжително осигурен согласно со овој закон.

Повреда при работа

Член 39

(1) Како повреда при работа, во смисла на овој закон, се смета повредата на осигуреникот причинета со непосредно и краткотрајно механичко, физичко или хемиско дејство, како и повредата причинета со нагли промени на положбата на телото, ненадејно оптоварување на телото или со други промени на физиолошката состојба на организмот, ако таквата повреда причински е врзана со вршењето на работите на работното место.

(2) Како повреда при работа се смета и повредата причинета на начинот од ставот (1) на овој член што осигуреникот ќе ја претрпи на редовниот пат од станот до местото на работата или обратно, на патот преземен заради извршување на работни задачи и на патот преземен заради стапување на работа, доаѓање на работа од одмор или отсуство прекинати по налог на работодавачот, како и користење право на професионална рехабилитација според овој закон.

(3) Како повреда при работа се смета и заболувањето на осигуреникот што настанало непосредно и како исклучителна последица на некој несреќен случај или виша сила за време на вршењето на работата или во врска со неа.

(4) Како повреда при работа се смета и повредата што ќе ја претрпи осигуреникот во вршењето на работите од членовите 15 и 16 од овој закон.

Професионална болест

Член 40

(1) Професионални болести, во смисла на овој закон, се определени болести причинети со подолго непосредно влијание на процесот и условите на трудот врз работната способност на осигуреникот.

(2) Правилникот за листата на професионалните болести го донесува министерот за труд и социјална политика.

Инвалид на трудот

Член 41

Инвалид на трудот, во смисла на овој закон, е осигуреникот кој врз основа на инвалидност ги остварува правата од пензиското и инвалидското осигурување.

Професионална рехабилитација

Член 42

Кога кај осигуреникот е утврдена професионална неспособност за работа, се утврдува преостанатата работна способност, ако со оглед на неговата здравствена состојба, години на живот, образование и способност, може со професионална рехабилитација да се оспособи за работа со полно работно време на друга работа.

Права врз основа на преостаната работна способност

Член 43

(1) Право на професионална рехабилитација има осигуреник кај кој ќе настане инвалидност пред навршени 50 години живот ако според преостанатата работна способност може да се оспособи за друга работа со полно работно време.

(2) Инвалид на трудот кој стекнал професионална рехабилитација се оспособува за вршење на друга соодветна работа за која е потребна стручна подготовка која одговара на работите што ги вршел на својата работа пред настанувањето на инвалидност.

(3) По исклучок од ставот (1) на овој член професионална рехабилитација може да се обезбеди за друга работа за која е потребна стручна подготовка повисока од онаа која одговара на работите кои осигуреникот ги вршел пред настанувањето на инвалидноста, ако таквото оспособување е оправдано со оглед на стручноста, годините на живот, работното искуство и склоностите и ако постои реална можност за вработување по завршено оспособување.

Член 44

Право на професионална рехабилитација има осигуреникот од членот 11 став (1) точки 1 и 2 од овој закон кај кој постои професионална неспособност за работа.

Член 45

(1) Ако професионалната неспособност за работа е настаната како последица на повреда надвор од работа или болест, осигуреникот има право на професионална рехабилитација доколку има пензиски стаж кој му покрива најмалку една третина на периодот од наполнети најмногу 20 години живот до денот на настанувањето на инвалидноста (работен век), сметајќи го работниот век на полни години.

(2) Ако професионалната неспособност за работа настанала поради повреда на работа или професионална болест, осигуреникот има право на професионална рехабилитација без оглед на должината на пензискиот стаж.

Член 46

(1) Осигуреник со право на професионална рехабилитација, кој во рок од шест месеци од денот на конечната на решението за признавање на правото не е упатен на професионална рехабилитација, Фондот го упатува на преглед кај Комисијата за оцена на работната способност поради повторна оцена на преостанатата работна способност.

(2) На преглед поради повторна оцена на преостанатата работна способност ќе се упати и осигуреник со право на професионална рехабилитација, кога Фондот ќе оцени дека нема да може да се оспособи за работа на претходно одредената работа.

(3) Иницијатива за преглед на осигуреникот во случаите од ставовите (1) и (2) на овој член може да даде и работодавачот.

Член 47

(1) Осигуреникот кој стекнал право на професионална рехабилитација, од денот на настанувањето на инвалидноста до денот на почетокот на професионалната рехабилитација, за време на професионалната рехабилитација и од денот на завршетокот на професионалната рехабилитација до вработувањето на соодветното работно место, има право на надоместок на плата во висина на инвалидската пензија во случај на професионална неспособност за работа. Висината на инвалидската пензија се определува во случај на повреда на работа или професионална болест во висина од 80% од пензиската основница за определување на инвалидската пензија, а во случај на повреда надвор од работа или болест во висина на инвалидска пензија настаната поради професионална неспособност за работа.

(2) Надоместокот на плата од ставот (1) на овој член му припаѓа на инвалидот на трудот најдолго 12 месеци од денот на завршувањето на професионалната рехабилитација под услов во рок од 30 дена од денот на завршувањето на професионалната рехабилитација да се пријави во надлежната служба за вработување и во согласност со прописите за вработување редовно да се пријавува во таа служба.

(3) Кога професионалната рехабилитација се извршува надвор од престојувалиштето на инвалидот на трудот, а не може да се обезбеди постојан превоз од живеалиштето до местото каде што се извршува професионалната рехабилитација, за инвалидот се обезбедува сместување и храна или надоместок за сместување и храна за време на професионалната рехабилитација во друго место кое го одредува Фондот со општ акт.

Член 48

Професионална рехабилитација се врши под услови и на начин по кој се оспособуваат и другите работници кај работодавачот или во центарот за рехабилитација.

Член 49

Ако осигуреникот се вработи или ако ги исполни условите за остварување право на старосна, инвалидска или семејна пензија правото на паричен надоместок му престанува.

Инвалидска пензија

Член 50

(1) Осигуреникот кај кого ќе настане општа неспособност за работа, како и осигуреникот со преостаната работна способност кој поради навршување на одредени години на живот не може со професионална рехабилитација да се оспособи за вршење на друга соодветна работа стекнува право на инвалидска пензија, ако ги исполнува следниве услови:

1) инвалидноста е причинета со повреда на работа или професионална болест - без оглед на должината на пензискиот стаж или

2) инвалидноста е причинета со повреда надвор од работа или со болест под услов пред настанувањето на инвалидноста, односно на денот на престанокот на осигурувањето по настанатата инвалидност да е постар од 45 години живот и да има навршени најмалку 12 години пензиски стаж или

3) инвалидноста е причинета со повреда надвор од работа или со болест, доколку осигуреникот има навршено над 30 до 37 години живот, треба да има пензиски стаж кој му покрива 30% од работниот век, сметајќи го работниот век на полни години, а осигуреникот има навршено над 37 до 45 години живот, треба да има пензиски стаж кој му покрива 40% од работниот век, сметајќи го работниот век на полни години.

(2) Осигуреник кај кого инвалидноста настанала пред навршување на 30 години живот како последица на повреда надвор од работата или болест се здобива со право на инвалидска пензија ако на денот на настанувањето на инвалидноста имал својство на осигуреник и ако:

1) инвалидноста настанала до навршување на 20 години живот, ако имал најмалку шест месеци стаж на осигурување;

2) инвалидноста настанала до навршување на 25 години живот, ако имал најмалку девет месеци стаж на осигурување и

3) инвалидноста настанала до навршување на 30 години живот, ако имал најмалку 12 месеци стаж на осигурување.

(3) Осигуреникот - воен инвалид од I до VI група, како и друг инвалид кој е изедначен со мирновременски воен инвалид од V до VI група кај кого, во смисла на членот 38 од овој закон, се оценува инвалидност, не може да работи повеќе од половина од полното работно време, се здобива со право на инвалидска пензија ако ги исполнува условите од ставот (1) на овој член без оглед на тоа дали со или без преквалификација или доквалификација може да се оспособи за друга соодветна работа.

(4) Како работен век, во смисла на ставот (1) точка 3 на овој член, за осигуреникот кој со редовно школување се стекнал со виша, односно висока стручна подготовка се смета времето од навршување на 23, односно 26 години живот до денот на настанувањето на инвалидноста.

(5) На осигуреникот кој по навршување на 20 години живот бил на отслужување на воениот рок работниот век му се намалува за времето колку што траел отслужениот воен рок.

Член 51

(1) Инвалидската пензија се определува од пензијската основица што се утврдува на начин предвиден во членовите 20 до 33 од овој закон.

(2) За осигурениците од членовите 15 и 16 од овој закон пензијската основа ја утврдува Фондот со општ акт.

Член 52

Инвалидската пензија во случај на инвалидност причинета со повреда на работа или професионална болест се определува во висина од 80% од пензијската основица за пензија остварена до 2015 година, а инвалидската пензија остварена по 2015 година се определува во проценти кои изнесуваат:

Година	Процент
2016	79,68
2017	79,36
2018	79,04
2019	78,72
2020	78,40
2021	78,08
2022	77,76
2023	77,44
2024	77,12
2025	76,80
2026	76,48
2027	76,16
2028	75,84
2029	75,52
2030	75,20
2031	74,88
2032	74,56
2033	74,24
2034	73,92
2035	73,60
2036	73,28
2037	72,96
2038	72,64
2039	72,32
2040	72,00

(2) Инвалидската пензија во случај на инвалидност причинета со болест или повреда надвор од работа се определува од пензијската основица во проценти според членот 228 од овој закон.

(3) Инвалидската пензија определена според ставот (2) на овој член, во случај на инвалидност настаната пред наполнувањето на годините на живот од членот 18 од овој закон, не може да изнесува помалку од процентите утврдени за годината во која е остварено правото на пензијата, и тоа:

Година	Проценти	
	маж	жена
2000	44,00	53,00
2001	43,60	52,40
2002	43,20	51,80
2003	42,80	51,20
2004	42,40	50,60
2005	42,00	50,00
2006	41,60	49,40
2007	41,20	48,80
2008	40,80	48,20
2009	40,40	47,60
2010	40,00	47,00
2011	39,60	46,40
2012	39,20	45,80
2013	38,80	45,20
2014	38,40	44,60
2015	38,00	44,00
2016	37,60	43,40
2017	37,20	42,80
2018	36,80	42,20
2019	36,40	41,60
2020	36,00	41,00

(4) Инвалидската пензија определена според ставот (2) на овој член, во случај на инвалидност настаната по наполнувањето на годините на живот од членот 18 од овој закон, не може да изнесува помалку од процентите утврдени за годината во која е остварено правото на пензија, и тоа:

Година	Проценти	
	маж	жена
2000	35,00	40,00
2001	34,47	39,38
2002	33,93	38,77
2003	33,40	38,15
2004	32,87	37,53
2005	32,33	36,92
2006	31,80	36,30
2007	31,27	35,68
2008	30,73	35,07
2009	30,20	34,45
2010	29,67	33,83
2011	29,13	33,22
2012	28,60	32,60
2013	28,07	31,98
2014	27,53	31,37
2015	27,00	30,75

(5) На осигуреникот воен инвалид од I до IV група, како и на друг инвалид кој е изедначен со мирновременски воен инвалид од I до VI група, кој ќе стекне право на инвалидска пензија, пензијата му се определува според ставот (1) на овој член, ако половина од работниот век му е покриен со пензијски стаж.

Член 53

(1) На корисникот на инвалидска пензија кај кого настанало загубување на работната способност пред наполнувањето на годините на живот од членот 18 од овој закон и на кого пензијата определена според членот 52 став (3) од овој закон изнесува помалку од пензијата определена според членот 52 став (1) од овој закон му припаѓа и додаток на инвалидност.

(2) Додатокот на инвалидност се определува кај корисник на инвалидска пензија од I категорија, и тоа:

1) 10% од износот на инвалидската пензија, ако има утврдена општа неспособност за работа со утврдена 80% инвалидност;

2) 15% од износот на инвалидската пензија, ако има утврдена општа неспособност за работа со утврдена 90% инвалидност и

3) 20% од износот на инвалидска пензија, ако има утврдена општа неспособност за работа со утврдена 100% инвалидност.

(3) Инвалидската пензија заедно со додатокот на инвалидност не може да изнесува повеќе од пензијата определена според членот 52 став (1) од овој закон.

(4) Додатокот на инвалидност е составен дел на инвалидската пензија.

Член 54

(1) Ако инвалидноста врз основа на која осигуреникот стекнува право на инвалидска пензија е предизвикана делумно со повреда на работа или со професионална болест, а делумно со болест или повреда надвор од работа, инвалидската пензија се определува како една пензија што се состои од сразмерен дел на инвалидската пензија пресметана како за случај на повреда на работа или професионална болест и од сразмерен дел на инвалидската пензија пресметана како за случај на болест или повреда надвор од работа.

(2) Фондот со Статутот поблиску го уредува начинот на определување на инвалидската пензија во случаите од ставот (1) на овој член.

Член 55

(1) Осигуреникот кој ги исполнува условите за стекнување право на инвалидска пензија има право на најнизок износ на инвалидска пензија.

(2) Најнискиот износ на инвалидска пензија се определува на начин утврден со членот 35 од овој закон.

Член 56

Одредбите од овој закон за усогласувањето на старосната пензија се применуваат и на инвалидската пензија.

Глава V Семејна пензија

Член 57

(1) Семејна пензија можат да остварат членовите на семејството:

1) брачниот другар;

2) децата (родени во брак или надвор од брак или посвоени, посиноците кои ги издржувал осигуреникот, внучињата и други деца без родители кои ги издржувал осигуреникот) и

3) родителите (таткото и мајката, очувот и макеата) и посвоителот, што ги издржувал осигуреникот.

(2) Семејна пензија може да оствари и брачниот другар од разведен брак, ако со судска одлука му е утврдено право на издржување.

(3) Се смета дека внучињата без родители, другите деца без родители и родителите ги издржувал осигуреникот во смисла на ставот (1) точки 2 и 3 на овој член, ако во тој период:

1) не биле во работен однос или не оствариле плата по друг основ;

2) не биле корисници на старосна, инвалидска или семејна пензија;

3) катастарскиот приход од земјоделската дејност по член на потесното, односно поширокото семејство не изнесува годишно повеќе од 25% од просечната плата остварена во Републиката во претходната година и

4) сите други приходи по член на семејството не изнесувале месечно повеќе од 25% од просечната плата остварена во Републиката во претходната година.

Член 58

(1) Членовите на семејството стекнуваат право на семејна пензија ако умрениот осигуреник:

1) наполнил најмалку пет години стаж на осигурување или најмалку десет години пензиски стаж или

2) ги исполнил условите за старосна или инвалидска пензија или

3) бил корисник на старосна или инвалидска пензија.

(2) Ако смртта на осигуреникот настанала како последица од повреда на работа или од професионална болест, членовите на семејството стекнуваат право на семејна пензија, без оглед на должината на пензискиот стаж на осигуреникот.

Член 59

(1) Вдовец/вдовица стекнува право на семејна пензија, ако:

1) до смртта на осигуреникот, по кој основ тоа право им припаѓа, лицето наполнило 50 години живот;

2) до смртта на брачниот другар било неспособно за работа или таква неспособност настанала во рок од една година од денот на смртта на брачниот другар;

3) по смртта на брачниот другар останале едно или повеќе деца кои имаат право на семејна пензија по тој брачен другар, а вдовецот/вдовицата ги врши родителските должности спрема тие деца или

4) до смртта на брачниот другар имало наполнети 45 години, кога ќе наполни 50 години живот - или ако во тие години станало неспособно за работа.

(2) Вдовецот/вдовицата кој во текот на користењето на правото по основ на вршење на родителска должност од ставот (1) точка 3 на овој член стане неспособно за работа или наполнило 50 години живот трајно го задржува правото на семејна пензија.

(3) Вдовецот/вдовицата кој го загубил/а правото на семејна пензија по основ на вршење на родителска должност по наполнети 45 години живот, стекнува право на семејна пензија кога ќе наполни 50 години живот.

Член 60

(1) Право на семејна пензија стекнува и вдовица кога детето на осигуреникот, односно корисникот на пензија е родено по смртта на осигуреникот, односно корисникот на пензија со тоа што семејната пензија и припаѓа од денот на смртта на осигуреникот, односно корисникот на пензија.

(2) Право на семејна пензија стекнува и вдовицата кај која постоела бременост на денот на смртта на осигуреникот, односно корисникот на пензија со тоа што семејната пензија до раѓањето на детето се определува за еден член на семејството.

(3) Ако детето е мртвородено или ако умре пред навршувањето на 45 дена живот, на вдовицата и припаѓа семејна пензија до истекот на 45 дена по породувањето.

Член 61

(1) Дете стекнува, односно користи право на семејна пензија:

1) до наполнети 15 години живот, а ако е на школување до наполнети 26 години живот или

2) ако пред смртта на осигуреникот, односно корисникот на пензија кој го издржувал било неспособно за работа или таквата неспособност настанала во рок од една година од денот на смртта на осигуреникот, односно корисникот на пензија.

(2) Ако школувањето на детето е прекинато поради болест, право на семејна пензија може да се стекне, односно му припаѓа и за време на боледувањето до наполнети 26 години живот, како и над тие години, но најмногу за толку време колку што е изгубено од редовното школување поради болест.

(3) На детето кое го прекинало школувањето заради доброволно отслужување на воениот рок семејната пензија му се исплатува и за тоа време.

(4) Ако во текот на користењето на правото на семејната пензија детето стане неспособно за работа трајно го задржува правото на семејна пензија.

(5) Детето - инвалид има право на семејна пензија по престанокот на работниот однос.

Член 62

(1) Како дете на школување, во смисла на членот 61 од овој закон, се смета ученикот во основно училиште, училиште за средно образование, стручно, односно работно оспособување, студент на високообразовна установа и лицето на постдипломски студии додека имаат статус на ученик, односно студент според статутот на соодветната воспитно-образовна установа до навршување на 26 години живот.

(2) Како школување на дете, во смисла на ставот (1) на овој член, се смета времетраењето на стручното, односно работното оспособување на децата со пречки во психофизичкиот развој.

(3) Како дете без родители, во смисла на членот 57 став (1) точка 2 од овој закон, се смета и дете кое има еден или двајца родители кои се трајно неспособни за работа.

Член 63

Родителот кого осигуреникот, односно корисник на пензија го издржувал до својата смрт, се стекнува со право на семејна пензија, ако:

1) до смртта на осигуреникот, односно корисникот на пензијата наполнил 55 години живот и

2) е помлад од 55 години и ако до смртта на осигуреникот, односно корисникот на пензија бил неспособен за работа.

Член 64

Како неспособност за работа врз основа на која се остварува право на семејна пензија кај децата се смета неспособност на самостоен живот и работа, а кај другите лица постоење на загубена работна способност.

Член 65

(1) Правото на семејна пензија им припаѓа првенствено на брачниот другар и на децата на осигуреникот, односно корисникот на пензија (во натамошниот текст: членови на потесното семејство).

(2) Родителите, посвоителите, внучињата и другите деца без родители кои ги издржувал осигуреникот, односно корисникот на пензија (во натамошниот текст: членови на поширокото семејство), имаат право на семејна пензија ако осигуреникот, односно корисникот на пензија немал членови на потесното семејство кои имаат право на семејна пензија или ако пензијата што им припаѓа на членовите на потесното семејство не го исцрпува полниот износ на основата од која се определува семејната пензија.

Член 66

(1) Семејната пензија се определува од старосната или инвалидската пензија што на осигуреникот би му припаѓала во часот на смртта, односно од пензијата што на корисникот на пензијата му припаѓала во часот на смртта.

(2) Семејната пензија од старосна пензија се определува од пензиската основица во проценти зависно од должината на пензискиот стаж утврден во членот 228 од овој закон.

(3) Висината на семејната пензија се определува во процент од основата што ја сочинуваат старосната или инвалидската пензија и тоа 70% за еден член на семејството, а за секој нареден член уште по 10%, но не повеќе од 100% од основицата.

(4) На децата без двајца родители, семејната пензија остварена по едниот родител им се зголемува за дел од пензијата што ја користел или што би ја користел другиот родител, и тоа за:

- 1) две деца 20%,
- 2) три деца .....30% и
- 3) четири или повеќе деца .....40%.

(5) Кога семејната пензија ја користат три или повеќе членови на семејството, висината на семејната пензија не може да изнесува помалку од 40% од пензиската основица на умрениот осигуреник.

(6) Како основица за определување семејна пензија од осигуреник кој има пензиски стаж помалку од 15 години, а не ги исполнува условите за инвалидска пензија, се зема старосната пензија пресметана за пензиски стаж од 15 години.

Член 67

(1) Ако пензијата припаѓа на членовите на потесното и на членовите на поширокото семејство, на членовите на потесното семејство им се определува семејна пензија според проценти предвидени во членот 66 став (1) од овој закон, а на членовите на поширокото семејство им припаѓа остатокот до полниот износ на основицата на семејната пензија.

(2) Ако право на семејна пензија има и разведениот брачен другар, се одредува една семејна пензија за брачниот другар од новиот брак и за разведениот брачен другар во висина што припаѓа за еден член на семејството.

Член 68

(1) Членовите на семејството на осигуреникот или корисникот на пензијата имаат право на најнизок износ на семејна пензија.

(2) Најнискиот износ на семејна пензија се определува во висина на најнискиот износ на старосна, односно највисокиот износ на инвалидска пензија во зависност од основицата од која е определена семејната пензија.

(3) Одредбите од овој закон за усогласувањето на старосната пензија се однесуваат на семејната пензија.

Глава VI

Паричен надоместок за телесно оштетување

Член 69

(1) Телесно оштетување постои кога кај осигуреникот ќе настане загубување, посуштествено оштетување или позначителна онеспособеност на одделни органи или делови од телото што ја отежнува нормалната активност на организмот и бара поголем напор во остварувањето на животните потреби, без оглед на тоа дали причинува или не причинува инвалидност.

(2) Осигуреникот кај кого телесно оштетување ќе настане за време на траењето на осигурување се стекнува со право на паричен надоместок за телесно оштетување под истите услови во поглед на пензискиот стаж под кои се здобива со правото на инвалидска пензија.

(3) Правилникот за Листата за видовите на телесните оштетувања врз основа на кои се стекнува со право на паричен надоместок и процентите на тие оштетувања го донесува министерот за труд и социјална политика, по претходно прибавено мислење од Институтот за медицина на трудот.

Член 70

(1) Право на паричен надоместок за телесно оштетување осигуреникот стекнува независно од тоа дали се стекнал и користи и некое друго право од пензиското и инвалидското осигурување.

(2) Осигуреникот не стекнува право на паричен надоместок за телесно оштетување од 30% до 40% според листата на телесни оштетувања, кое настанало како последица на болест или повреда надвор од работата, за телесно оштетување кое постоело пред стапувањето во работен однос, како и за подоцнежното влошување на тоа телесно оштетување. По исклучок кога пред стапувањето во работен однос постоело телесно оштетување на еден од парните органи, а подоцна настани оштетување на другиот истоветен орган, осигуреникот стекнува право на паричен надоместок за телесно оштетување на двата органи.

Член 71

Висината на паричниот надоместок за телесно оштетување се определува според утврдениот процент на телесното оштетување од следниве основици:

- 9% од просечната плата остварена во Републиката во претходната година кога телесното оштетување е предизвикано со повреда на работа или со професионална болест и

- 7% од просечната плата остварена во Републиката во претходната година кога телесното оштетување е предизвикано со болест или повреда надвор од работата.

Член 72

(1) Ако постојат две или повеќе телесни оштетувања вкупниот процент се определува на тој начин што на поголемиот процент се додава, и тоа по:

1) 20% за секое натамошно телесно оштетување од 50% или повеќе и

2) 10% за секое натамошно телесно оштетување од 40% и 30%.

(2) Ако телесните оштетувања постоеле поради различни причини процентот ќе се определи според ставот (1) на овој член, а паричниот надоместок ќе се определи од основицата на поголемиот процент на телесното оштетување.

(3) Вкупниот процент на телесното оштетување по ставот (1) точки 1 и 2 на овој член не може да изнесува повеќе од 100%.

Член 73

На корисникот на паричен надоместок за телесно оштетување во случај на влошување на постојното телесно оштетување или нов случај на телесно оштетување, му се определува паричен надоместок според новиот, односно вкупниот процент на телесно оштетување.

Член 74

Ако осигуреникот за ист случај на телесно оштетување стекне право на паричен надоместок за телесно оштетување по прописите на пензиското и инвалидското осигурување и право на инвалиднина како мирно-времен воен инвалид по прописите за воените инвалиди, може да користи само едно од тие права, по сопствен избор.

Член 75

Одредбите од овој закон за усогласување на старосната пензија се применуваат и на паричниот надоместок за телесно оштетување.

Глава VII

Стекнување и остварување на правата на определени категории осигуреници под посебни услови

Осигуреници од одбраната

Член 76

На осигурениците од членот 11 став (1) точка 2 од овој закон стабот на осигурување им се смета со зголемено траење, и тоа:

1) секои 12 месеци ефективно поминати на тие должности се сметаат како 18 месеци стаж на осигурување во:

а) летечка служба - на должност активен пилот, извидувач, радист, автомеханичар, аерофотограф или на други должности на кои вршеле летачка служба или како припадник на органот на санитарска служба на испитување и тренирање на летачите или за испитување на заштитната опрема во барокоморите, односно во авионите, ако при такво испитување и тренирање летале најмалку 90 часа годишно;

б) падобранска служба - на должности активен падобранец;

в) должност на нуркач и

г) должности во единиците за специјална намена;

2) секои 12 месеци ефективно поминати на тие должности се сметаат како 16 месеци стаж на осигурување во:

а) вршење работи на член на специјален експериментален екипаж за испитување на вооружување во фаза на освојување на производство и завршни експерименти и испитување, ако на експериментите и испитувањата помине просечно најмалку половина од вкупното годишно работно време;

б) вршење работи на радиолошка, биолошка и хемиска заштита во лабораториски и полигонски услуги, што ќе ги утврди министерот за одбрана и

в) вршење работи на електронско извидување и работи на криптозаштита, безбедност и разузнавачки и контраразузнавачки работи и воена полиција и

3) секои 12 месеци ефективно поминати на тие должности се сметаат како 15 месеци стаж на осигурување во:

а) вршење работи на радарски уреди на кои се изложени на радарски зрачења, и тоа: лице кое врши поправка, посложени дотерувања и испитувања или работи како инструктор - наставник на поправка на радарски уреди, ако на тие работи помине просечно најмалку три четвртини од вкупното годишно работно време и

б) вршење должност во трупа заклучно со бригада и соодветна единица и одредени должности во команда на корпус и во воени установи во кои службата се врши под трупни услови, а кои ги утврдува Владата на Република Македонија по предлог на министерот за одбрана.

Член 77

На осигуреник од членот 11 став (1) точка 2 од овој закон кој има најмалку 25 години пензиски стаж од кои најмалку 15 години ефективно поминати на работни места за кои стабот на осигурување се смета со зголемено траење и 55 години живот (маж), односно 50 години живот (жена), ако работниот однос му престане по потреба на службата, може да оставри право на старосна пензија.

Член 78

(1) На осигурениците во од членот 11 став (1) точка 2 од овој закон старосната пензија им се утврдува од пензиската основица во проценти како збир од должината на пензискиот стаж навршен до 31 декември 2012 и по 1 јануари 2013 година.

(2) На осигурениците од ставот (1) на овој член кои до 31 декември 2012 година имаат навршен пензиски стаж од 25 години, за секоја натамошна година им се утврдува процент од пензиската основица кој изнесува 1,08 за маж и 1,29 за жена.

(3) На осигурениците од ставот (1) на овој член кои до 31 декември 2012 година немаат навршено пензиски стаж од 25 години, после овој датум им се определува процент кој до навршување на пензиски стаж од 25 години за секоја година изнесува 2,22% од пензиската ос-

новица за маж, односно 2,35% од пензиската основица за жена. За секоја година пензиски стаж којшто е над 25 години се додаваат дополнителни 1,08% од пензиската основица за маж, односно 1,29% од пензиската основица за жена.

(4) За осигурениците од ставовите (2) и (3) на овој член процентот за определување старосна пензија изнесува 2,48% за маж и 2,62% за жена за секоја година пензиски стаж до 31 декември 2012 година.

Член 79

На осигуреник од членот 11 став (1) точка 2 од овој закон на кого стабот на осигурување му се смета со зголемено траење, старосната граница за остварување на право на старосна пензија му се намалува, зависно од степенот на зголемување на стабот и тоа за по една година за секои:

1) шест години поминати на работни места на кои ефективно поминати 12 месеци се сметаат во стаж на осигурување како 14 месеци;

2) пет години поминати на работни места на кои ефективно поминати 12 месеци се сметаат во стаж на осигурување како 15 месеци;

3) четири години поминати на работни места на кои ефективно поминати 12 месеци се сметаат во стаж на осигурување како 16 месеци и

4) три години поминати на работни места на кои ефективно поминати 12 месеци се сметаат во стаж на осигурување како 18 месеци.

Член 80

На осигурениците од членот 11 став (1) точка 2 од овој закон за определување на инвалидска пензија според должината на пензискиот стаж се применуваат процентите од членот 78 од овој закон.

Член 81

Разликата меѓу пензијата утврдена без примена на членовите 76 до 80 од овој закон и пензијата утврдена со примената на тие членови, како и целиот износ на пензијата определена на осигуреник кој не ги исполнува општите услови за остварување на правото на пензија без примена на тие членови, се обезбедува од Буџетот на Република Македонија. Средствата за делот на пензијата за стабот навршен во поранешната Југословенска народна армија до 1 април 1992 година ги обезбедува Буџетот на Република Македонија.

Осигуреници од внатрешни работи и од казнено-поправни установи и воспитно-поправни домови

Член 82

(1) На овластените службени лица, во смисла на прописите за вршење на внатрешните работи, стабот на осигурување им се смета со зголемено траење и тоа секои 12 месеци ефективно поминати на тие должности се сметаат како 16 месеци стаж на осигурување.

(2) Правото на стаж на осигурување со зголемено траење, во смисла на ставот (1) на овој член, имаат и работниците во Министерството за внатрешни работи кои работат на работни места чијашто тежина и посебни услови под кои тие се вршат влијаат врз намалувањето на работната способност.

(3) Работните места од ставот (2) на овој член ги утврдува Владата на Република Македонија по предлог на министерот за внатрешни работи.

(4) Одредбите од ставовите (1) и (3) на овој член не се однесуваат на времето додека работникот се наоѓа на стручно образование или усовршување на кое е упатен од Министерството за внатрешни работи, на располагање или е нераспореден поради укинување на работните места или потрајно намалување на обемот на работните задачи.

Член 83

Работник на Министерството за внатрешни работи кој има најмалку 25 години пензиски стаж од кои најмалку 15 години ефективно поминати на работни места за кои стабот на осигурување се смета со зголемено траење и 55 години живот (маж), односно 50 години живот (жена), може да оствари право на старосна пензија, ако работниот однос му престане по потреба на службата.

Член 84

(1) На овластените работници согласно со прописите за извршување на санкциите, стабот на осигурување им се смета со зголемено траење и тоа секои 12 месеци ефективно поминати на тие должности во казнено-поправните установи и воспитно-поправните домови им се сметаат како 16 месеци стаж на осигурување.

(2) Право на стаж на осигурување со зголемено траење, во смисла на ставот (1) на овој член, имаат и работниците во Министерството за правда, казнено-поправните установи и воспитно-поправните домови кои работат на работни места чија тежина и посебни услови под кои тие се вршат влијаат врз намалувањето на работната способност.

(3) Одредбите од ставовите (1) и (2) на овој член не се однесуваат на времето додека работникот се наоѓа на стручно образование или усовршување на кое е упатен од казнено-поправната установа, односно воспитно-образовниот дом.

Член 85

Работник во Министерството за правда, казнено-поправната установа и воспитно-поправен дом, кој има најмалку 25 години пензиски стаж од кои најмалку 15 години ефективно поминати на работни места за кои стабот на осигурување се смета со зголемено траење во смисла на членот 94 ставови (1) и (2) од овој закон и 55 години живот (маж), односно 50 години живот (жена), може да оствари право на старосна пензија, ако работниот однос му престане по потреба на службата.

Член 86

Пензија под посебни услови може да оствари работник во Министерството за внатрешни работи, како и работник во Министерството за правда, казнено-поправна установа и воспитно-поправен дом, кој иако во моментот на остварувањето на правото не е на работни места на кои стабот на осигурување се смета со зголемено траење има најмалку 25 години пензиски стаж од кои најмалку 15 години ефективно поминати на работни места на кои стабот на осигурување им се смета со зголемено траење и 55 години живот (маж) и 50 години живот (жена), ако работниот однос му престане по потреба на службата.

Член 87

(1) На работниците од членовите 82, 84 и 86 од овој закон старосната пензија им се утврдува од пензиската основица во проценти како збир од должината на пензискиот стаж навршен до 31 декември 2012 година и по 1 јануари 2013 година.

(2) На осигурениците од ставот (1) на овој член кои до 31 декември 2012 година имаат навршен пензиски стаж од 25 години, за секоја натамошна година им се утврдува процент од пензиската основица кој изнесува 1,08 за маж и 1,29 за жена.

(3) На осигурениците од ставот (1) на овој член кои до 31 декември 2012 година немаат навршено пензиски стаж од 25 години, после овој датум им се определува процент кој до навршување на пензиски стаж од 25 години за секоја година изнесува 2,22% од пензиската основица за маж, односно 2,35% од пензиската основица

за жена. За секоја година пензиски стаж којшто е над 25 години се додаваат дополнителни 1,08% од пензиската основица за маж, односно 1,29% од пензиската основица за жена.

(4) За осигурениците од ставовите (2) и (3) на овој член процентот за определување старосна пензија изнесува 2,48% за маж и 2,62% за жена за секоја година пензиски стаж до 31 декември 2012 година.

Член 88

На работниците од членовите 82, 84 и 86 од овој закон за определување на инвалидска пензија според должината на пензискиот стаж се применуваат процентите од членот 87 од овој закон со тоа што како најнизок процент до навршени 25 години пензиски стаж се определува 62,0% од пензиската основица за маж, односно 65,6% од пензиската основица за жена.

Член 89

(1) На работниците од членовите 77, 82, 84 и 86 од овој закон кои ќе остварат право на старосна пензија според општите услови, старосната граница за остварување право на старосна пензија им се намалува за по една година за секои навршени четири години ефективно поминати на работни места на кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење.

(2) Намалувањето на старосната граница се однесува и на осигурениците на кои својството на работник од членовите 77, 82, 84 и 86 од овој закон им престанало без да остварат парво на старосна пензија според посебните услови на овој закон.

Член 90

Работните места од членовите 82, 83 и 86 од овој закон на кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење, како и обемот на соодветното намалување на старосната граница подлежат на ревизија, на начинот и по постапката по кои се врши утврдување на тие работни места. Ревизија се врши најдоцна во рок од пет години од денот на утврдувањето на тие работни места.

Член 91

Разликата меѓу пензијата утврдена без примена на членовите 82 до 89 од овој закон и пензијата утврдена со примената на тие членови, како и целиот износ на пензијата определена на осигуреник кој не ги исполнувал општите услови за остварување на правото на пензија без примена на тие членови, се обезбедува од Буџетот на Република Македонија.

Глава VIII

Стекнување и остварување на правата на лицата прогонувани и затворани за идеите на самобитноста на македонскиот народ и неговата државност

Член 92

Права од пензиско и инвалидско осигурување под посебни услови има и лице прогонувано и затворано за идеите на самобитноста на македонскиот народ и неговата државност.

Член 93

(1) Својството на лице прогонувано и затворано за идеите на самобитноста на македонскиот народ и неговата државност со решение го утврдува посебна комисија на Владата на Република Македонија, врз основа на одлука на надлежен орган.

(2) Против решението од ставот (1) на овој член може да се изјави жалба до Владата на Република Македонија.

Член 94

На лицето од членот 93 од овој закон времето кога е прогонувано, односно времето поминато на издржување казна затвор му се признава во пензиски стаж во ефективно траење.

Член 95

Лицето од членот 93 од овој закон и членовите на неговото семејство правата од пензиското и инвалидското осигурување ги остваруваат под истите услови како и другите осигуреници, ако со овој закон поинаку не е определено.

Член 96

На лицето од членот 93 од овој закон пензијата му се определува од пензиската основица што претставува просечна плата остварена во Републиката во последната година пред годината во која се остварува пензијата зголемена за 30% или од пензиската основица, како и за другите осигуреници, ако тоа за него е поповолно.

Член 97

Лицето до членот 93 од овој закон барањето за признавање во пензиски стаж на времето кога е прогонувано и времето поминато на издржување казна затвор го поднесува до стручната служба на Фондот.

Член 98

Средствата за признавање на правата од пензиското и инвалидското осигурување под поповолни услови на лицата од членот 93 од овој закон ги обезбедува Буџетот на Република Македонија за:

1) целиот износ на пензијата, ако осигуреникот ги исполнува условите за пензија со стажот од членот 94 од овој закон;

2) разликата меѓу пензијата утврдена со стажот од членот 94 од овој закон и пензијата утврдена без тој стаж во случаите кога осигуреникот ги исполнил условите за пензија и

3) разликата меѓу пензијата утврдена од пензиската основица, како и за другите осигуреници и пензијата утврдена од пензиската основица од членот 96 од овој закон.

Глава IX Пензиски стаж

Член 99

Во пензиски стаж, во смисла на овој закон, врз основа на кој се стекнуваат и остваруваат правата од пензиското и инвалидското осигурување се смета:

1) времето поминато во осигурување кое според одредбите на овој закон се смета во стаж на осигурување и

2) времето поминато во осигурување до денот на почетокот на примената на овој закон што, според прописите што важеле до тој ден, е утврдено во пензиски стаж.

Стаж на осигурување што се смета во ефективно траење

Член 100

Во стаж на осигурување се смета времето што осигуреникот од членовите 11, 12, 13 и 14 од овој закон по наполнил 15 години возраст го поминал во работен однос, односно на работа врз основа на која бил задолжително осигурен и доколку е платен придонесот за пензиско и инвалидско осигурување.

Член 101

(1) Во стаж на осигурување се смета сето време поминато во работен однос со полно работно време.

(2) Под време поминато во работен однос со полно работно време се подразбира и времето што во работен однос со скратено работно време ќе го поминат:

1) инвалидите на трудот, воените инвалиди, цивилните инвалиди од војната, како и други инвалидни лица, ако работат онолку време колку што одговара на нивната работна способност и

2) работничките - заради доење или нега на дете, односно работниците - заради нега на дете.

(3) Во стаж на осигурување се смета и времето поминато во работен однос со неполно работно време, освен случаите од ставот (2) на овој член, во траење што одговара на вкупниот број часови на таквата работа остварена за одделни години, пресметани за полно работно време.

(4) Одредбите од ставовите (1), (2) и (3) на овој член се применуваат и кога работното време е остварено со работа во два или во повеќе работни односи.

Член 102

(1) Во стаж на осигурување се смета и времето што осигуреникот го поминат:

1) на боледување по престанувањето на работниот однос или на друга работа врз основа на која бил осигурен, ако за тоа време примал надоместок на плата и

2) на професионална рехабилитација, односно на преквалификација или доквалификација на која бил упатен како инвалид на трудот, или како воен инвалид, како слеп, лице заболено од дистрофија и сродни мускулни и невромускулни заболувања, од паралигија, церебрална и детска парализа и мултиплекс склероза или како цивилен инвалид од војната, без оглед на тоа дали пред тоа бил осигурен.

(2) Во стаж на осигурување се смета времето за кое осигуреникот користи право на надоместок на плата за скратено работно време поради нега на потешко хендикепирано дете согласно со Законот за социјална заштита.

Член 103

Во стаж на осигурување се смета и времето што во текот на траењето на работниот однос осигуреникот ќе го помине на стручно усовршување или специјализација.

Член 104

(1) Во стаж на осигурување се смета и времето кое осигуреникот во текот на траењето на работата врз основа на која е осигурен го поминат:

1) во истражен затвор до 30 дена;

2) на издржување казна затвор до 30 дена и

3) како учесник во штрајк организиран во согласност со општите прописи за работните односи.

(2) Во стаж на осигурување на осигуреникот му се смета сето време поминато под суспензија, а времето поминато во истражен затвор, ако со правосилна судска одлука е ослободен од одговорноста, обвинението е одбиено или постапката е запрена, но не поради ненадлежност на судот.

Член 105

(1) Во стаж на осигурување се смета и времето поминато надвор од работниот однос кое инвалидите на трудот ќе го поминат во чекање или вршење на професионална рехабилитација, односно преквалификација или доквалификација, како и чекање на соодветно вработување.

(2) Времето на чекање за упатување на професионална рехабилитација изнесува шест месеци.

(3) Времето на чекање на соодветно вработување изнесува најмногу до три години.

Член 106

Во стаж на осигурување се смета времето поминато во задолжително осигурување под услов да е платен придонесот за пензиско и инвалидско осигурување.

Член 107

Во стаж на осигурување се смета и времето поминато по престанувањето на задолжителното осигурување за кое е платен придонес - продолжено осигурување.

Стаж на осигурување што се смета со зголемено траење

Член 108

На осигурениците кои работат на особено тешки и по здравјето штетни работни места, како и на осигурениците кои работат на работни места на кои по наполнувањето на определени години на живот не можат со успех да ја вршат својата професионална дејност, стажот на осигурување им се смета со зголемено траење. Степенот на зголемувањето на стажот на осигурување зависи од тежината на штетноста на работата, односно од природата на работата, така што работните места се распоредуваат во шест групи, со тоа што секои 12 месеци ефективна работа, се смета како 14, 15, 16, 17, односно 18 месеци стаж на осигурување.

Член 109

(1) Како работни места на кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење, затоа што работата на нив е особено тешка и штетна по здравјето, може да се утврдат работните места на кои се исполнети следниве услови:

1) во врска со извршувањето на работите на работните места да постојат позначителни штетни влијанија врз здравствената состојба и врз работната способност на работниците и покрај тоа што се применети сите општи и посебни заштитни мерки утврдени со прописите, како и другите мерки што можат да влијаат врз отстранувањето и намалувањето на штетните влијанија;

2) работите на работните места под тешки и по здравјето штетни услови да се извршуваат непосредно покрај изворите на штетните влијанија во непрекинатиот тек на работата и

3) работите на работните места под околностите од точките 1 и 2 на овој став да ги извршува ист работник во текот на полно работно време, земајќи го како полно работно време и работното време пократко од 40 часа неделно, определено за одделни работни места поради посебните услови за работа.

(2) Како работни места на кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење, затоа што векот на вршење на професионалната дејност е ограничен со наполнување на определени години возраст, може да се утврдат работните места во оние занимања во кои поради природата и тежината на работата, физиолошките функции на организмот опаѓаат во толкава мера што на работникот му го оневозможуваат натамошното успешно вршење на истата професионална дејност.

Член 110

Работните места на кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење затоа што работата на нив е особено тешка и штетна по здравјето се утврдуваат со правилник кој го донесува министерот за труд и социјална политика.

Член 111

(1) Работните места на кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење, а кои не се опфатени со правилникот од членот 110 од овој закон, начинот за нивното утврдување, степенот на зголемувањето на

стажот на осигурување на тие работни места го утврдува Комисија за ревизија на работни места на кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење.

(2) Комисијата од ставот (1) на овој член ја формира министерот за труд и социјална политика во состав од три члена, од кои два члена стручни и компететни лица од областа на безбедноста и здравје при работа и еден член од областа на пензиското и инвалидското осигурување. Со акт на министерот за труд и социјална политика се уредува организацијата и начинот на работа на Комисијата за ревизија.

(3) Работните места на кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење од ставот (1) на овој член се утврдува по претходно прибавено мислење од соодветни стручни организации, на иницијатива на работодавачите.

(4) Работните места на кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење од ставот (1) на овој член, подлежат на ревизија што ја врши Комисијата за ревизија од ставот (2) на овој член. Ревизијата се врши најдоцна во рок од пет години од денот на утврдување на тие работни места.

(5) На ревизија подлежат и работните места утврдени според членот 110 од овој закон.

(6) За работните места на кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење, работодавачот може да иницира постапка за промена на техничко-технолошките услови на работа.

Член 112

(1) Стажот на осигурување со зголемено траење им се смета и на осигурениците кои во работен однос, односно на работа врз основа на која биле задолжително осигурени, поминале работејќи со полно работно време како осигуреници, со телесно оштетување од најмалку 70%, воени инвалиди од I до VI група, цивилни инвалиди од војната од I до VI група, слепи лица, лица заболени од дистрофија и сродно мускулни и невромускулни заболувања и од параплегија, церебрална и детска парализа и од мултиплек склероза.

(2) На осигурениците од ставот (1) на овој член секои 12 месеци ефективно поминати во работен однос, врз основа на која се осигурени, им се смета како 15 месеци стаж на осигурување, а старосната граница пропишана за здобивање на старосна пензија од членот 19 од овој закон им се намалува за по една година за секои пет години ефективно поминати на таква работа.

Член 113

(1) На осигурениците од членот 102 став (2) од овој закон кои работат на работни места на кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење, стажот на осигурување им се зголемува само за она време што ефективно го поминале на работа.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член на осигурениците на кои стажот на осигурување им се смета со зголемено траење од членот 112 од овој закон, тој стаж им се зголемува и ако работеле со скратено работно време, како да работеле со полно работно време.

Член 114

Во стаж на осигурување со зголемено траење се смета и времето за кое осигурениците биле осигурени во пензиското и инвалидското осигурување во својство на воен осигуреник или граѓанско лице на служба во Југословенската народна армија, освен времето што гарѓанското лице на служба во Југословенската народна армија го поминало во труп и тоа под условите и во обемот што се утврдени со прописите со кои било уредено пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници.

Глава X

Солидарен фонд - посмртна помош и членарина

Член 115

(1) На корисник на пензија, со негова согласност, му се запира дел од пензијата за обезбедување на средства потребни за исплата на посмртна помош за членовите на неговото семејство и за членување во здружение на пензионери (членарина).

(2) Средствата за солидарен фонд - посмртна помош Фондот ги уплатува на посебна потсметка во рамките на Трезорската сметка со назнака „Средства за солидарен фонд - посмртна помош на корисници на пензија“.

Член 116

(1) Издвојувањето на посмртната помош и членарината се врши од пензијата на корисникот на пензија, месечно, при исплата на пензијата, освен од семејната пензија на дете остварена по основ на школување.

(2) Висината на задршката за посмртна помош и членарина, висината на исплатата за посмртна помош во зависност од акумулираните средства и смртноста на корисниците на пензија, начинот на распределба на членарината, начинот и постапката за исплата на посмртната помош на корисниците на пензија од средствата на солидарниот фонд во единствен износ за сите корисници на пензија, како и начинот на располагање со слободните, а неискористени средства од посмртна помош, со акт ги утврдува регистрирана организација на сојузите на здруженијата на пензионерите на Македонија.

(3) Актот од ставот (2) на овој член се објавува на почетокот на секоја година во „Службен весник на Република Македонија“.

(4) Средствата по основ на членарина Фондот ги дозначува на сметката што ја определува регистрираната организација составена од сојузите на здруженијата на пензионерите.

Член 117

Исплата на посмртна помош од средствата на солидарниот фонд ја врши Стручната служба на Фондот преку подрачните единици.

Глава XI

Задолжително капитално финансирано пензиско осигурување

Член 118

(1) Осигурениците од членот 11, со исклучок на точката 9, и членовите 12 и 13 од овој закон, кои прв пат во задолжително пензиско и инвалидско осигурување пристапиле од 1 јануари 2003 година, се задолжителни членови на вториот пензиски столб. Осигурениците од Главата VII - Стекнување и остварување на правата на определени категории осигуреници под посебни услови, не се опфаќаат во вториот пензиски столб.

(2) Осигурениците од ставот (1) на овој член поради промена на својството на осигуреник, може само еднаш, по сопствен избор да го отповика утврдениот статус. Ова право осигуреникот може да го изврши најдоцна во рок од една година од настанатата промена.

Член 119

(1) Осигурениците од членот 11, со исклучок на точката 9, и членовите 12 и 13 од овој закон, кои биле опфатени во задолжително пензиско и инвалидско осигурување до 1 јануари 2003 година, можат по сопствен

избор да се вклучат во вториот пензиски столб, освен осигурениците од Главата VII – Стекнување и остварување на правата на определени категории осигуреници под посебни услови.

(2) Осигурениците од ставот (1) на овој член не можат да го отповикаат сопствениот избор.

Член 120

(1) Стапката на придонесот за вториот пензиски столб изнесува 6% од основицата за плаќање на придонесот утврдена со закон.

(2) Стапката на придонес за првиот пензиски столб претставува разлика меѓу вкупната стапка на придонес од првиот столб и процентот од ставот (1) на овој член.

(3) За осигурениците за кои придонесот за пензиско и инвалидско осигурување се пресметува и плаќа на нето, поделбата на придонесите се врши во ист сооднос според ставовите (1) и (2) на овој член.

Член 121

(1) Осигуреникот кој плаќа придонес во вториот пензиски столб има индивидуална сметка и е член во задолжителен пензиски фонд.

(2) Пензијата од вториот пензиски столб зависи од акумулираните придонеси и остварениот принос од инвестираните акумулирани придонеси по одбивањето на трошоците.

(3) По остварувањето право на старосна пензија од првиот пензиски столб, средствата на осигуреникот од индивидуалната сметка се пренесуваат во посебна институција овластена за исплата на пензии.

(4) Основањето и работењето на институциите од ставот (3) на овој член се уредува со Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување.

Член 122

(1) Кога осигуреникот ќе оствари право на инвалидска пензија или семејна пензија од првиот пензиски столб, задолжителниот пензиски фонд ги пренесува акумулираните придонеси и остварениот принос на Фондот за исплата на инвалидската, односно семејната пензија.

(2) Постапката за исплата на инвалидската, односно семејната пензија на осигуреник од вториот пензиски столб кој остварил право на инвалидска, односно семејна пензија се уредени со Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување.

(3) Со Законот од ставот (2) на овој член се уредени и обврските на Фондот за обезбедување на минимална пензија од вториот пензиски столб.

Член 123

Доколку не постојат корисници на семејна пензија износот од индивидуалната сметка на осигуреникот се исплаќа на ист начин како и другиот имот, согласно со Законот за наследување.

Член 124

Евиденцијата на податоците за осигурениците од вториот пензиски столб и за распределба на вкупниот придонес за прв и втор столб на пензискиот систем, ја води Фондот.

Глава XII

Остварување, користење и губење на правата

1. Остварување на правата

Член 125

(1) Правата од пензиското и инвалидското осигурување се остваруваат во Фондот.

(2) Фондот е надлежен и кога правата од пензиското и инвалидското осигурување се остваруваат врз основа на ратификувани меѓународни договори.

(3) Право од пензиско и инвалидско осигурување може да оствари лице кое има својство на осигуреник според овој закон.

(4) Својството на осигуреник се воспоставува врз основа на пријава за осигурување што ја поднесува:

1) работодавачот - за работниците вработени кај него;

2) физичкото лице кое врши дејност - сам за себе;

3) индивидуалниот земјоделец - сам за себе;

4) Агенцијата за вработување на Република Македонија за невработените лица кои примаат паричен надоместок, или се на стручно оспособување односно професионална рехабилитација;

5) обврзникот за плаќање придонес за пензиско и инвалидско осигурување - за лицата од членот 11 став (1) точки 12 и 13 и членовите 15 и 16 од овој закон и

6) осигуреникот од членот 12 од овој закон - сам за себе.

(5) Ако лицата од ставот (2) точки 2 и 3 на овој член не поднесат пријава, својството на осигуреник го утврдува Фондот по службена должност. Својството на осигуреник се стекнува од денот на уписот на дејноста во соодветниот регистар, односно од денот определен за почеток на вршење на дејноста.

Член 126

(1) Постапката за остварување на правата од пензиското и инвалидското осигурување се поведува по барање на осигуреникот, односно на корисникот на пензија, а за остварувањето на право на семејна пензија и други права на членовите на семејството на осигуреникот, односно на корисникот на пензија по барање на членот на семејството.

(2) Постапката за утврдување на инвалидност кај осигуреникот се поведува и на предлог на работодавачот кај кого осигуреникот е во работен однос, како и на предлог на надлежниот матичен лекар и од лекарска комисија на Фондот за здравствено осигурување на Македонија.

(3) Со барањето, односно предлогот за утврдување на инвалидност, односно неспособност за работа, подносителот е должен да приложи медицинска, работна и друга документација, како и предлогот од лекарската комисија при Фондот за здравствено осигурување, потребни за утврдување на инвалидноста.

(4) Постапката за утврдување на инвалидност, односно неспособност за работа, повторно се поведува, по истекот на рокот од една година од денот на прегледот од комисијата на Фондот. Оваа постапка може да се покрене и пред истекот на овој рок доколку со барањето е приложена нова медицинска документација за настанатата промена, односно влошување на здравствената состојба.

(5) Осигуреникот е должен да учествува во постапката која е поведена во смисла на ставот (2) на овој член.

(6) Фондот со општ акт ја уредува задолжителната медицинска документација потребна за утврдување на инвалидноста.

Член 127

(1) Барање за остварување право од пензиско и инвалидско осигурување се поднесува во филијалите и деловниците на Фондот, според местото на последното осигурување.

(2) Во постапката за решавање на правата од пензиското и инвалидското осигурување ќе се применуваат прописите за општа управна постапка.

(3) Фондот со Статут, во согласност со одредбите на овој закон, поблиску го уредува начинот на остварувањето на правата од пензиското и инвалидското осигурување.

Член 128

(1) Промените на состојбата на инвалидноста и телесно оштетување на осигуреникот, кои се од влијание на правото признато со правосилно решение, можат да се утврдуваат во постапка покрената по барање на осигуреникот.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член надлежниот орган за решавање на правата од пензиското и инвалидско осигурување може, на иницијатива на лекар поединец, комисијата за оценка на работна способност, работодавачот или на Фондот да определи повторен комисиски преглед на инвалидите на трудот со преостанатата работна способност кои по таа основа се стекнале со некое право зарди утврдување на промени во состојбата на инвалидноста, односно заради утврдување на потребата и можноста за поцелесообразно искористување на преостанатата работна способност.

Член 129

(1) Пензискиот стаж, платата, надоместоците и новичите на осигурување, како и другите факти од влијание врз стекнувањето и утврдувањето на правата се земаат предвид при остварувањето на правата од пензиското и инвалидското осигурување, врз основа на податоците утврдени во матичната евиденција.

(2) Фактите кои во согласност со овој закон не се утврдуваат во матична евиденција, а се од влијание за остварување на правата од пензиското и инвалидското осигурување, се утврдуваат во постапка за решавање на тие права.

(3) Пензискиот стаж не може да се утврди врз основа на изјава на сведоци.

Член 130

(1) За остварување на правата врз основа на инвалидност и неспособност за работа врз основа на која се стекнува право на инвалидска, односно семејна пензија, како и телесно оштетување, фактичката состојба се утврдува врз основа на наод, оценка и мислење на Комисијата за оценка на работната способност. Комисијата се формира во рамките на Фондот.

(2) Со акт на Фондот се уредува организацијата, составот и начинот на работа на Комисијата за оценка на работната способност.

(3) Во наодот, оцената и мислењето врз основа на кои е утврдена инвалидност, односно неспособност за работа врз основа на која се стекнува право на инвалидска, односно семејна пензија, се утврдува и обврска за задолжителен контролен преглед кој се врши во рок не пократок од една година од денот на утврдената инвалидност. Контролниот преглед може да се врши најмногу два пати до навршување на 65 години живот на корисникот на пензија. На задолжителен контролен преглед не подлежи корисник на пензија за одделни заболувања утврдени со актот за организација, составот и начинот на работа на Комисијата за оценка на работната способност.

(4) Задолжителниот контролен преглед од ставот (3) на овој член го врши комисија за задолжителен контролен преглед составена од доктори специјалисти во орган, односно установа определена од министерот за труд и социјална политика.

(5) Задолжителниот контролен преглед од ставот (4) на овој член не можат да го вршат исти лица кои претходно учествувале во постапката за утврдување на инвалидноста.

(6) До донесувањето на решение по извршениот задолжителен контролен преглед, на осигуреникот му се исплатува временна инвалидска, односно семејна пензија.

(7) Правото на инвалидска, односно семејна пензија престанува доколку корисникот не се јави на задолжителен контролен преглед во рокот утврден во ставот (3) на овој член или со контролниот преглед не е утврдена инвалидност, односно неспособност за работа.

(8) Во случаите определени во ставот (7) на овој член на корисникот со решение му се запира исплатата на времената инвалидска, односно семејна пензија и го губи својството пензионер.

Член 131

(1) Наодот, оцената и мислењето на Комисијата за оценка на работната способност со кои е утврдена инвалидност, односно неспособност за работа, врз основа на кои се стекнува право на пензија, како и наодот на Комисијата за задолжителен контролен преглед, задолжително подлежат на ревизија. Ревизијата ја врши Комисија за ревизија на наод, оценка и мислење за утврдување на инвалидност, односно неспособност за работа, која ја образува министерот за труд и социјална политика од истакнати медицински стручњаци.

(2) Комисијата за ревизија на наод, оценка и мислење за утврдување на инвалидност, односно неспособност за работа, врши ревизија и на наод, оценка и мислење со кои не е утврдена инвалидност, односно неспособност за работа, донесени од Комисијата за оценка на работната способност, по случаен избор.

(3) При вршењето на ревизијата може да се изврши непосреден лекарски преглед на осигуреникот.

(4) Ревизијата од ставот (1) на овој член се врши најдоцна во рок од пет дена од денот на донесувањето на наодот, оцената и мислењето, пред донесувањето на решение за право на пензија.

(5) Комисијата за оценка на работната способност и Комисијата за задолжителен контролен преглед се должни да постапат по мислењето дадено во постапката за ревизија и да донесат нов наод, оценка и мислење.

(6) Со акт на министерот за труд и социјална политика се уредува организацијата, составот и начинот на работа на Комисијата за ревизија.

Член 132

(1) Решение за правата од пензиското и инвалидското осигурување и за наплата на придонесот донесува Фондот, најдоцна во рок од 60 дена од денот на поднесувањето на уредно барање.

(2) Во случаите кога на донесувањето на решението му претходи утврдување на фактичка состојба во смисла на членот 130 од овој закон Фондот е должен да донесе решение најдоцна во рок од 50 дена од денот на поднесувањето на барањето.

(3) Во решението со кое е утврдена инвалидност, односно неспособност за работа, се утврдува и денот кога осигуреникот, односно корисникот на правото, треба да се јави на задолжителниот контролен преглед согласно со членот 130 став (3) од овој закон.

Член 133

(1) Доколку Фондот не донесе решение за остварување право од пензиско и инвалидско осигурување, односно не донесе решение за одбивање на барањето во рокот утврден со членот 132 став (1) од овој закон или не донесе уверение за податоците внесени во матичната евиденција, односно не донесе решение за одбивање на барањето во рокот утврден со членот 207 ставови (1) и (4) од овој закон, подносителот на барањето има право во рок од три работни дена од истекот на тој рок да поднесе барање до писарницата на директорот на Фондот, заради недонесување на решение по поднесено барање.

(2) Формата и содржината на образецот на барањето од ставот (1) на овој член ги пропишува министерот за труд и социјална политика.

(3) Директорот на Фондот е должен во рок од пет работни дена од денот на поднесувањето на барањето од ставот (1) на овој член да донесе решение со кое барањето ќе го уважи или одбие.

(4) Доколку директорот на Фондот нема писарница, барањето се поднесува во писарницата на седиштето на Фондот.

(5) Кон барањето за остварување право од пензиско и инвалидско осигурување, односно барањето за уверение за податоците внесени во матичната евиденција подносителот на барање доставува и копија од барањето од членовите 126 и 207 од овој закон.

(6) Доколку директорот на Фондот не донесе решение во рокот од ставот (3) на овој член, подносителот на барањето може да го извести Државниот управен инспекторат во рок од пет работни дена.

(7) Државниот управен инспекторат е должен во рок од десет дена од денот на приемот на известувањето од ставот (6) на овој член да изврши инспекциски надзор во Фондот и да утврди дали е спроведена постапката согласно со закон и во рок од три работни дена од денот на извршениот инспекциски надзор да го информира подносителот на барањето.

(8) Инспекторот од Државниот управен инспекторат по извршениот надзор согласно со закон донесува решение со кое го задолжува директорот на Фондот во рок од десет дена да одлучи по поднесеното барање, односно да го уважи или одбие барањето и за преземените мерки да го извести Државниот управен инспекторат и да му достави примерок од актот со кој е одлучено по барањето.

(9) Доколку директорот на Фондот не одлучи во рокот од ставот (8) на овој член, инспекторот ќе поднесе барање за поведување на прекршочна постапка и ќе определи дополнителен рок од пет работни дена, во кои директорот ќе одлучи по поднесеното барање за што во истиот рок ќе го извести инспекторот за донесениот рок. Кон известувањето се доставува копија од актот со кој одлучил по поднесеното барање. Инспекторот во рок од три работни дена го информира подносителот на барањето. Државниот управен инспекторат ќе поднесе пријава до надлежниот јавен обвинител.

(10) Доколку директорот не одлучи и во дополнителниот рок од ставот (9) на овој член, инспекторот во рок од три работни дена ќе поднесе пријава до надлежниот јавен обвинител и во тој рок ќе го информира подносителот на барањето за преземените мерки.

(11) Доколку инспекторот не постапи по известувањето од ставот (7) на овој член, подносителот на барањето во рок од пет работни дена има право да поднесе приговор до писарницата на директорот на Државниот управен инспекторат. Доколку директорот нема писарница барањето се поднесува во писарницата на седиштето на Државниот управен инспекторат.

(12) Директорот на Државниот управен инспекторат е должен во рок од три работни дена од денот на приемот, да го разгледа приговорот од ставот (11) на овој член и доколку утврди дека инспекторот не постапил по известувањето од подносителот на барањето од ставот (7) на овој член или не поднесе пријава согласно со ставот (10) на овој член, директорот на Државниот управен инспекторат ќе поднесе барање за поведување на прекршочна постапка на инспекторот и ќе определи дополнителен рок од пет работни дена во кои инспекторот ќе изврши надзор во Фондот дали е спроведена постапката согласно со закон и во рок од три работни дена од денот на извршениот надзор да го информира подносителот на барањето.

(13) Доколку инспекторот не постапи во дополнителниот рок од ставот (12) на овој член директорот на Државниот управен инспекторат ќе поднесе пријава до надлежниот јавен обвинител против инспекторот и во рок од три работни дена ќе го информира подносителот на барањето.

(14) Во случајот од ставот (13) на овој член директорот на Државниот управен инспекторат веднаш, а најдоцна во рок од еден работен ден, ќе овласти друг инспектор да го спроведе надзорот веднаш.

(15) Во случаите од ставот (14) на овој член директорот на Државниот управен инспекторат во рок од три дена ќе го информира подносителот на барањето.

(16) Доколку директорот на Државниот управен инспекторат не постапи согласно со ставот (12) на овој член, подносителот на барањето може да поднесе пријава до надлежниот јавен обвинител во рок од три дена.

(17) Доколку директорот на Фондот не одлучи во рокот од ставот (8) на овој член, подносителот на барањето може да поведе управен спор пред надлежниот суд.

(18) Постапката пред Управниот суд е итна.

(19) По објавувањето на подзаконскиот акт од ставот (2) на овој член во „Службен весник на Република Македонија“ истиот се објавува на веб страницата на Министерството за труд и социјална политика.

Член 134

(1) Против решението донесено во прв степен на Фондот, подносителот на барањето има право на жалба до Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен, во рок од 15 дена од денот на приемот на решението.

(2) Жалбата од ставот (1) на овој член не го одложува извршувањето на решението, освен ако со жалбата се напаѓа оцената за утврдувањето на инвалидноста.

Член 135

Против решението на Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен од членот 134 од овој закон може да се поведе управен спор.

Член 136

(1) Ако по донесувањето на конечното решение се сознае за нови факти, или се најдат, односно се добие можност да се употребат нови докази кои сами или во врска со веќе изведените и употребените докази би можеле да доведат до поинакво решение, ако тие факти, односно докази би биле изнесени или употребени во поранешната постапка, може по исклучок од условите кои во такви случаи според Законот за општата управна постапка се бараат за покренување - обнова на постапката, да се покрене обнова на постапката по однос на правата од пензиското и инвалидското осигурување и кога е пропуштено во поранешната постапка да се изнесе некој од тие факти, односно докази.

(2) Обнова на постапката се покренува по барање на странката или по службена должност.

(3) Обнова на постапката во случаите од ставот (1) на овој член се покренува без оглед на роковите што се предвидени во Законот за општата управна постапка за барање обнова на постапката, односно покренување на таквата постапка.

(4) Ако барањето за обнова на постапката е поднесено, односно постапката за обнова е покрената во рок од пет години од денот на врачувањето на решението на странката, во постапката за обнова се применуваат прописите што важеле во време на донесувањето на решението. Ако барањето е поднесено, односно постапката за обнова е покрената по истекот на овој рок, во постапката за обнова се применуваат прописите кои важеле во времето на поднесувањето на барањето за обнова на постапката, односно во времето на покренувањето на таа постапка.

(5) Во постапката за решавање на барањата за обнова на постапката за утврдување на пензиски стаж се применуваат одредбите на Законот за општата управна постапка.

Член 137

Правата утврдени со решение донесено во постапката за обнова, во смисла на членот 136 од овој закон, припаѓаат од првиот ден на наредниот месец од денот

на поднесувањето на барањето за обнова на постапката, односно по донесувањето на решението во обновената постапка по службена должност.

Член 138

(1) Правосилно решение, по барање на странката или по службена должност, може да се измени со ново решение, ако со правосилното решение е повреден закон или општ акт на Фондот на штета на странката.

(2) Ако со правосилното решение е повреден закон или општ акт на Фондот на штета на странката, правото по новото решение припаѓа од денот кога се исполнети условите за стекнување со правото.

Член 139

(1) Правосилно решение со кое на осигуреникот му е признато право кое, според прописите од пензиското и инвалидското осигурување, не му припаѓа со ново решение се огласува за ништовно, целосно или делумно.

(2) Со огласување на решението за ништовно се поништуваат и правните последици што ги произвело таквото решение.

2. Користење и губење на правата

Член 140

(1) Правата од пензиското и инвалидското осигурување утврдени со овој закон, се стекнуваат и пристигнуваат со денот на исполнувањето на условите, ако барањето е поднесено во рок од шест месеци од денот на исполнувањето на условите, а ако барањето е поднесено по истекот на тој рок од поднесувањето на барањето и за шест месеци наназад.

(2) Правото на старосна пензија се остварува по престанокот на осигурувањето.

(3) Правото на инвалидска пензија врз основа на решение за утврдена инвалидност, се остварува најдоцна во рок од три месеци од правосилноста на решението.

(4) Доколку правото на инвалидска пензија не биде остварено во рокот определен во ставот (3) на овој член, осигуреникот се упатува на повторен комисиски преглед, по службена должност.

Член 141

(1) Пензијата и другите парични надоместоци се утврдуваат во месечен износ и се исплатуваат наназад.

(2) Корисникот на пензија или на паричен надоместок може да овласти друго лице кое во негово име ќе ја прима пензијата или паричниот надоместок.

(3) По барање на Фондот корисникот на пензија или паричен надоместок е должен да достави потврда за живот издадена од Фондот.

(4) Фондот му обезбедува на корисникот исплата на износите што му припаѓаат според овој закон во случаите кога корисникот има живеалиште надвор од територијата на Република Македонија под услови предвидени со овој закон, со ратификуван меѓународен договор или ако постои реципроцитет.

Член 142

Правото на професионална рехабилитација и паричните надоместоци во врска со тие права се ограничуваат, односно престануваат доколку во рок од еден месец инвалидот на трудот не почне со професионалната рехабилитација, ако без оправдани причини ја прекине професионалната рехабилитација или ако не ја извршува должноста во врска со рехабилитацијата или ако во определен рок не се јави на поканата за погодно оценување на работната способност.

Член 143

На корисник на пензија и паричен надоместок за телесно оштетување - странски државјанин кој ќе се исели на постојано живеење во земјата чиј е државјанин, пензијата му се исплатува во странство ако со односната држава е склучен ратификуван меѓународен договор за плаќање на пензиите во странство, или ако постои реципроцитет.

Член 144

На корисникот на пензија - државјанин на Република Македонија кој ќе се исели во странство, пензијата и другите парични примања му се исплатуваат ако таква обврска е предвидена со меѓудржавен, односно ратификуван меѓународен договор.

Член 145

Најнизок износ на пензија, стекната според овој закон, се исплатува додека корисникот на пензија има постојано место на живеење во Република Македонија, ако поинаку не е предвидено со ратификуван меѓународен договор.

Член 146

На корисниците на пензија на кои не им се врши исплата на пензијата според членовите 143 и 144 од овој закон, ако повторно се населат во Република Македонија, исплатата на пензијата им се продолжува од првиот ден на наредниот месец по враќањето во Република Македонија.

Член 147

Корисникот на право остварено според овој закон е должен да ја пријави секоја промена што влијае врз правото или врз обемот на користењето на правото најдоцна во рок од 30 дена од денот кога настанала промената.

Член 148

(1) На корисник на пензија додека е во работен однос или додека врши самостојна дејност во Република Македонија или странство му се запира исплатата на пензијата.

(2) На корисникот на старосна пензија може да му се определи нов износ на пензија, ако навршил најмалку една година стаж на осигурување по остварувањето право на старосна пензија, доколку е поповолно за корисникот.

Член 149

Правото на семејна пензија престанува за членот на семејството кај кого поради настанатата промена повеќе не постојат посебните услови од кои зависи стекнувањето и траењето на тоа право.

Член 150

(1) Правата стекнати врз основа на инвалидност и телесно оштетување во текот на користењето, можат да се менуваат зависно од настанатите промени на инвалидност, односно степенот на телесното оштетување.

(2) Кога промената од ставот (1) на овој член е утврдена по барање на корисникот на правото, правото престанува или се менува, односно се стекнува ново право од првиот ден на наредниот месец по поднесувањето на барањето.

(3) Кога промената од ставот (1) на овој член ќе настане во постапка покрената по службена должност, правото престанува или се менува, односно се стекнува ново право од конечност на решението со кое е утврдена промената.

Член 151

(1) Ако осигуреникот, односно корисникот на пензија се стекне со право на две или повеќе пензии според овој закон, може да користи само една од тие пензии по сопствен избор. По извршениот избор осигуреникот нема право на повторен избор.

(2) Семејната пензија се користи како една пензија и кога е одредена на повеќе корисници доколку сокорисниците не бараат пензијата да им се исплатува одделно.

Член 152

(1) Пензијата може да биде предмет на извршување и обезбедување до една третина, а за побарување по основа на издржувањето утврдено со судска одлука или со спогодба до една половина.

(2) Најнискиот износ на пензија и минималната старосна и семејна пензија не може да биде предмет на извршување и обезбедување, освен за побарување по основа на издржување утврдено со судска одлука и дадена согласност од корисникот на пензија и тоа најмногу до една третина од нејзиниот месечен износ.

(3) Паричниот надоместок за телесно оштетување не може да биде предмет на извршување и обезбедување.

Член 153

Пристигнатите месечни износи на пензија и други права од пензиското и инвалидското осигурување кои не можеле да бидат исплатени поради околностите што ги предизвикал корисникот на правото, дополнително ќе се исплатат најмногу за три години наназад, сметајќи од денот кога по престаникот на дејствувањето на тие околности корисникот на правото ќе поднесе барање за исплата.

Глава XIII

Фонд на пензиското и инвалидското осигурување

Член 154

Фондот ги врши следниве работи:

1) ги спроведува прописите и политиките на развој на пензиското и инвалидското осигурување;

2) со општи акти ги уредува прашањата за кои е овластен со овој закон;

3) ги следи и анализира состојбите во пензиското и инвалидското осигурување;

4) се грижи за законско остварување на правата од пензиско и инвалидско осигурување и дава стручна помош на осигурениците и корисниците на права за остварување на нивните права и интереси;

5) ги спроведува меѓународните ратификувани договори и меѓудржавните спогодби за социјално осигурување во делот на пензиското и инвалидското осигурување;

6) редовно ја следи состојбата на уплатување на придонесот за пензиско и инвалидско осигурување;

7) презема мерки за рационално користење на средствата потребни за обезбедување на правата од пензиското и инвалидското осигурување;

8) одлучува за права од пензиско и инвалидско осигурување во прв степен;

9) врши исплата на пензии и парични надоместоци согласно со закон;

10) врши исплата на посмртна помош на корисниците на пензија и задршка од пензијата за членарина и

11) врши други работи определени со закон, Статутот и другите општи акти на Фондот.

Член 155

(1) Органи на Фондот се Управниот одбор и директорот.

(2) Директорот на Фондот има заменик.

Член 156

(1) Со Фондот управува Управниот одбор.

(2) Управниот одбор има седум члена кои ги именува Владата на Република Македонија за време од четири години. Од вкупниот број на членови, пет члена се именуваат на предлог од:

- Министерството за труд и социјална политика еден претставник,

- Министерството за финансии еден претставник,

- репрезентативниот синдикат член на Економско социјалниот совет еден претставник,

- репрезентативно здружение на работодавачите член на Економско социјалниот совет еден претставник и

- Сојузот на здруженијата на пензионерите на Македонија еден претставник.

(3) Управниот одбор од своите редови избира претседател и заменик- претседател за време од една година.

(4) За членови на Управниот одбор се предлагаат лица кои имаат високо образование и работно искуство од правото, финансиското работење или од системот на пензиското и инвалидското осигурување.

(5) Управниот одбор на Фондот, најмалку еднаш годишно, поднесува извештај за својата работа на усвојување до Владата на Република Македонија.

Член 157

(1) Управниот одбор на Фондот:

1) донесува Статут и други општи акти на Фондот согласно со овој закон;

2) донесува програма и план за работа;

3) утврдува предлог на буџетско барање до Министерството за финансии;

4) усвојува завршна сметка на Фондот;

5) се грижи за редовно уплатување на придонесот за пензиско и инвалидско осигурување;

6) одлучува за користење на средствата на Фондот;

7) одлучува за продажба на имот во сопственост на Фондот;

8) одлучува за продажба на имот даден на трајно користење на Фондот, по претходна согласност на Владата;

9) донесува одлука за продажба на акции и удели од вкупниот капитал стекнат по основ на трансформација на претпријатијата со општествен капитал;

10) се грижи и ја следи исплатата на посмртната помош на корисниците на пензија и на издвоените средства од пензиите за членарина;

11) го следи остварувањето на ратификуваните меѓународни договори и меѓудржавни спогодби од областа на пензиското и инвалидското осигурување;

12) разгледува прашања, извештаи, информации и други материјали во врска со состојбите и проблемите од пензиското и инвалидското осигурување и други работи од надлежноста на Фондот;

13) презема мерки за обезбедување и функционирање на информациониот систем на Фондот;

14) распишува јавен конкурс за именување на директор на Фондот;

15) основа комисији и други работни тела и

16) одлучува за други работи утврдени со закон и Статутот на Фондот.

(2) Статутот и другите општи акти од ставот (1) точка 1 на овој член ги донесува Управниот одбор на Фондот, по претходно прибавено мислење од Министерството за труд и социјална политика. Управниот одбор ги донесува одлуките со мнозинство гласови од вкупниот број на членови.

Член 158

Член на Управниот одбор се разрешува и пред истекот на рокот за кој е именуван:

- на негово барање,

- ако отсутствува од седниците на Управниот одбор неоправдано најмалку два пати еднопосредно,
- ако му престанал основот врз кој е предложен,
- ако се утврди дополнително дека има лично, преку трето лице или по која било основа интереси кои можат да имаат какво било влијание на неговата независност и непристрасност и
- ако работи спротивно на закон.

Член 159

- (1) Фондот има директор и заменик-директор кои ги именува Управниот одбор по пат на јавен конкурс.
- (2) Конкурсот од ставот (1) на овој член се објавува најмалку во два дневни весници, од кои во по еден од весниците што се издаваат на македонски јазик и на весниците што се издаваат на јазикот што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните кои зборуваат службен јазик различен од македонскиот јазик.
- (3) Во конкурсот се определува времетраењето на конкурсот кое не може да биде пократко од 15 дена.
- (4) Согласно на одлуката за именување директор, односно заменик-директор на Фондот дава Владата на Република Македонија.
- (5) Директорот на Фондот, односно заменик-директорот се именува за време од четири години.
- (6) По истекот на рокот од ставот (5) на овој член истото лице може повторно да биде именувано за директор, односно заменик-директор.
- (7) Директорот го претставува и застапува Фондот.

Член 160

- За директор, односно заменик-директор на Фондот се именува домашно физичко лице кое ќе понуди најквалитетна програма за работа на Фондот и кое ги исполнува следниве услови:
- да е државјанин на Република Македонија,
  - високо образование од областа на правото, менаџментот, економските науки, финансиите, бизнис администрацијата и електротехничките науки,
  - најмалку пет години работно искуство од областа на правото, финансиите, економијата и пензиското осигурување и
  - познавање на прописите од областа на пензиското и социјалното осигурување.

Член 161

- Директорот на Фондот во рамките на своите права и должности утврдени со овој закон:
- 1) раководи со Фондот и го претставува и застапува Фондот пред трети лица;
  - 2) ги предлага основите на програмата за работа и планот за работа и презема мерки за нивно спроведување;
  - 3) донесува акти за организација и работа на Фондот и општ акт за систематизација на работите во Фондот во согласност со Владата;
  - 4) ги избира и разрешува работниците со посебни овластувања и одговорности, организира и обезбедува законито и ефикасно извршување на работите од делокругот на Фондот и е одговорен за законитоста во работата на Фондот;
  - 5) предлага на Управниот одбор на Фондот прашања за расправа и донесува одлуки од негова надлежност;
  - 6) се грижи за извршување на донесените одлуки, насоки и заклучоци на Управниот одбор на Фондот;
  - 7) поднесува на Управниот одбор на Фондот извештаи и анализи за прашања од пензиското и инвалидското осигурување и дава предлози за решавање на прашања за кои одлучува Управниот одбор на Фондот;
  - 8) ја организира и координира работата на вработените во Фондот и одлучува за остварување на нивните права и обврски од работен однос, согласно со законите и другите прописи од работните односи и колективни договори и

- 9) врши и други работи кои со закон, Статутот или другите општи акти се ставени во неговата надлежност.

Член 162

- (1) Директорот, односно заменик-директор може да биде разрешен пред истекот на времето за кое бил именуван:
- 1) на негово барање;
  - 2) ако настане некоја од причините поради кои според прописите за работни односи, му престанува работниот однос по сила на закон;
  - 3) ако не постапува според закон, Статутот и општите акти на Фондот или неоправдано не ги спроведува одлуките на Управниот одбор или постапува во спротивност со нив;
  - 4) ако со својата несвесна и неправилна работа му предизвика на Фондот значителна штета или ако ги занемарува или не ги извршува своите обврски и поради тоа настанат или би можеле да настанат потешки нарушувања во дејноста на Фондот;
  - 5) ако го попречува или на друг начин го оневозможува остварувањето на правата и обврските на корисниците на права од пензиското и инвалидското осигурување;
  - 6) ако работи спротивно на закон и
  - 7) ако во рокот од два последователни квартали Фондот покажува негативни финансиски резултати во работењето.
- (2) Директорот, односно заменик-директор на Фондот може да биде разрешен и на предлог на министерот за труд и социјална политика во случаите од ставот (1) точки 3, 4, 6 и 7 на овој член, при вршење на правото на надзор.

Член 163

- (1) Фондот има Статут.
- (2) Со Статутот на Фондот особено се уредува:
- 1) организацијата и начинот на работењето на Фондот;
  - 2) начинот на остварување на правата од пензиското и инвалидското осигурување во согласност со закон;
  - 3) правата, обврските и одговорностите на органите на управување на Фондот;
  - 4) претставувањето и застапувањето на Фондот;
  - 5) јавноста во работењето на Фондот и неговите органи;
  - 6) начинот на организирањето и вршењето на стручно- административните правни и други работи во спроведувањето на пензиското и инвалидското осигурување;
  - 7) постапката за донесување општи и поединечни акти и
  - 8) други прашања од значење за работењето на Фондот.
- (3) Согласно на Статутот на Фондот дава Владата на Република Македонија.

Член 164

- (1) Управните, финансиските, стручните, административните и другите работи за спроведување на пензиското и инвалидското осигурување, утврдени со закон и Статутот на Фондот се работи од јавен интерес кои ги вршат вработените во Фондот.
- (2) За вршење на работите од ставот (1) на овој член Фондот образува единствена стручна служба, филијали и деловници.
- (3) Вработените во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот кои вршат работи од јавен интерес, согласно со закон, имаат статус на јавни службеници.

(4) Вработените во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот кои вршат помошни и технички работи немаат статус на јавни службеници и во однос на нивните права, обврски и одговорности од работниот однос се применуваат одредбите на општите прописи од работните односи.

(5) За вработените во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот кои имаат статус на јавни службеници за прашањата кои се однесуваат на вработувањето, правата и должностите, одговорноста, оценувањето, престанокот на вработувањето, заштитата и одлучувањето за правата и обврските на јавниот службеник се применуваат одредбите од овој закон и Законот за јавните службеници.

(6) Вршењето на поединечни управни работи во управна постапка за остварување на правата од пензиското и инвалидското осигурување во согласност со закон, има карактер на јавни овластувања кои ги врши единствената стручна служба, филијалата и деловницата на Фондот.

Член 165

(1) Во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот за вршење на работи од јавен интерес може да се вработи лице кое ги исполнува општите и посебните услови утврдени со Законот за јавните службеници, како и другите услови пропишани со актот за систематизација на работни места на стручните служби и филијалите.

(2) За пополнување на слободно работно место за вршење работи од јавен интерес во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот, директорот на Фондот донесува одлука за потребата од вработување на јавен службеник.

(3) Со одлуката од ставот (2) на овој член се определува дали пополнувањето на слободното работно место се врши преку вработување на лице по пат на објавување на јавен оглас, со објавување на интерен оглас, со распоредување од вработените јавни службеници или со преземање на јавен службеник од друга институција.

(4) Доколку пополнувањето на слободното работно место се врши по пат на објавување на јавен оглас, Фондот доставува барање до Агенцијата за администрација заради објавување на јавен оглас за вработување.

(5) Објавувањето на огласот од ставот (4) на овој член и спроведувањето на постапката за избор се вршат согласно со Законот за јавните службеници.

(6) Во случаите кога пополнувањето на слободното работно место се врши по пат на објавување на интерен оглас, интерниот оглас се објавува на веб страницата на Фондот. Огласот содржи податоци за работното место кое треба да се пополни, посебните услови утврдени со членовите 15 и 19 од Законот за јавните службеници, условите пропишани во актот за систематизација на работните места кои треба да ги исполнува јавниот службеник и рокот за пријавување.

Член 166

(1) Јавен службеник вработен во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот кој има соодветно образование, потребно работно искуство во струката и ги исполнува и другите услови утврдени во актот за систематизација на работните места, по потреба на единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот или по негово барање може да се распореди на друго работно место согласно со актот за систематизација на работните места, или да се преземе во друга институција, ако за тоа има согласност на раководните лица на институциите.

(2) Вработен кој нема статус на јавен службеник, а има соодветно образование, потребно работно искуство и ги исполнува и другите услови утврдени во актот за систематизација на работните места на стручните служби, по потреба или по негово барање, може да биде преземен или распореден, на работно место со соодветно звање во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот и да се стекне со статус на јавен службеник.

(3) Вработениот од ставот (2) на овој член е должен во рок од шест месеци од денот на неговото преземање или распоредување да положи испит за јавен службеник.

(3) Лицата кои за прв пат се вработуваат во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот за вршење на работи од јавен интерес и лицата кои се вработуваат на повисоко работно место од претходното во стручната служба, задолжително извршуваат пробна работа. Пробната работа за избраниот кандидат за јавен службеник со високо образование трае 12 месеци, а за избраниот кандидат со средно образование и лицето кое се вработува на повисоко работно место од претходното, пробната работа трае шест месеци.

(4) На начинот на вршење на пробната работа и вработувањето на избраните лица од ставот (3) на овој член се применуваат одредбите од Законот за јавните службеници.

Член 167

Јавниот службеник во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот лично е одговорен за вршењето на работите и работните задачи од работното место.

Член 168

(1) Секој јавен службеник и друго лице, во согласност со закон, има право да поднесе иницијатива за покренување на дисциплинска постапка против јавен службеник во единствената стручна служба, филијалата и деловницата на Фондот која треба да биде образложена.

(2) Предлог за покренување на дисциплинска постапка против јавниот службеник поднесува непосредно претпоставениот јавен службеник, односно раководниот службеник или директорот на Фондот.

Член 169

(1) Предлог за поведување на постапка за утврдување на дисциплинска одговорност по правило ги содржи следниве елементи:

- лично име на јавниот службеник за кого се поднесува предлогот за поведување на постапка за утврдување на дисциплинска одговорност,
- работно место на кое е распореден јавниот службеник за кого се поднесува предлогот,
- опис на дејствието/та со кое е извршено кршење на работниот ред и дисциплина или неисполнување на работните обврски,
- наведување на квалификација на дејствието/та од алинејата 3 на овој став со конкретно наведување дали тоа според оценка претставува полесно, односно потешко кршење на работниот ред и дисциплина или неисполнување на работните обврски,
- време, начин и место на вршење на дејствието со кое е извршено кршењето на работниот ред и дисциплина и неисполнување на работните обврски,
- последици што настанале на работниот ред и дисциплина и неисполнување на работните обврски,
- наведување на доказ/и од кои се потврдува таквото однесување, односно доказ што е во прилог на фактот дека е извршено комплетно дејствие (службена белешка, писмен извештај, информација, пријави, изјави од сведоци и слично),

- наведување на лично име на лице кое може да биде повикано во својство на сведок,

- податок дали јавниот службеник за кого се поднесува предлогот дотогаш одговарал за кршење на работниот ред и дисциплина или неисполнување на работните обврски во јавното претпријатие и

- податок во врска со претходни наградувања на јавниот службеник.

(2) Во прилог на предлогот од ставот (1) на овој член се доставуваат доказите што се наведени во истиот и други документи што според оценка на предлагачот се од значење за конкретниот случај.

Член 170

(1) Директорот на Фондот формира комисија за водење на дисциплинска постапка за дисциплински престап во рок од осум дена од денот на поднесувањето на предлогот за покренување на дисциплинска постапка.

(2) Комисијата од ставот (1) на овој член е составена од три члена и тоа еден раководен јавен службеник и двајца јавни службеници од кои еден со звање од истата група на звање како и јавниот службеник против кого се води дисциплинската постапка, а другиот е претставник на синдикатот.

(3) Членовите на комисијата имаат заменици.

(4) Претседателот на комисијата е од редот на раководните државни службеници.

(5) Комисијата од ставот (1) на овој член, по спроведената дисциплинска постапка, му предлага соодветна дисциплинска мерка на директорот на Фондот.

(6) Ако комисијата од ставот (1) на овој член утврди дека јавниот службеник не е одговорен или не се исполнети условите за донесување на решенија за изрекување на дисциплинска мерка му предлага на директорот да го отфрли предлогот, односно да ја запре постапката.

Член 171

(1) Дисциплинските мерки против јавниот службеник во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот ги изрекува директорот на Фондот, а по претходен писмен извештај од непосредно претпоставениот јавен службеник.

(2) Пред изрекување на дисциплинската мерка јавниот службеник се известува писмено за наводите на извештајот од ставот (1) на овој член што постојат против него и истиот има право да даде устен или писмен одговор во рок кој не може да биде пократок од осум дена.

(3) Доколку јавниот службеник не сака да го прими известувањето за наводите во извештајот од ставот (1) на овој член во рок од три дена, истото ќе биде објавено на огласната табла во седиштето на стручната служба.

(4) Директорот на Фондот во рок од 60 дена од денот на започнувањето на постапката донесува решение за изрекување на дисциплинска мерка.

Член 172

Против решението за изрекување на дисциплинска мерка, јавниот службеник во единствената стручна служба, филијалата и деловницата на Фондот има право на жалба во рок од осум дена до Агенцијата за администрација.

Член 173

(1) Јавниот службеник во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот е одговорен за штетата која на работа или во врска со работата намерно или од крајна небрежност ја предизвикал на стручната служба.

(2) Директорот на Фондот формира комисија за утврдување на материјална одговорност на јавниот службеник.

(3) Комисијата од ставот (2) на овој член е составена од претседател и два члена од кои еден е јавен службеник, а еден е претставник на синдикатот и нивни заменици. Претседателот на комисијата е раководен јавен службеник или јавен службеник кој не е со пониско звање од звањето на јавниот службеник против кој се води постапка за материјалната одговорност.

(4) Комисијата од ставот (2) на овој член ја утврдува материјалната одговорност за постоење на сторена материјална штета, нејзината висина и начинот на сторување, кој ја предизвикал штетата и кој ќе ја надомести.

(5) Комисијата од ставот (2) на овој член за утврдена фактичка состојба поднесува извештај врз основа на кој директорот на Фондот донесува решение за надоместок на штета.

Член 174

Предлог за покренување на постапка за утврдување на материјална одговорност против јавниот службеник во единствената стручна служба, филијалата и деловницата на Фондот поднесува непосредно претпоставениот јавен службеник, односно раководниот службеник или директорот на Фондот.

Член 175

Против решението од членот 173 став (5) од овој закон јавниот службеник во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот има право да изјави жалба до Агенцијата за администрација во рок од осум дена од денот на врачувањето на решението.

Член 176

Јавниот службеник во единствената стручна служба, филијалата и деловницата на Фондот врз основа на континуирано следење на работењето се оценува од непосредно претпоставениот раководен јавен службеник во единствената стручна служба, филијалата и деловницата на Фондот.

Член 177

Оценувањето на јавниот службеник во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот се врши со цел да се добие реална слика за стручноста, квалитетот, ефикасноста и ефективноста во извршувањето на работи од јавен интерес утврдени со закон.

Член 178

Оценувањето на јавниот службеник во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот се врши врз основа на податоците за резултатите од работата и личните квалитети имајќи ги предвид податоците за обуките, наградите, дисциплинските мерки и отсуствата во претходната година.

Член 179

При оценување на резултатите од работата се врши оценување на познавање и примена на прописите и практиките, остварување на работните цели, навремено извршување на работата, квалитетно извршување на работата и организирање на работата во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот.

Член 180

При оценување на личните квалитети се врши оценување на креативност, иницијативност и заинтересираност за работата, способноста за тимска работа, способноста за работа под притисок и комуникациските вештини.

Член 181

Оценувањето се врши на објективен и непристрасен начин, без влијание и притисок од непосредни претпоставени и раководни јавни службеници во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот врз оценувачот.

Член 182

Оценувањето се врши како шестмесечен континуиран процес на вреднување на резултатите од работата и личните квалитети на оценуваниот, кој опфаќа:

- утврдување на работни цели и активности,
- следење и прибирање на податоците во работењето на јавниот службеник во единствената стручна служба, филијалата и деловницата на Фондот,
- давање инструкции и совети за подобрување на работењето и
- интервју со јавниот службеник.

Член 183

(1) Оценувачот во текот на периодот на оценување, постојано ја следи работата на јавниот службеник во единствената стручна служба, филијалата и деловницата на Фондот и прибира податоци што се од суштествено значење за оценувањето.

(2) Следењето и прибирањето на податоците подразбира проверка и евидентирање на квалитетот и квантитетот во остварување на работните задачи.

(3) При следењето на работата оценувачот постојано го мотивира јавниот службеник во единствената стручна служба, филијалата и деловницата на Фондот и му дава инструкции и совети за подобрување на работењето, му укажува на конкретни детали во работата, на постапките што водат кон успешно работење и на недостатоците во неговото работење.

Член 184

При оценувањето на работата на јавниот службеник во единствената стручна служба, филијалата и деловницата на Фондот се применува образецот за оценување на јавниот службеник пропишан согласно со Законот за јавните службеници.

Член 185

(1) Со домовите и становите за живеење на корисниците на пензија, објектите наменети за клубови за дневен престој, објектите наменети за одмор и рекреација на корисниците на пензија и други објекти што се државна сопственост управува Фондот.

(2) Фондот со општ акт ги утврдува функцијата и дејноста на овие објекти, како и начинот и условите на нивното работење.

Член 186

(1) Министерството за труд и социјална политика врши надзор над работењето и законитоста на работата на Фондот.

(2) Министерството за труд и социјална политика може да запре извршување на општ акт на Фондот, ако не е во согласност со овој закон или ако не е во согласност со Уставот, до донесувањето на одлуката на Уставниот суд.

Глава XIV

Обезбедување средства за пензиско и инвалидско осигурување

Член 187

(1) Средствата потребни за остварување на правата од пензиското и инвалидското осигурување се обезбедуваат со:

- 1) плаќање на придонесот од платата на работниците, од основните на осигурување за физичките лица, како и од основницата на осигурување на индивидуалните земјоделци во зависност од висината на остварениот катастарски приход;
- 2) приходи од дивиденди на акции и добивка од удели;
- 3) приходи од камати на обврзници и благајнички записи;

4) од Буџетот на Република Македонија;

5) од приходот од фондовите на пензиското и инвалидското осигурување на поранешните републики на СФРЈ, кај кои е навршен дел од стажот на осигурувањето;

6) од имотот на Фондот, продажба на имотот на Фондот;

7) дел од износот на платената акциза на минерални масла наведени во членот 28 став (1) точки 1, 2 и 5 од Законот за акцизите и

8) од други приходи.

(2) Продажбата на имотот на Фондот ќе се врши по пат на јавно наддавање согласно со Законот за користење и располагање со ствари на државните органи.

Член 188

Средствата за пензиското и инвалидското осигурување можат да се користат само за намени утврдени со закон, и тоа:

- 1) за исплата на пензиите и другите парични примања од пензиското и инвалидското осигурување;
- 2) за придонес за здравствено осигурување;
- 3) за надоместоци за стажот остварен во Фондот кога пензијата по основ на тој стаж се остварува во фондовите на пензиското и инвалидското осигурување на поранешните републики на СФРЈ и

4) трошоци за работа на органот на Фондот и за извршување на управните, административните, финансиските, техничките и другите работи за спроведување на пензиското и инвалидското осигурување.

Член 189

Со придонесот за стажот на осигурување што се смета со зголемено траење се обезбедуваат средства за покривање на зголемените обврски на пензиското и инвалидското осигурување, кои настануваат поради сметањето на стажот на осигурувањето со зголемено траење и намалувањето на старосната граница за стекнување со право на старосна пензија.

Член 190

За лицата кои немаат својство на осигуреник, а со овој закон се осигурени за одредени случаи, се пресметува и се плаќа придонес за осигурување во случај на инвалидност и телесно оштетување од основницата и по стапки или во фиксни износи што ги утврдува Фондот со општ акт.

Член 191

Средствата добиени со продажба од имотот на Фондот се користат за намени утврдени со членот 188 точки 1, 2 и 3 од овој закон.

Член 192

Средства за покривање на обврските на пензиското и инвалидското осигурување што настануваат со признавањето и определувањето на пензии под поповолни услови се обезбедуваат од Буџетот на Република Македонија.

Член 193

(1) Фондот може да остварува и средства од продажба на акции и удели, најмногу до 100% од вкупниот капитал стекнат по основ на трансформација на претпријатијата со општествен капитал.

(2) Под вкупен капитал кој Фондот го стекнал по основ на трансформација на претпријатијата со општествен капитал се подразбира капиталот во акции и удели во активни друштва, продадените акции и удели, акциите и уделите во друштвата во кои е отворена стечајна постапка, или постапка за ликвидација, а сè уште не е завршена. Во вкупниот капитал не се вклучени акциите и уделите од ликвидираниите друштва.

(3) Одлуката за продажба на акции и удели од вкупниот капитал стекнат по основ на трансформација на претпријатијата со општествен капитал ја донесува Управниот одбор на Фондот, на предлог на Комисијата за акции и удели, по претходна согласност од Владата на Република Македонија.

(4) Комисијата за акции и удели ја формира директорот на Фондот како советодавно тело, составена од седум члена, стручни и компетентни лица од областа на економското и финансиското работење, од кои два члена ги определува директорот на Фондот, а по еден член определува министерот за економија, министерот за труд и социјална политика, министерот за финансии, заменикот на претседателот на Владата на Република Македонија задолжен за економски прашања и генералниот секретар на Владата на Република Македонија.

(5) Постапката за продажба на акции и удели од вкупниот капитал стекнат по основ на трансформација на претпријатијата со општествен капитал поблиску ја пропишува Владата на Република Македонија.

(6) Со средствата од ставот (1) на овој член Фондот може да купува обврзници на Република Македонија најмногу до 50% од средствата остварени со продажбата на акциите и уделите.

(7) Фондот за продажбата на акциите и уделите од вкупниот капитал стекнат по основ на трансформација на претпријатијата со општествен капитал, како и за купените обврзници и благајнички записи ја известува Владата на Република Македонија на секои три месеци во тековната година.

Глава XV Матична евиденција

Член 194

(1) Фондот воспоставува и води матична евиденција која содржи податоци потребни за остварување на правата од пензиското и инвалидското осигурување.

(2) Во матичната евиденција се водат податоци за осигурениците, корисниците на правата од пензиското и инвалидското осигурување и обврзниците за пресметка и уплата на придонесот за пензиско и инвалидско осигурување.

(3) Во прибирањето, обработката, користењето, размената и чувањето на податоците, се применуваат одредбите од законот кој ја уредува заштитата на личните податоци.

Член 195

(1) Податоците кои се водат во матичната евиденција, Фондот ги добива од обврзниците за пријавување на податоци определени со овој закон кои се истовремено и обврзници за пресметка и уплата на придонесот за пензиско и инвалидско осигурување.

(2) Податоците кои се водат во матичната евиденција, Фондот без плаќање на надоместок, ги добива и од други служби или органи кои воспоставуваат, одржуваат и користат збирки на податоци за извршување на нивните со закон определени задачи (во натамошниот текст: даватели на податоци).

Член 196

(1) Матичната евиденција се води според единствени методолошки принципи.

(2) Во матичната евиденција се внесуваат податоците според единствени национални стандарди.

(3) Внесувањето на податоците во матичната евиденција се врши според единствен кодекс на шифри.

(4) Податоците се внесуваат врз основа на пропишани обрасци на пријави, кои се пополнуваат врз основа на јавни исправи и евиденции утврдени со закон што ги водат обврзниците за пријавување на податоци и давателите на податоци.

Член 197

(1) Податоците од матичната евиденција се користат за остварување на правата од пензиското и инвалидското осигурување.

(2) Податоците од матичната евиденција се користат и за потребите на вториот и третиот столб.

(3) Податоците од ставот (1) на овој член можат да се користат и за статистички истражувања и размена на податоци со институции со кои Фондот има склучено договор.

Податоци што се внесуваат во матичната евиденција

Член 198

Во матичната евиденција се внесуваат податоци за:

1) осигуреници опфатени со одредбите од овој закон;

2) лицата кои оствариле права од пензиското и инвалидското осигурување во Република Македонија според прописите на пензиското и инвалидското осигурување (во натамошниот текст: корисници на права) и

3) обврзниците за пресметка и уплата на придонесот за пензиско и инвалидско осигурување (во натамошниот текст: обврзници за пресметка и уплата на придонес).

Член 199

Пријавите со податоци за воспоставување и водење на матичната евиденција ги доставуваат обврзниците за пријавување на податоци:

1) работодавачите - за работниците вработени кај нив;

2) самовработените лица - сами за себе и за вработените кај нив;

3) индивидуалните земјоделци и верските службени лица - сами за себе;

4) државните институции, органи или организатори кои имаат законска обврска да пријават податоци за осигурениците во пензиско и инвалидско осигурување и

5) стечајните управители за осигурениците кои биле вработени кај работодавачи за кои се води стечајна постапка.

Воспоставување и водење на матичната евиденција

Член 200

(1) Матичната евиденција за осигурениците и обврзниците за пресметка и уплата на придонес се води така што податоците се доставуваат по електронски пат во пропишан електронски облик, а по исклучок, врз основа на пропишани обрасци на пријави и се внесуваат во средствата за автоматска обработка на податоците на Фондот.

(2) Матичната евиденција за корисниците на права се воспоставува и води врз основа на податоците од матичната евиденција на осигурениците и донесените решенија за признати права од пензиското и инвалидското осигурување.

Член 201

(1) За воспоставување и водење на матичната евиденција надлежни се филијалите и деловниците на Стручната служба на Фондот, и тоа за:

1) осигурениците од членот 11 точки 1, 2, 3, 4, 11, 12 и 13 и членот 14 точки 1, 3 и 4 од овој закон - според седиштето на работодавачот, односно седиштето на деловната единица;

2) осигурениците од членот 11 точки 7 и 8 и членот 14 точка 2 од овој закон - според местото каде што е регистрирана дејноста;

3) осигурениците од членот 11 точки 5 и 6 од овој закон - според живеалиштето што го имал осигуреникот пред заминувањето во странство;

4) осигурениците од членот 11 точка 9 од овој закон - според живеалиштето, односно престојувалиштето;

5) осигурениците од членот 11 точка 10 од овој закон - според седиштето на центарот за вработување каде е пријавен осигуреникот;

6) осигурениците од членот 12 од овој закон - според филијалата, односно деловницата каде што бил последен пат пријавен во задолжително пензиско осигурување;

7) лицата од членовите 15 и 16 од овој закон - според седиштето на обврзникот за пресметка и уплата на придонес;

8) осигурениците за кои филијалата односно деловницата го утврдуваат својството на осигуреник - според седиштето на филијалата, односно деловницата на Стручната служба на Фондот која одлучувала за правото;

9) осигурениците кои користат право на надоместок на плата за работа со скратено работно време поради неџа на потешко хендикепирано дете според седиштето на центарот за социјална работа и

10) корисниците на права - според седиштето на филијалата, односно централата на Стручната служба на Фондот каде што е остварено правото.

(2) Начинот на водење на матичната евиденција и единствениот кодекс на шифри за внесување на податоците во матичната евиденција, ги пропишува Фондот.

Пријавување на податоци за водење на матичната евиденција

Член 202

(1) Обврзниците за пријавување на податоци и давателите на податоци се одговорни за точноста на доставените податоци.

(2) Обврзниците за пријавување на податоци и давателите на податоци се должни на Фондот да ги доставуваат податоците, промените, односно исправките кои влијаат врз податоците во определен рок и форма.

(3) При пријавувањето на податоците во електронски облик и утврдувањето на автентичноста на податоците и идентитетот на потписникот се применуваат одредбите од законот кој го уредува и регулира електронското работење и употребата на податоците во електронски облик и електронски потпис.

Постапка за утврдување на податоците во матична евиденција

Член 203

(1) Фондот е надлежен да ја утврдува точноста и потполноста на податоците врз основа на увид во оригиналната документација кај обврзникот за пријавување на податоци и евиденцијата за месечните податоци на пресметан и уплатен придонес, за секој осигуреник одделно.

(2) Обврзниците за пријавување на податоци се должни на Фондот да му овозможат увид во сопствената евиденција заради проверка на точноста и потполноста на пријавените податоци.

Член 204

(1) Фондот може да утврди својство на осигуреник, со пополнување на пријава на осигурување по службена должност, кога ќе утврди дека не е поднесена пријава за осигурување за лице кое има право на пензиско и инвалидско осигурување.

(2) Одредбите од ставот (1) на овој член се применуваат и во случаите кога обврзникот за доставување на податоци не поднел одјава од осигурување.

(3) Фондот може да изготви, по службена должност, пријава за почеток, престанок или промена во работењето за обврзникот за пресметка и уплата на придонесот врз основа на јавни исправи и евиденции утврдени со закон.

Член 205

(1) Податоците за стажот на осигурување, платите, надоместоците на плата, односно основниците на осигурување кои се основа за утврдување на пензиската основица и правото на пензија ги утврдува Фондот во согласност со прописите за пензиското и инвалидското осигурување.

(2) Фондот може да изготви, по службена должност, пријава со податоци за стажот на осигурување, платите, надоместоците, односно основниците на осигурување врз основа на јавни исправи и евиденции пропишани со закон.

Член 206

(1) Ако Фондот, при проверката на податоците, утврди дека податоците не се правилно пријавени од обврзникот за пријавување на податоците ќе го задолжи да ги исправи податоците во рок од 15 дена од денот на врачувањето на барањето.

(2) Ако обврзникот за пријавување на податоците во рокот од ставот (1) на овој член не ги исправи податоците Фондот, по службена должност, ќе утврди податоци согласно со прописите за пензиското и инвалидското осигурување.

Член 207

(1) Фондот е должен на барање на осигуреникот да му издаде уверение за податоците внесени во матичната евиденција.

(2) Уверението од ставот (1) на овој член има карактер на јавна исправа.

(3) Осигуреникот кој не е задоволен со податоците внесени во матичната евиденција, има право во рок од 15 дена од денот на доставувањето на уверението да бара Фондот да донесе решение за податоците утврдени во матична евиденција.

(4) Фондот е должен да го донесе решението од ставот (3) на овој член во рок од пет дена од денот на приемот на барањето.

(5) Против решението од ставот (4) на овој член осигуреникот има право на жалба во рок од 15 дена од денот на приемот на решението до Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен.

(6) Против второстепеното решение од ставот (5) на овој член осигуреникот може да поведе управен спор.

Член 208

(1) Податоците внесени во матичната евиденција, на начин утврден со овој закон, дополнително може да се менуваат во следниве случаи:

1) ако надлежниот орган дополнително утврди промена на податоците;

2) ако податоците за својството на осигуреник, за стажот на осигурување, платите, надоместоците на плата, односно основниците на осигурување кои служат за утврдување на пензиската основица се внесени врз основа на лажни исправи;

3) ако дополнително со проверка на податоците или на друг начин се утврди дека во матичната евиденција се внесени неисправни, неточни или нецелосни податоци и

4) во други случаи во кои според прописите можат да се употребат вонредни правни средства.

(2) Промената на податоците од ставот (1) на овој член внесени во матичната евиденција се врши во постапка утврдена со овој закон.

Рокови за пријавување на податоците за водење на матичната евиденција и нивна обработка**Член 209**

Пријава за податоците за водење на матичната евиденција од членот 199 од овој закон се доставуваат во следниве рокови за:

1) податоците за почеток, односно престанок на работењето и промените во текот на работењето на обврзникот за плаќање на придонес - во рок од осум работни дена од денот на почетокот, односно престанокот на работењето, односно од денот на настанатата промена во текот на работењето;

2) податоците за почеток, односно престанок на осигурувањето, и промените во текот на осигурувањето - во рок од осум работни дена од денот на почетокот, односно престанокот на работниот однос или од денот на правосилноста на решението за утврдување на својство на осигуреник;

3) податоците за стажот на осигурување, платите, надоместоците на плата, односно основниците на осигурување се преземаат од евиденцијата за месечните податоци за пресметан и уплатен придонес без обврска за поднесување на тие податоци на годишно ниво - најдоцна до крајот на април во тековната година за изминатата календарска година;

4) промена на податоците за стажот на осигурување, платите, надоместоците на плата односно основниците на осигурување - во рок од осум работни дена од денот кога е утврдена промената на податоците;

5) податоците за дополнително утврден пензиски стаж, односно за зголемување на стажот на осигурување - во рок од осум работни дена од денот на правосилноста на решението, односно од денот на утврдување на фактичката состојба за работите на кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење;

6) податоците за инвалидите на трудот со намалена, односно преостаната работна способност и промената на тие податоци - во рок од осум работни дена од денот на правосилноста на решението со кое е утврдена инвалидноста, односно настанатата промена;

7) податоците за паричните надоместоци на инвалидите на трудот со намалена, односно преостаната работна способност - најдоцна до крајот на април во тековната година за изминатата календарска година и

8) промена на податоците за паричните надоместоци на инвалидите на трудот со намалена, односно преостаната работна способност - во рок од осум работни дена од денот кога е утврдена промената на податоците.

Член 210

Фондот е должен да ги внесе податоците во матичната евиденција во следниве рокови:

1) податоците од членот 209 точки 1 и 2 од овој закон - веднаш, а најдоцна во рок од три работни дена од денот на пријавувањето на податоците;

2) податоците од членот 209 точки 3 и 7 од овој закон се внесуваат веднаш по утврдувањето на точноста и потполноста на податоците, а најдоцна до 30 јуни во тековната година, за податоците од изминатата календарска година;

3) податоците од членот 209 точка 6 од овој закон - во рок од осум работни дена од денот на правосилноста на решението и

4) податоците за промена на податоците од членот 209 точки 4, 5 и 8 од овој закон - во рок од осум работни дена од денот на пријавувањето на податоците.

Чување на документацијата од матичната евиденција**Член 211**

(1) Документацијата што служи за воспоставување и водење на матичната евиденција се чува најмалку 30 години, сметано од денот на стекнувањето на правата утвр-

дени врз основа на таа документација, но не помалку од десет години од престанокот на користењето на правата, односно од смртта на корисникот на правата.

(2) Документацијата за лицата за кои се водат податоци во матичната евиденција, а кои не стекнале права од пензиското и инвалидското осигурување, се чуваат најмалку 40 години, сметано од последното внесување на податоците во матичната евиденција.

Член 212

(1) Документацијата од матичната евиденција се чува на електронски медиуми заради обезбедување репродукција на податоците во оригинален формат.

(2) Заверената фотокопија на податоците од ставот (1) на овој член има третман на јавна исправа и служи за докажување на фактите внесени во матичната евиденција.

(3) Фотокопијата од оригиналната пријава ја заверува Фондот.

Член 213

(1) По истекот на роковите од членот 211 од овој закон, уништувањето на документацијата од матичната евиденција го врши стручна комисија составена од пет члена што ја формира Фондот.

(2) Претседател на комисијата од ставот (1) на овој член е претставник од Државниот архив на Република Македонија, а членовите се избираат од вработените во Фондот.

(3) Комисијата од ставот (1) на овој член ги уништува и оригиналните пријави по нивното пренесување на магнетно - оптичките медиуми.

Заштита на податоците од матичната евиденција**Член 214**

(1) Податоците внесени во матичната евиденција на Фондот се сметаат за службена тајна, ако со овој закон поинаку не е определено.

(2) За службена тајна од ставот (1) на овој член не се смета користењето на податоците согласно со членот 197 став (2) од овој закон.

(3) Лицата вработени во Фондот кои при својата работа дознаваат за содржината на личните податоци за осигурениците и корисниците на правата, тие податоци се должни да ги чуваат како службена тајна.

(4) Должноста за чување на службената тајна од ставот (3) на овој член трае и по престанокот на работниот однос.

(5) При користењето на податоците од матичната евиденција на Фондот за статистички истражувања и статистички регистри ќе се обезбеди заштита на податоците во согласност со одредбите од Законот за државната статистика.

Член 215

(1) Заштитата на податоците Фондот ја обезбедува преку преземање мерки против лица кои вршат неовластен пристап или неовластена обработка на податоците, како и мерки преку кои се спречува уништувањето, губењето, промената, злоупотребата и неовластената употреба на податоците.

(2) Техничките и организационите мерки за обезбедување на податоците од матичната евиденција, Фондот ги определува со општ акт.

Глава XVI**Надоместок на штета****Член 216**

(1) Лицето на кое му е извршена исплата на товар на Фондот на која немало право е должно да го врати примениот износ и да ја надомести сета друга штета, и тоа ако:

1) врз основа на неточни податоци за кои знаело или било должно да знае дека се неточни или на друг противправен начин остварило некое примање од Фондот на кое немало право или го остварило во поголем износ отколку што му припаѓало и

2) остварило примање поради тоа што не пријавило, или подоцна пријавило промени кои влијаат врз губењето, односно користењето на правото или на неговата висина, а знаело или било должно да знае за тие промени.

(2) Лицето на кое му се вршени исплати во износ поголем од износот определен во решението, односно друга соодветна исправа, е должно да ги врати на Фондот износите што му припаѓаат, независно од осигуреникот.

Член 217

Работодавачите, осигурениците кои се самите обврзници за плаќање на придонесот и други правни и физички лица, се должни да ја надоместат сторената штета на Фондот за која се одговорни согласно со прописите за надоместок на штета, вклучувајќи ја и одговорноста на штета сторена со недопуштени дејства или пропусти на друг, или која е сторена со средства од кои произлегува зголемена опасност.

Член 218

Кога штетата е сторена со исплати врз основа на инвалидност, телесно оштетување или смрт на осигуреникот предизвикани со противправно дејство или со пропуштање, постои обврска за надоместок на штетата без оглед на тоа што ризикот на инвалидност, телесно оштетување или смрт се опфатени со пензиското и инвалидското осигурување.

Член 219

(1) Надоместокот на штетата предизвикана во членовите 216 и 218 од овој закон ги опфаќа сите парични давања исплатени по основ на признатото право од пензиското и инвалидското осигурување, при што не се пресметуваат износите на уплатените придонеси за пензиското и инвалидското осигурување, ниту пак се зема предвид должината на навршениот пензиски стаж на осигуреникот.

(2) Со барањето за надоместок на штета може да се опфати вкупниот износ на штетата или износот на делот од штетата пресметан за определен временски период што истекло.

(3) Кога штетата се состои во обврска на Фондот на трајни парични давања, Фондот може да бара плаќање на надоместокот на штета во вкупен износ. Овој износ се пресметува според висината на примената пензија, паричниот надоместок за телесно оштетување и паричниот надоместок за помош и нега според веројатното траење на користењето на тие права.

Член 220

Надоместокот на штета, причината на Фондот, односно враќањето на незаконски и неправилно извршените исплати на пензии и други давања од пензиското и инвалидското осигурување, се врши по одредбите на Законот за облигационите односи.

ХП. ПРЕКРШОЧНИ ОДРЕДБИ

Член 221

(1) Глоба во износ од 2.000 до 3.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на субјектите ако не поднесат пријава за осигурување согласно со членот 125 став (4) точки 1, 2, 3, 4 и 5 од овој закон.

(2) Со глоба во износ од 2.000 до 3.000, евра во денарска противвредност за прекршок ќе му се изрече на обврзникот за пресметка и уплата на придонесот, ако:

1) не пријави податоци за почетокот и престанокот на работењето и промените во текот на работењето или тие податоци ги пријави по истекот на пропишаниот рок од членот 209 точка 1 од овој закон;

2) не пријави податоци за осигурување, одјава на осигурување и промените во текот на осигурувањето или ги пријави по истекот на пропишаниот рок од членот 209 точка 2 од овој закон;

3) не пријави податоци за стабот на осигурување, платите, надоместоците на плата, односно основици на осигурување или ги пријави по истекот на пропишаниот рок од членот 209 точка 3 од овој закон;

4) пријави неточни податоци за водење на матичната евиденција од членот 211 став (1) од овој закон и

5) во рокот од членот 206 став (1) од овој закон што го определил Фондот, не изврши исправка на податоците за стабот на осигурување, платите, надоместоците на плата, односно основици на осигурување.

(3) Глоба во износ од 300 до 600 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на одговорното лице кај обврзникот за пресметка и уплата на придонесот за прекршокот од ставот (2) на овој член.

Член 222

Глоба во износ од 400 до 800 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на осигуреник за прекршокот од членот 11 став (1) точки 7, 8 и 9 од овој закон, ако:

1) не пријави податоци за почетокот и престанокот на работењето и промените во текот на работењето или ги пријави по истекот на пропишаниот рок од членот 209 точка 1 од овој закон;

2) не пријави податоци за почетокот и престанокот на осигурување и промените во текот на осигурувањето или тие податоци ги пријави по истекот на пропишаниот рок од членот 209 точка 2 од овој закон и

3) не пријави податоци за стабот на осигурување, платите, надоместоците на плата, односно основиците на осигурување или тие податоци ги пријави по истекот на пропишаниот рок од членот 209 точка 3 од овој закон.

Член 223

(1) Со глоба во износ од 400 до 800 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на лицето кое постапува спротивно на одредбите од членот 214 став (3) од овој закон.

(2) Надлежен орган за изрекување на прекршочна санкција од членовите 221, 222, 223 и 224 од овој закон е надлежниот суд.

Член 224

Кога доктор специјалист кој учествува во постапката за утврдување на инвалидност, односно неспособност за работа, во своето работење неосновано утврди постоење на инвалидност или не пријави неистинитата, односно погрешна медицинска документација, тоа претставува повреда на обврските утврдени со закон и основа на престанок на работниот однос со отказ.

Член 225

Лице кое издало погрешна или неистинитата медицинска документација, неосновано утврдило постоење на инвалидност или не пријавило инвалидност, или доставило неистинитата медицинска документација, ќе одговара за кривично дело и ќе биде казнето согласно со Кривичниот законик.

XIII. ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 226

На корисниците кои правата од пензиско и инвалидско осигурување ги оствариле пред денот од денот на влегувањето во сила на овој закон, тие права им се обезбедуваат и по денот на влегувањето во сила на овој закон, во ист обем и висина и се усогласуваат според одредбите од овој закон.

Член 227

На корисниците на најнизок износ на пензија и на корисниците на највисок износ на пензија, кои пензијата ја оствариле до денот на влегувањето во сила на овој закон, утврдениот износ на пензијата во текот на годината им се усогласува со процентот со кој се усогласуваат другите пензии.

Член 228

(1) Старосната пензија за осигурениците од членот 11, со исклучок на точката 9, и членовите 12 и 13 од овој закон кои биле опфатени во задолжително пензиско и инвалидско осигурување до 1 септември 2001 година и кои не избрале да се вклучат во задолжително капитално финансирано пензиско осигурување и имаат исполнет пензиски стаж најмалку 15 години се утврдува од пензиската основица зависно од должината на пензискиот стаж и изнесува:

Пензиски стаж	Процент	
	маж	жена
15 години	35	40
15 години и 6 месеци	35,9	41,3
16 години	36,8	42,6
16 години и 6 месеци	37,7	43,9
17 години	38,6	45,2
17 години и 6 месеци	39,5	46,5
18 години	40,4	47,8
18 години и 6 месеци	41,3	49,1
19 години	42,2	50,4
19 години и 6 месеци	43,1	51,7
20 години	44,0	53,0
20 години и 6 месеци	44,9	53,9
21 година	45,8	54,8
21 година и 6 месеци	46,7	55,7
22 години	47,6	56,6
22 години и 6 месеци	48,5	57,5
23 години	49,4	58,4
23 години и 6 месеци	50,3	59,3
24 години	51,2	60,2
24 години и 6 месеци	52,1	61,1
25 години	53,0	62,0
25 години и 6 месеци	53,9	62,9
26 години	54,8	63,8
26 години и 6 месеци	55,7	64,7
27 години	56,6	65,6
27 години и 6 месеци	57,5	66,5
28 години	58,4	67,4
28 години и 6 месеци	59,3	68,3
29 години	60,2	69,2
29 години и 6 месеци	61,1	70,1
30 години	62,0	71,0
30 години и 6 месеци	62,9	71,9
31 година	63,8	72,8
31 година и 6 месеци	64,7	73,7
32 години	65,6	74,6
32 години и 6 месеци	66,5	75,5
33 години	67,4	76,4
33 години и 6 месеци	68,3	77,3
34 години	69,2	78,2
34 години и 6 месеци	70,1	79,1

35 години	71,0	80,0
35 години и 6 месеци	71,9	
36 години	72,8	
36 години и 6 месеци	73,7	
37 години	74,6	
37 години и 6 месеци	75,5	
38 години	76,4	
38 години и 6 месеци	77,3	
39 години	78,2	
39 години и 6 месеци	79,1	
40 години	80,0	

(2) За осигурениците од ставот (1) на овој член за секоја натамошна година пензиски стаж исполнет по 1 јануари 2013 година, пензијата се пресметува во висина од 1,61%, а за пензиски стаж пократок од една година, а најмалку шест месеци изнесува 0,81% од пензиската основица.

(3) За осигурениците од ставот (1) на овој член кои биле опфатени во првиот пензиски столб до 1 септември 2001 година и кои не избрале да се вклучат во вториот пензиски столб и кои имаат исполнето пензиски стаж помалку од 15 години старосната пензија се утврдува од пензиската основица во проценти кои за секоја година исполнет пензиски стаж до 1 септември 2001 година изнесуваат 2,33% (маж), односно 2,60% (жена), а за пензиски стаж пократок од една година, а најмалку шест месеци изнесува 1,165% (маж), односно 1,30% (жена) од пензиската основица. За секоја натамошна година пензиски стаж исполнет по 1 септември 2001 година, а до 31 декември 2012 година, пензијата се пресметува во висина од 1,80% (маж), односно 2,05% (жена), а за пензиски стаж пократок од една година, а најмалку шест месеци изнесува 0,90% (маж), односно 1,025% (жена) од пензиската основица.

(4) За осигурениците од ставот (3) на овој член за секоја натамошна година пензиски стаж исполнет по 1 јануари 2013 година, пензијата се пресметува во висина од 1,61% (маж), односно 1,84% (жена), а за пензиски стаж пократок од една година, а најмалку шест месеци изнесува 0,81% (маж), односно 0,92% (жена) од пензиската основица.

Член 229

(1) Започнатите постапки пред денот на влегувањето во сила на овој закон ќе се завршат според прописите кои важеле во времето на започнување на постапката.

(2) Постапката од ставот (1) на овој член ќе се примени и на осигурениците кои поднеле барање за остварување право на старосна пензија, ако престанокот на работниот однос е пред влегувањето во сила на овој закон.

Член 230

(1) За осигурениците кои не пристапиле во задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, највисоката пензија не може да изнесува повеќе од 80% до 2015 година, а по 2015 година не повеќе од процентите утврдени во членот 52 став (1) од овој закон од просечната нето плата остварена во Републиката во претходната година зголемена за 2,7 пати.

(2) Определената највисока пензија од ставот (1) на овој член повторно не се определува и понатаму се усогласува со процентот со кој се усогласуваат и другите пензии.

Член 231

Лицата кои немаат својство на осигуреници според овој закон, но тоа својство го имале според поранешните прописи, како и членовите на нивните семејства и членовите на семејствата на корисниците на правата

според поранешните прописи, можат правата од пензиското и инвалидското осигурување да ги остварат под условите утврдени со овој закон.

Член 232

Пензиите на борците од НОВ, на учесниците во Народноослободителното движење во Грција, на учесниците во Народноослободителното движење во Егејскиот дел од Македонија и на членовите на нивните семејства, остварени пред денот на влегувањето во сила на овој закон според Законот за основните права од пензиското и инвалидското осигурување, Законот за носителите на "Партизанска споменица 1941" и Законот за пензиското и инвалидското осигурување, им се обезбедуваат и по денот на влегувањето во сила на овој закон во обем и висина определени со тие прописи, со тоа што овие пензии можат да се исплатуваат најмногу до износот на највисоката пензија утврдена со овој закон.

Член 233

Пензиите на воените осигуреници остварени пред денот на влегувањето во сила на овој закон според Законот за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници, им се обезбедуваат и по денот на влегувањето во сила на овој закон во обем и во висина определени со тие прописи, со тоа што овие пензии можат да се исплатуваат најмногу до износот на највисоката пензија утврдена со овој закон.

Член 234

Средствата за исплата на пензиите и другите примања од членот 232 од овој закон ги обезбедува Буџетот на Република Македонија.

Член 235

Средствата за покривање на обврските што настануваат со признавањето на правата под поповолни услови согласно со членот 233 од овој закон се обезбедуваат во Буџетот на Република Македонија.

Член 236

На корисниците на минимална старосна и семејна пензија кои правото на пензија го оствариле според Законот за старосното осигурување на земјоделците и Законот за пензиското и инвалидското осигурување, тие права им се обезбедуваат и по денот од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 237

(1) По смртта на корисникот на минимална старосна пензија од членот 236 од овој закон, неговиот брачен другар може да се стекне со право на семејна пензија, ако по смртта на корисникот брачниот другар наполнил 65 години живот (маж), односно 60 години живот (жена), а борец во НОВ до 9 септември 1944 година - 60 години живот (маж), односно 55 години живот (жена).

(2) Семејната пензија од ставот (1) на овој член се определува во ист износ како и минималната старосна пензија.

Член 238

Средствата за исплата на пензиите од членовите 236 и 237 од овој закон се обезбедуваат во Буџетот на Република Македонија.

Член 239

(1) Осигурениците кои имаат статус на индивидуални земјоделци, заради исполнување на условите за остварување право на старосна пензија, во стаж на осигу-

рување ќе се засмета и времето поминато во осигурување, според Законот за старосно осигурување на земјоделците, доколку придонесот за тоа осигурување е платен во време на важењето на тој закон.

(2) Доколку осигуреникот од ставот (1) на овој член нема целосно утврден стаж на осигурување по 1 јануари 1989 година, заради исполнување на условите за остварување право на старосна пензија, ќе се засмета времето поминато во осигурување според Законот за старосно осигурување на земјоделците, доколку придонесот за тоа осигурување е платен во време на важењето на тој закон и доколку изврши уплата на придонесот за пензиско и инвалидско осигурување за период по 1 јануари 1989 година, за најмногу пет години.

Член 240

При утврдување на коефициентите за валоризација на плати за 2009 година утврдените коефициенти од членот 33 од овој закон се множат со следниов фактор:

Нето плата 2008
Бруто плата 2008
Нето плата 2009
Бруто плата 2009

При утврдување на коефициентите за валоризација на плати за 2010 година утврдените коефициенти од членот 33 од овој закон се множат со следниов фактор:

Нето плата 2009
Бруто плата 2009
Нето плата 2010
Бруто плата 2010

При утврдување на коефициентите за валоризација на плати за 2011 година утврдените коефициенти од членот 33 од овој закон се множат со следниов фактор:

Нето плата 2010
Бруто плата 2010
Нето плата 2011
Бруто плата 2011

Коефициентите за валоризација на платите се утврдуваат врз основа на движењето на платите на сите вработени во Република Македонија објавени од Државниот завод за статистика.

Член 241

Недостигот од средства во задолжителното пензиско и инвалидско осигурување врз основа на генерациска солидарност, настанат поради воведувањето на задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување, ќе се обезбеди од Буџетот на Република Македонија.

Член 242

(1) До утврдувањето на правото на надоместокот на трошоците за сместување и исхрана на децата со пречки во психофизичкиот развој, со закон, детето на осигуреникот, односно на корисникот на семејна пензија со пречки во психофизичкиот развој има право на надоместок на трошоците за сместување и исхрана за време на стручно, односно работно оспособување.

(2) Како дете со пречки во психофизичкиот развој, во смисла на ставот (1) на овој член, се смета дете кое според посебните прописи за категоризација и евидентирање на таквите деца е утврдено дека е со пречки во психофизичкиот развој.

(3) Во рокот од ставот (1) на овој член Фондот со општ акт поблиску ќе го утврди начинот под кој на децата со пречки во психофизичкиот развој им се обезбедува надоместок за сместување и исхрана за време на стручно, односно работно оспособување.

Член 243

Подзаконските акти чие донесување е предвидено со овој закон ќе се донесат во рок од 30 дена од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 244

До донесувањето на Листата на професионални болести и Листата на телесни оштетувања, професионалните болести и телесните оштетувања ќе се утврдуваат по листите кои се применувале со денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 245

(1) Директорот, заменик-директорот и членовите на Управниот одбор на Фондот именувани пред денот на влегувањето во сила на овој закон, продолжуваат да ја вршат функцијата до именување на директор, заменик-директор и членови на Управниот одбор согласно со овој закон.

(2) Членовите на Комисијата за ревизија на наод, оцена и мислење со кој е утврдена инвалидност, односно неспособност за работа определени пред денот на влегувањето во сила на овој закон, ќе продолжат да ги вршат работите во Комисијата до определување на нови членови.

(3) До определување на органот, односно установата во кој ќе се формира Комисија за задолжителен контролен преглед, задолжителниот контролен преглед ќе се врши од страна на членовите на Комисијата за задолжителен контролен преглед.

Член 246

Статутот, актот за внатрешна организација и актот за систематизација на работните места на Фондот ќе се усогласат со овој закон во рок од 15 дена од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 247

Осигуреникот од Главата VII - Стекнување и остварување на правата на определени категории осигуреници под посебни услови, кој од денот на почетокот на зачленувањето во задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување до денот на влегувањето во сила на овој закон го променил својството на осигуреник може, само еднаш, по сопствен избор да го отповикаат утврдениот статус. Ова право осигуреникот може да го изврши најдоцна во рок од една година од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 248

Со денот на влегувањето на сила на овој закон престануваат да важат Законот за пензиското и инвалидското осигурување ("Службен весник на Република Македонија" број 80/93, 3/94, 14/95, 71/96, 32/97, 24/2000, 96/2000, 50/2001, 85/2003, 50/2004, 4/2005, 84/2005, 101/2005, 70/2006, 153/2007, 152/2008, 161/2008, 81/2009, 156/2009, 83/10, 156/10, 24/11, 51/11 и 11/12) и Законот за матичната евиденција на осигурениците и корисниците на права од пензиското и инвалидското осигурување („Службен весник на Република Македонија“ број 16/2004, 55/2007, 102/2008 и 51/11).

Член 249

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“, освен одредбите од членот 239 од овој закон кои ќе се применуваат шест месеци од денот на влегувањето во сила на овој закон, а одредбите од членот 19 став (2) од овој закон ќе започнат да се применуваат од 1 јануари 2013 година.

L I G J

PËR SIGURIM PENSIONAL DHE INVALIDOR

Kreu I
Parime themelore

Neni 1

Me këtë ligj rregullohet sigurimi i detyrueshëm pensional dhe invalidor, përfshirja e të siguruarve, të drejtat që realizohen nga ky sigurim, evidenca амë e të siguruarve dhe shfrytëzuesve të të drejtave të sigurimit pensional dhe invalidor, bazat e sigurimit pensional me financim kapital, si dhe kushtet e veçanta në të cilat kategori të veçanta të të siguruarve i realizojnë të drejtat nga sigurimi pensional dhe invalidor.

Neni 2

(1) Sistemi i sigurimit pensional dhe invalidor përbëhet nga:

- sigurimi i detyrueshëm pensional dhe invalidor në bazë të solidaritetit të gjeneratës (në текстин e мëtутјешëm: shtylla e parë),
- sigurimi i detyrueshëm pensional me financim kapital (në текстин e мëtутјешëm: shtylla e dytë) dhe
- sigurimi vullnetar pensional me financim kapital (në текстин e мëtутјешëm: shtylla e tretë).

(2) Sigurimi pensional i detyrueshëm dhe vullnetar me financim kapital më afërsisht janë rregulluar me ligje të veçanta.

Neni 3

Me shtyllën e parë pensione, e mbi parimin e drejtësisë sociale dhe solidaritetit të gjeneratës, realizohen të drejta në rast të pleqërisë, invaliditetit, vdekjes dhe дëmtimit trupor, e me shtyllën e dytë pensione realizohen të drejta në pajtim me ligjin që e rregullon sigurimin e detyrueshëm pensional me financim kapital.

Neni 4

Të drejtat nga sigurimi pensional dhe invalidor fitohen dhe realizohen varësisht nga mënyra, kohëzgjatja dhe vëllimi i depozitimit të mjeteve për sigurim pensional dhe invalidor në kushte të пërcaktuara me këtë ligj.

Neni 5

Të drejta nga sigurimi pensional dhe invalidor janë:

- 1) e drejta e pensionit sipas pleqërisë;
- 2) e drejta e pensionit invalidor;
- 3) e drejta e rehabilitimit професионал и të drejta të компенсириме адекватне ме пара;
- 4) e drejta e pensionit familjar;
- 5) e drejta e компенсириме ме пара për дëmtim trupor dhe
- 6) e drejta e shumëс më të ulët të pensionit.

Neni 6

(1) Të drejtat nga sigurimi pensional dhe invalidor janë të drejta të патјетëрсueshme personale materiale dhe nuk mund t'u barten personave тјерë.

(2) Të drejtat nga sigurimi pensional dhe invalidor nuk mund të parashkruhen, пëрвеч shumëс të arritura, ndërsa të papaguara të pensioneve dhe të pranimeve тјера ме пара, në rastet e пërcaktuara ме ligj.

(3) Shfrytëzimi i të drejtave nga sigurimi pensional dhe invalidor të realizuara sipas кëtij ligji mund të ndërpritet ose të kufizohet vetëm në rastet dhe në kushtet e parapara ме këtë ligj.

Neni 7

(1) Mjetet e nevojshme për realizimin e të drejtave nga sigurimi pensional dhe invalidor i sigurojnë të siguruarit dhe пунëдһенëсит нëпëрмјет pagimit të контрибуитит për sigurim pensional dhe invalidor në pajtim me ligjin.

(2) Mjetet për sigurim pensional dhe invalidor në rastet dhe në kushtet e përcaktuara me këtë ligj, sigurohen nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë.

Neni 8

(1) Mjetet për sigurimin pensional dhe invalidor dhe të drejtat nga sigurimi pensional dhe invalidor sigurohen, përkatësisht realizohen në Fondin e Sigurimit Pensional dhe Invalidor të Maqedonisë (në tekstin e mëtutjeshëm: Fondi).

- (2) Fondi ka cilësi të personit juridik.
- (3) Selia e Fondit është në Shkup.
- (4) Veprimtaria e Fondit është me interes publik.

Neni 9

(1) Kategori të caktuara të të siguruarve, me përjashtim, në raste të përcaktuara me dispozitat e këtij ligji, mund të fitojnë dhe realizojnë të drejtë për pension në kushte të posaçme.

(2) Kategoritë e caktuara të të siguruarve, kriteret më të afërta për realizimin e të drejtave sipas paragrafit (1) të këtij neni, si dhe sigurimi i mjeteve për ato të drejta rregullohen me këtë ligj.

Neni 10

Për realizimin e të drejtave nga sigurimi pensional dhe invalidor sigurohet procedurë dyshkallëshe dhe mbrojtje gjyqësore e të drejtave.

Kreu II Të siguruarit

Neni 11

(1) Të siguruar me sigurim të detyrueshëm pensional dhe invalidor janë:

- 1) punëtorët në marrëdhënie pune dhe persona të barazuar me ta, në pajtim me ligje të posaçme;
- 2) personeli ushtarak dhe civil në pajtim me ligjin;
- 3) bartësit e zgjedhur ose të emëruar të funksionit publik ose funksionit tjetër, nëse për kryerjen e funksionit marrin rrogë, përkatësisht realizojnë kompensim të rrogës për kryerjen e atij funksioni;
- 4) shtetasit e Republikës së Maqedonisë të cilët në territorin e Republikës së Maqedonisë janë punësuar në organe të huaja dhe ndërkombëtare, organizata dhe institucione, të përfaqësitë e huaja diplomatike dhe konsullore ose janë në shërbim personal të shtetasve të huaj, nëse me marrëveshje të ratifikuar ndërkombëtare nuk është përcaktuar ndryshe;
- 5) shtetasit e Republikës së Maqedonisë të punësuar në vend të huaj, nëse gjatë asaj kohe nuk janë siguruar në mënyrë të detyrueshme të bartësi i huaj i sigurimit;
- 6) shtetasit e Republikës së Maqedonisë të punësuar të punëdhënësi i huaj në shtetin në të cilin janë siguruar në mënyrë të detyrueshme, por në të cilin të drejtat nga sigurimi pensional dhe invalidor, që si të drejta janë përcaktuar me këtë ligj, nuk mund t'i realizojnë ose nuk mund t'i shfrytëzojnë jashtë atij shteti;
- 7) personat e vetëpunësuar – persona fizikë që kryejnë veprimtari të pavarur ekonomike ose shërbim profesional dhe shërbim tjetër intelektual nga i cili realizojnë të ardhura, në pajtim me ligjin;
- 8) personat fizikë që kryejnë veprimtari, e nuk kanë bazë tatimore;
- 9) bujqit individualë – detyrës tatimorë nga të ardhurat e veprimtarisë bujqësore që veprimtarinë bujqësore e kanë profesion të vetëm (bujqit individualë);
- 10) personat e papunësuar që marrin kompensim me para më së shumti deri në mbarimin e 15 viteve të stazhit pensional;
- 11) invalidët e punës gjatë kohës së pritjes për dërgim dhe gjatë kohës së rehabilitimit profesional dhe punësimit adekuat;

12) artistët e pavarur të cilët statusin e tillë kanë fituar sipas kriteve, në procedurë adekuate dhe akt adekuat të ministrit të Kulturës dhe

13) sportistët profesionalë që kanë lidhur marrëveshje për punësim me klubin sportiv profesional.

(2) Fondi më afërsisht e rregullon mënyrën e përcaktimit të cilësisë së të siguruarit për personat nga paragrafi (1) pikat 4, 5, 6, 8, 9 dhe 12 të këtij neni.

Neni 12

(1) I siguruari mund të përfshihet në sigurimin e vazhduar për kohën e kaluar:

1) në përsosje ose arsim profesional në vend ose jashtë vendit me pëlqim të punëdhënësit;

2) në qëndrim në vend të huaj si bashkëshort/e i/e punëtorit që është dërguar në punë në vend të huaj në suazat e bashkëpunimit ndërkombëtar teknik ose arsimor kulturor dhe bashkëpunimit shkencor në përfaqësi diplomatike dhe konsullore;

3) pas ndërprerjes së marrëdhënies së punës të bashkëshortit/es të personit ushtarak aktiv të zhvendosur për nevojë të shërbimit, më së shumti deri në katër vjet;

4) pas ndërprerjes së të drejtës së kompensimit me para në rast të papunësisë, më së shumti deri në tre vjet dhe

5) gjatë kohës së mungesës së papaguar, më së shumti deri në tre muaj.

(2) Për marrje të sigurimit të vazhduar, i siguruari, përkatësisht personi parashtron kërkesë të njëjta rajonale e Shërbimit Profesional të Fondit në afat prej gjashtë muajsh nga ndërprerja e sigurimit të detyrueshëm, ndërsa i siguruari nga paragrafi (1) pika 4 të këtij neni, nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji.

(3) Me kërkesën nga paragrafi (2) i këtij neni i siguruari dorëzon dëshmi për përcaktimin e rrethanave në bazë të të cilave garantohet sigurimi i vazhduar.

Neni 13

(1) Detyrimisht sigurohen edhe punëtorët nga neni 11 paragrafi (1) pikat 1 dhe 3 të këtij ligji që janë dërguar në punë në vend të huaj dhe gjatë kohës së punës në vend të huaj, nëse nuk janë të siguruar në mënyrë të detyrueshme sipas rregullave të shtetit në të cilin janë dërguar ose me marrëveshje të ratifikuar ndërkombëtare nuk është përcaktuar ndryshe.

(2) Detyrimisht sigurohen edhe shtetasit e Republikës së Maqedonisë që kanë themeluar marrëdhënie pune të punëdhënësi i cili kryen veprimtari në vend të huaj.

Neni 14

Detyrimisht sigurohen edhe shtetasit e huaj edhe personat pa shtetësi të cilët në territorin e Republikës së Maqedonisë janë:

- 1) të punësuar të punëdhënësi;
- 2) persona të vetëpunësuar;
- 3) në shërbim të personave të huaj fizikë dhe juridikë, nëse me marrëveshje të ratifikuar ndërkombëtare nuk është përcaktuar ndryshe dhe
- 4) në shërbim të organizatave dhe institucioneve ndërkombëtare, të përfaqësive të huaja diplomatike dhe konsullore, nëse sigurimi i tillë është paraparë me marrëveshje të ratifikuar ndërkombëtare.

Neni 15

(1) Me sigurim të detyrueshëm pensional dhe invalidor në bazë të invaliditetit dhe dëmtimit trupor të shkaktuara me lëndim në punë ose sëmundje profesionale të siguruar janë:

1) nxënësit dhe studentët kur kryejnë punë praktike gjatë kohës së shkollimit, përkatësisht studimit;

2) personat në vuajtje të dënimit me burg, burgut të të miturve dhe në vuajtje të masës edukative në shtëpi edukative – përmirësuese gjatë kohës së punës së rregullt që e kryejnë gjatë vuajtjes së dënimit, përkatësisht masës;

3) punëtorët shëndetësorë me arsim të lartë të cilët fitojnë përvojë pune për dhënien e provimit profesional dhe

4) personat e papunësuar gjatë kohës së aftësimi profesional dhe rehabilitimit profesional.

(2) Dispozitat nga paragrafi (1) pika 1 të këtij neni kanë të bëjnë edhe me shtetasit e Republikës së Maqedonisë të cilët në pajtim me rregullat në fuqi dërgohen për shkollim në vend të huaj.

(3) Dispozitat nga paragrafi (1) pika 1 e këtij neni kanë të bëjnë edhe me shtetas të huaj që gjenden për shkollim në Republikën e Maqedonisë nëse shteti, shtetas të të cilët janë ata, poashtu vepron me shtetasit e Republikës së Maqedonisë nëse me marrëveshje të ratifikuar ndërkombëtare nuk është përcaktuar ndryshe.

Neni 16

Me sigurimin e detyrueshëm pensional dhe invalidor në bazë të invaliditetit dhe dëmtimit trupor të shkaktuara me lëndim, sigurohen edhe personat të të cilët lëndimi ka ndodhur me pjesëmarrje:

1) në aksione për shpëtim ose mbrojtje nga katastrofat ose fatkeqësitë elementare;

2) në angazhim në punë të shfrytëzuesve të ndihmës sociale;

3) në trajnim me ftesë të organeve të mbrojtjes;

4) në dhënien e ndihmës organeve për punë të brendshme në kryerjen e detyrës së tyre zyrtare;

5) në manifestime kulturore artistike dhe gara, të organizuara nga institucionet kulturore dhe institucionet tjera;

6) në gara në kulturë fizike dhe teknike, të organizuara nga institucionet sportive dhe institucionet tjera;

7) në aktivitet vullnetar në pajtim me ligjin;

8) të sportistit amator në pajtim me ligjin dhe

9) të sportistit profesional që ka lidhur marrëveshje profesionale me klubin sportiv profesional.

Neni 17

Fondi më afërsisht e përcakton mënyrën e realizimit të të drejtave nga sigurimi pensional dhe invalidor të personave nga nenet 15 dhe 16 të këtij ligji.

Kreu III

Marrja dhe përcaktimi i të drejtave

Pensioni i pleqërisë

Neni 18

I siguruari fiton të drejtë për pension të pleqërisë kur do t'i mbushë 64 vjet (mashkull), përkatësisht 62 vjet (femër) dhe së paku 15 vjet stazh pensional.

Zvogëlimi i kufirit të moshës

Neni 19

(1) Të siguruarit të cilit stazhi i sigurimit i llogaritet me kohëzgjatje të shtuar, kufiri i moshës për marrjen e të drejtës së pensionit të pleqërisë zvogëlohet varësisht nga shkalla e rritjes së stazhit, edhe atë për nga një vit:

1) për çdo shtatë vjet të kaluara në vende të punës në të cilat 12 muaj të kaluar në mënyrë efektive llogariten në stazhin e sigurimit si 13 muaj;

2) për çdo gjashtë vjet të kaluara në vende të punës në të cilat 12 muaj të kaluar në mënyrë efektive llogariten në stazhin e sigurimit si 14 muaj;

3) për çdo pesë vjet të kaluara në vende të punës në të cilat 12 muaj të kaluar në mënyrë efektive llogariten në stazhin e sigurimit si 15 muaj;

4) për çdo katër vjet të kaluara në vende të punës në të cilat 12 muaj të kaluar në mënyrë efektive llogariten në stazhin e sigurimit si 16 muaj;

5) për çdo tre vjet të kaluara në vende të punës në të cilat 12 muaj të kaluar në mënyrë efektive llogariten në stazhin e sigurimit si 17 muaj dhe

6) për çdo tre vjet të kaluara në vende të punës në të cilat 12 muaj të kaluar në mënyrë efektive llogariten në stazhin e sigurimit si 18 muaj;

(2) Të siguruarit të cilit 12 muaj stazh të kaluar në mënyrë efektive në sigurim llogaritet si stazh i sigurimit me kohëzgjatje të rritur në vende të punës dhe punë të cilat kryhen nën tokë dhe i cili gjatë sigurimit ka qenë i caktuar në punë dhe vende të punës me shkallë të ndryshme të rritjes së stazhit të sigurimit, kufiri i moshës për marrjen e të drejtës për pension të pleqërisë zvogëlohet për secilën periudhë të kaluar në vendin e punës me shkallë të caktuar të rritjes së stazhit, proporcionalisht me kohën e kaluar në atë vend pune me zvogëlimin e kufirit të moshës nga paragrafi (1) i këtij neni. Zvogëlimi i përgjithshëm i kufirit të moshës përcaktohet si shumë e zvogëlimeve të përcaktuara proporcionalisht për secilën periudhë individuale.

Baza e pensionit

Neni 20

(1) Pensioni sipas pleqërisë përcaktohet nga mesatarja mujore e rrogave që i siguruari i ka realizuar gjatë kohëzgjatjes së përgjithshme të sigurimit, e më herët nga 1 janari 1970 (në tekstin e mëtejme: baza e pensionit).

(2) Për caktimin e bazës së pensionit, krahas mesatares mujore të rrogave merret edhe kompensimi i rrogave, përkatësisht kompensimi me para në rast të papunësisë.

(3) Si vit i sigurimit nga i cili merret rroga për përcaktimin e bazës së pensionit merret viti kalendarik në të cilin i siguruari ka realizuar rrogë, përkatësisht kompensim me para së paku për gjashtë muaj stazh të sigurimit.

(4) Rroga, përkatësisht kompensimi i rrogës së realizuar në vitin në të cilin i siguruari e realizon të drejtën për pension të pleqërisë nuk merret për përcaktimin e bazës së pensionit.

Neni 21

(1) Të siguruarit, përkatësisht personit i cili nuk ka realizuar rrogë, përkatësisht kompensim të rrogës pas janarit 1970, baza e pensionit i përcaktohet varësisht nga ndryshimi i rrogës mesatare të të gjithë të punësuarve në Republikë dhe përgatitja profesionale e të siguruarit.

(2) Bazën nga paragrafi (1) i këtij neni në fillim të vitit e shpall Fondi.

Neni 22

Për përcaktimin e bazës së pensionit merren rrogat, kompensimet me para, përkatësisht bazat e sigurimit që i siguruari i ka realizuar në pajtim me ligjin dhe marrëveshjen kolektive.

Neni 23

(1) Për përcaktimin e bazës së pensionit merret rroga mesatare mujore që i siguruari e ka realizuar me orar të plotë të punës.

(2) Rroga që është realizuar me punë më të gjatë ose më të shkurtër se orari i plotë i punës, llogaritet në shumën mesatare mujore që korrespondon me rrogën për orarin e plotë të punës.

(3) Të siguruarit i cili në vitin kalendarik ka qenë njëkohësisht në marrëdhënie pune me orar të punës më të shkurtër se orari i plotë i punës te më shumë punëdhënës, rroga i llogaritet ashtu që merren rroga e përgjithshme e realizuar dhe orët e kaluara në punë në marrëdhënie pune te të gjithë punëdhënësit me orar të plotë të punës.

(4) Rroga e realizuar me punë më të gjatë se orari i plotë i punës, merret për përcaktimin e bazës së pensionit vetëm nëse puna e tillë është kryer në rastet e parapara me dispozitat e rregullave të përgjithshme nga marrëdhëniet e punës.

(5) Gjatë kohës për të cilën i siguruari ka realizuar kompensim të rrogës për orar të shkurtuar të punës për shkak të kurimit të fëmijës me hendikep më të rëndë, për përcaktimin e bazës së pensionit merret kompensimi me para sipas rregullave që kanë të bëjnë me mbrojtjen sociale.

Neni 24

(1) Gjatë përcaktimit të bazës së pensionit, rroga e përgjithshme e realizuar me punë me orar të plotë, më të shkurtër se orari i plotë dhe më të gjatë se orari i plotë i punës në një vit, reduktohet me shumë mesatare mujore e cila korrespondon me rrogën për orar të plotë të punës.

(2) Shuma që korrespondon me rrogën për orarin e plotë të punës sipas paragrafit (1) të këtij neni, llogaritet ashtu që shuma e përgjithshme e rrogave që merret parasysh për përcaktimin e bazës së pensionit, e të cilat i siguruari i ka pranuar për një vit, pjesëtohet me numrin e orëve që ai i ka kaluar në punë me orar të plotë, më të shkurtër se orari i plotë dhe më të gjatë se orari i plotë i punës, ndërsa shuma e fituar në këtë mënyrë për orë shumëzohet me mesataren mujore të numrit të orëve të orarit të plotë të punës të punëdhënësi në periudhën në të cilën është realizuar rroga. Shuma e fituar e rrogës në këtë mënyrë merret për përcaktimin e bazës së pensionit.

Neni 25

(1) Gjatë kohës së pengimit të përkohshëm nga puna për shkak të sëmundjes dhe lëndimit, përkatësisht gjatë kohës së mungesës nga puna për shkak të shtatzënisë, lindjes dhe amësisë, për përcaktimin e bazës së pensionit merret kompensimi i rrogës.

(2) Kompensimi i rrogës nga paragrafi (1) i këtij neni valorizohet me koeficientin me të cilin valorizohen rrogat për atë vit.

Neni 26

(1) Për përcaktimin e bazës së pensionit të personave të papunësuar që marrin kompensim me para në rast të papunësisë, invalidëve të punës në rast të rehabilitimit profesional, merret kompensimi me para.

(2) Kompensimi me para valorizohet me koeficientin me të cilin valorizohen rrogat për atë vit.

Neni 27

Për përcaktimin e bazës së pensionit të të punësuarve invalidë të punës që marrin kompensim me para për punën me orar të shkurtuar të punës ose kompensim me para për shkak të rrogës më të vogël, krahas rrogës së realizuar merret edhe kompensimi me para i llogaritur me koeficientin e valorizimit nga viti në të cilin është realizuar ai kompensim.

Neni 28

Për përcaktimin e bazës së pensionit për të siguruarit nga neni 11 paragrafi (1) pika 3 të këtij ligji merret rroga, përkatësisht kompensimi për kryerjen e atij funksioni që ka shërbyer si bazë për pagimin e kontributit për sigurim pensional dhe invalidor.

Neni 29

Për përcaktimin e bazës së pensionit për të siguruarit nga neni 13 i këtij ligji, merret rroga, përkatësisht baza e sigurimit që ka shërbyer si bazë për pagimin e kontributit për sigurim pensional dhe invalidor.

Neni 30

Për përcaktimin e bazës së pensionit për të siguruarit nga neni 11 paragrafi (1) pikat 4, 5 dhe 6 dhe neni 14 të këtij ligji, merret baza e sigurimit e cila ka shërbyer si bazë për pagimin e kontributit për sigurim pensional dhe invalidor.

Neni 31

(1) Baza e pensionit të punëtorëve në marrëdhënie pune përcaktohet nga rrogat e realizuara në pajtim me ligjin dhe marrëveshjen kolektive.

(2) Baza e pensionit të bujqve individualë përcaktohet nga bazat e sigurimit.

(3) Të siguruarve nga neni 11 paragrafi (1) pikat 8 dhe 12 të këtij ligji, baza e pensionit u përcaktohet nga bazat nga të cilat është llogaritur dhe paguar kontribut për sigurim pensional dhe invalidor.

Neni 32

(1) Për përcaktimin e bazës së pensionit merret edhe kompensimi i realizuar në bazë të inovacionit, racionalizimit dhe llojeve tjera krijuese në punë, në pajtim me ligjin dhe marrëveshje kolektive, nëse është paguar kontributi për sigurim pensional dhe invalidor.

(2) Kompensimi nga paragrafi (1) i këtij neni gjatë përcaktimit të bazës së pensionit merret sikur të jetë realizuar në vitin në të cilin është paguar.

Neni 33

(1) Rrogat nga vitet e mëparshme që merren për përcaktimin e bazës së pensionit, valorizohen me koeficientet e llogaritura në bazë të ndryshimit të rrogave të të gjithë të punësuarve në Republikën e Maqedonisë.

(2) Valorizimi i rrogave nga vitet e mëparshme sipas të cilave përcaktohet pensioni, kryhet sipas mesatares së rrogave në vitin e fundit kalendarik që i paraprin vitit në të cilin i siguruari e realizon të drejtën për pension.

(3) Koeficientet për valorizimin e rrogave nga vitet e mëparshme përcaktohen çdo vit, vetëm për të gjitha rrogat në bazë të të dhënave statistikore për ndryshimin e rrogave të të gjithë të punësuarve në Republikën e Maqedonisë.

(4) Koeficientet për valorizim i shpall Fondi.

Lartësia e pensionit të pleqërisë

Neni 34

(1) Pensioni i pleqërisë për të siguruarit nga neni 118 i këtij ligji, përcaktohet nga baza e pensionit në përqindje të caktuara varësisht nga kohëzgjatja e stazhit të pensionit që për secilin vit stazh të pensionit është 0,75% (mashkull), përkatësisht 0,86% (femër) nga baza e pensionit, ndërsa për stazhin e pensionit më të shkurtër se një vit, e së paku gjashtë muaj është 0,375% (mashkull), përkatësisht 0,43% (femër) nga baza e pensionit.

(2) Pensioni i pleqërisë për të siguruarit nga neni 119 i këtij ligji përcaktohet nga baza e pensionit në përqindje, që për çdo vit stazhi të plotësuar të pensionit deri në pagimin e tyre të kontributit për sigurimin e detyrueshëm pensional me financim kapital janë 2,33% (mashkull), përkatësisht 2,60% (femër), e për stazh të pensionit më të shkurtër se një vit, e së paku gjashtë muaj është 1,165% (mashkull), përkatësisht 1,30% (femër), por më së shumti 11,65% (mashkull), përkatësisht 13,00% (femër) nga baza e pensionit. Për çdo vit të mëtutjeshëm stazh pensioni të plotësuar pas pagimit të tyre të kontributit për sigurimin e detyrueshëm pensional me financim kapital, pensioni përcaktohet në lartësi prej 0,75% (mashkull), përkatësisht 0,86% (femër), ndërsa për stazh pensional më të shkurtër se një vit, e së paku gjashtë muaj është 0,375% (mashkull), përkatësisht 0,43% (femër) nga baza e pensionit.

Shuma më e ulët e pensionit të pleqërisë

Neni 35

(1) Shuma më e ulët e pensionit të pleqërisë e realizuar nga sigurimi i detyrueshëm pensional dhe invalidor në bazë të solidaritetit të gjeneratës dhe pensionit të realizuar nga sigurimi i detyrueshëm pensional me financim kapital, nuk mund të jetë më pak se rroga e përcaktuar mesatare e të gjithë të punësuarve në Republikën e Maqedonisë në vitin 2002, si vijon:

- për shfrytëzuesit që pensionin e kanë realizuar me stazh pensional mbi 35 vjet (mashkull), përkatësisht mbi 30 vjet (femër), në lartësi prej 41%,

- për shfrytëzuesit që pensionin e kanë realizuar me stazh pensional mbi 25 vjet (mashkull), përkatësisht mbi 20 vjet (femër), në lartësi prej 38% dhe

- për shfrytëzuesit që pensionin e kanë realizuar me stazh pensional deri në 25 vjet (mashkull), përkatësisht deri në 20 vjet (femër), në lartësi prej 35%.

(2) Pensioni nga paragrafi (1) i këtij neni harmonizohet me përqindjen me të cilën harmonizohen pensionet tjera.

Neni 36

I siguruari që do të realizojë pjesë të pensionit sipas marrëveshjes së ratifikuar ndërkombëtare, e fiton të drejtën për shumë më të ulët të pensionit të pleqërisë nëse shuma e pensionit e përcaktuar sipas këtij ligji dhe pensionit të huaj i llogaritur sipas kursit devizor në fuqi, është më e vogël se shuma nga e cila përcaktohet shuma më e ulët e pensionit nga neni 35 i këtij ligji.

Harmonizimi i pensionit të pleqërisë

Neni 37

(1) Harmonizimi i pensionit të pleqërisë kryhet sipas ndryshimit të indeksit të shpenzimeve të jetës në lartësi prej 50% dhe rritjes së rrogës së paguar mesatare të të gjithë të punësuarve në Republikën e Maqedonisë në lartësi prej 50%.

(2) Pensioni nga paragrafi (1) i këtij neni harmonizohet nga 1 janari dhe nga 1 korriku çdo vit sipas përqindjes që fitohet si shumë e rritjes së indeksit të shpenzimeve të jetës në gjysmëvjetorin paraprak dhe përqindjes së rritjes së rrogës së paguar mesatare të të gjithë të punësuarve në Republikën e Maqedonisë në gjysmëvjetorin paraprak, në raport me gjysmëvjetorin që i paraprin.

(3) Për zbatimin e paragrafit (1) të këtij neni, pensioni i realizuar në vitin rrjedhës paraprakisht reduktohet në shumë mujore sipas rritjes së rrogave nga dhjetori i vitit paraprak në raport me rrogën mesatare në vitin e njëjtë.

Kreu IV

Të drejtat në bazë të invaliditetit

Invaliditeti

Neni 38

(1) Invaliditeti ekziston kur te i siguruari, për shkak të ndryshimit në gjendjen shëndetësore që nuk mund të mënjanohet me mjekim ose me rehabilitim mjekësor, aftësia punuese është zvogëluar në mënyrë të përhershme për më shumë se gjysma në krahasim me të siguarin e shëndoshë fizik dhe psikik me arsim dhe aftësim të njëjtë ose të ngjashëm.

(2) Invaliditeti nga paragrafi (1) i këtij neni, përcaktohet sipas kategorive si vijojnë:

1) kategoria I – nëse aftësia punuese e të siguarit është zvogëluar për më shumë se 80% ekziston humbje e përhershme e aftësisë punuese (paaftësi e përgjithshme për punë) dhe

2) kategoria II – nëse aftësia punuese e të siguarit është zvogëluar për më shumë se 50% ndërsa më së shumti deri 80% (paaftësi profesionale për punë).

(3) Nëse aftësia e punës e të siguarit është zvogëluar për 50% në krahasim me të siguarin e shëndoshë fizik dhe psikik me arsim dhe aftësi të njëjtë ose të ngjashme, për ç'arsye nuk mund t'i kryejë detyrat e punës me orar të plotë të punës, mund të punojë me orar të shkurtuar të punës ose të sistemohet për punë tjetër adekuate në pajtim me rregullat që kanë të bëjnë me marrëdhëniet e punës dhe marrëveshjen kolektive.

(4) Invaliditeti sipas paragrafëve (1), (2) dhe (3) të këtij neni mund të ndodhë për shkak të sëmundjes, lëndimit jashtë punës, lëndimit gjatë punës ose sëmundjeve profesionale.

(5) Punët për të cilat vlerësohet aftësia për punë e të siguarit i përfshijnë të gjitha punët që korrespondojnë me aftësitë e tij trupore dhe psikike, e konsiderohet se korrespondojnë me punët e tij të deritanishme.

(6) Puna për të cilën vlerësohet aftësia për punë e bujkuar individual e përfshin punën në bazë të së cilës është i siguruar në mënyrë të detyrueshme, në pajtim me këtë ligj.

Lëndimi gjatë punës

Neni 39

(1) Si lëndim gjatë punës, sipas këtij ligji, konsiderohet lëndimi i të siguarit i shkaktuar me veprim të drejtpërdrejtë dhe afatshkurtër mekanik, fizik ose veprim kimik, si dhe lëndimi i shkaktuar me ndryshime të përnjëhershme të pozicionit të trupit, ngarkim të papritur të trupit ose me ndryshime tjera të gjendjes fiziologjike të organizmit, nëse lëndimi i tillë si shkak është i lidhur me kryerjen e punëve në vendin e punës.

(2) Si lëndim gjatë punës konsiderohet edhe lëndimi i shkaktuar në mënyrën nga paragrafi (1) i këtij neni që i siguruari do ta pësojë në rrugën e rregullt nga banesa deri në vendin e punës ose anasjelltas, në rrugën e marrë për kryerje të detyrave të punës dhe në rrugën e marrë për hyrje në punë, ardhje në punë nga pushimi ose mungesa të ndërprera me urdhër të punëdhënësit, si dhe shfrytëzimin e të drejtës së rehabilitimit profesional sipas këtij ligji.

(3) Si lëndim gjatë punës konsiderohet edhe sëmundja e të siguarit që është shkaktuar në mënyrë të drejtpërdrejtë dhe si pasojë e jashtëzakonshme e ndonjë rasti të fatkeqësisë ose fuqie madhore gjatë kohës së kryerjes së punës ose në lidhje me atë.

(4) Si lëndim gjatë punës konsiderohet edhe lëndimi që do ta pësojë i siguruari në kryerjen e punëve nga nenet 15 dhe 16 të këtij ligji.

Sëmundja profesionale

Neni 40

(1) Sëmundje profesionale, sipas këtij ligji, janë sëmundje të caktuara të shkaktuara me ndikimin më të gjatë të drejtpërdrejtë të procesit dhe kushteve të punës mbi aftësinë punuese të të siguarit.

(2) Rregulloren për listën e sëmundjeve profesionale e miraton ministri i Punës dhe Politikës Sociale.

Invalidi i punës

Neni 41

Invalid i punës, sipas këtij ligji, është i siguruari që në bazë të invaliditetit i realizon të drejtat nga sigurimi pensional dhe invalidor.

Rehabilitimi profesional

Neni 42

Kur tek i siguruari është përcaktuar paaftësia profesionale për punë, përcaktohet aftësia tjetër e punës, nëse duke pasur parasysh gjendjen e tij shëndetësore, vitet e jetës, arsimin dhe aftësinë, me rehabilitim profesional mund të aftësohet për punë me orar të plotë të punës në punë tjetër.

Të drejta në bazë të aftësisë së mbetur të punës

Neni 43

(1) Të drejtë për rehabilitim profesional ka i siguruari te i cili do të ndodhë invaliditeti para mbarimit të 50 viteve të jetës, nëse sipas aftësisë tjetër punuese mund të aftësohet për punë tjetër me orar të plotë të punës.

(2) Invalidi i punës që ka marrë rehabilitimin profesional aftësohet për kryerjen e punës tjetër adekuate për të cilën nevojitet përgatitja profesionale që korrespondon me punët që i ka kryer në punën e vet para ndodhjes së invaliditetit.

(3) Me përjashtim nga paragrafi (1) i këtij neni rehabilitimi profesional mund të sigurohet për punë tjetër për të cilën nevojitet përgatitja profesionale më e lartë nga ajo që korrespondon me punët të cilat i siguruari i ka kryer para ndodhjes së invaliditetit, nëse aftësimi i tillë është i arsyeshëm duke pasur parasysh profesionalizmin, vitet e jetës, përvojën e punës dhe prirjet dhe nëse ekziston mundësi reale për punësim pas aftësimit të mbaruar.

Neni 44

Të drejtë për rehabilitim profesional ka i siguruari nga neni 11 paragrafi (1) pikat 1 dhe 2 të këtij ligji, te i cili ekziston paaftësi profesionale për punë.

Neni 45

(1) Nëse paaftësia për punë është shkaktuar si pasojë e lëndimit jashtë punës ose sëmundjes, i siguruari ka të drejtë për rehabilitim profesional nëse ka stazh pensional që i mbulon së paku një të tretën e periudhës prej më së shumti 20 vjet të mbushura deri në ditën e ndodhjes së invaliditetit (karrierë), duke e llogaritur karrierën në vite të plota.

(2) Nëse paaftësia profesionale për punë është shkaktuar nga lëndimi në punë ose sëmundja profesionale, i siguruari ka të drejtë për rehabilitim profesional pa marrë parasysh kohëzgjatjen e stazhit pensional.

Neni 46

(1) Të siguruarin me të drejtë rehabilitimi profesional, i cili në afat prej gjashtë muajsh nga dita e përfundimit të aktvendimit për pranimin e të drejtës nuk është dërguar në rehabilitim profesional, Fondi e dërgon në kontroll te Komisioni për Vlerësimin e Aftësisë për Punë për rivlerësim të aftësisë së mbetur për punë.

(2) Në kontroll për rivlerësim të aftësisë së mbetur për punë do të dërgohet edhe i siguruari me të drejtë rehabilitimi profesional, kur Fondi do të vlerësojë se nuk do të mund të aftësohet për punë në vendin e punës të caktuar më parë.

(3) Iniciativë për kontroll të të siguruarit në rastet nga paragrafët (1) dhe (2) të këtij neni mund të japë edhe punëdhënësi.

Neni 47

(1) I siguruari që ka e fituar të drejtën për rehabilitim profesional, nga dita e shkaktimit të invaliditetit deri në ditën e fillimit të rehabilitimit profesional, gjatë kohës së rehabilitimit profesional dhe nga dita e përfundimit të rehabilitimit profesional deri në punësimin në vendin adekuat të punës, ka të drejtë kompensimi të rrogës në lartësi të pensionit invalidor në rast të paaftësisë profesionale për punë. Lartësia e pensionit invalidor caktohet në raste të lëndimit në punë ose sëmundjes profesionale në lartësi prej 80% të bazës pensionale për përcaktimin e pensionit invalidor dhe në raste të lëndimit jashtë pune ose sëmundjes, në lartësi të pensionit invalidor të shkaktuar nga paaftësia profesionale për punë.

(2) Kompensimi i rrogës nga paragrafi (1) i këtij neni i takon invalidit të punës më së shumti 12 muaj nga dita e përfundimit të rehabilitimit profesional me kusht që në afat prej 30 ditësh nga dita e përfundimit të rehabilitimit profesional, të paraqitet në shërbimin kompetent për punësim dhe në pajtim me rregullat për punësim rregullisht të paraqitet te ai shërbim.

(3) Kur rehabilitimi profesional kryhet jashtë vendqëndrimit të invalidit të punës dhe nuk mund të sigurohet transport i rregullt nga vendbanimi deri në vendin ku kryhet rehabilitimi profesional, për invalidin

sigurohet vendqëndrim dhe ushqim ose kompensim për vendqëndrim dhe ushqim gjatë kohës së rehabilitimit profesional në vend tjetër, të cilin e cakton Fondi me akt të përgjithshëm.

Neni 48

Rehabilitimi profesional kryhet në kushte dhe mënyrë sipas të cilave aftësohen edhe të punësuarit tjerë te punëdhënësi ose te qendra për rehabilitim.

Neni 49

Nëse i siguruari punësohet ose nëse i plotëson kushtet për realizimin e të drejtës për pension sipas pleqërisë, invaliditetit ose pensionit familjar e drejta për kompensim me para i ndërpritet.

Pensioni invalidor

Neni 50

(1) I siguruari te i cili do të shkaktohet paaftësi e përgjithshme për punë, si dhe i siguruari me aftësi të mbetur për punë i cili për shkak të përfundimit të viteve të caktuara të jetës, me rehabilitim profesional nuk mund të aftësohet për kryerjen e një pune tjetër adekuate e fiton të drejtën e pensionit invalidor nëse i plotëson kushtet si vijojnë:

1) invaliditeti është shkaktuar me lëndim në punë ose sëmundje profesionale - pa marrë parasysh gjatësinë e stazhit pensional ose

2) invaliditeti është shkaktuar me lëndim jashtë pune ose sëmundje me kusht që para shkaktimit të invaliditetit, përkatësisht në ditën e ndërprerjes së sigurimit pas invaliditetit të shkaktuar të jetë më i vjetër se 45 vjet dhe të ketë plotësuar së paku 12 vite stazh pensional ose

3) invaliditeti është shkaktuar me lëndim jashtë vendit të punës ose me sëmundje nëse i siguruari i ka mbushur mbi 30 deri 37 vjet jetë, duhet të ketë stazh pensional që i mbulon 30% të karrierës, duke e llogaritur karrierën në vite të plota, dhe i siguruari i ka mbushur 37 deri 45 vjet jetë, duhet të ketë stazh pensional që i mbulon 40% të karrierës, duke e llogaritur karrierën në vite të plota.

(2) I siguruari te i cili invaliditeti është shkaktuar para përfundimit të 30 viteve jetë si pasojë e lëndimit jashtë pune ose sëmundjes, e merr të drejtën e pensionit invalidor nëse në ditën e shkaktimit të invaliditetit ka pasur cilësi të të siguruarit ose nëse:

1) invaliditeti është shkaktuar deri në plotësimin e 20 viteve jetë, nëse ka pasur së paku gjashtë muaj stazh të sigurimit;

2) invaliditeti është shkaktuar deri në plotësimin e 25 viteve jetë, nëse ka pasur së paku dhjetë muaj stazh të sigurimit dhe

3) invaliditeti është shkaktuar deri në plotësimin e 30 viteve jetë, nëse ka pasur së paku 12 muaj stazh të sigurimit.

(3) I siguruari - invalid i luftës nga grupi I deri në grupin VI, si dhe invalid tjetër i cili është i barazuar me invalidët e luftës në kohë paqeje nga grupi V deri në grupin VI, te i cili sipas nenit 38 të këtij ligji konstatohet invaliditet nuk mund të punojë më shumë se gjysma e orarit të plotë të punës, e merr të drejtën e pensionit invalidor nëse i plotëson kushtet nga paragrafi (1) i këtij neni, pa marrë parasysh nëse me ose pa rikualifikim ose kualifikim plotësues mund të aftësohet për punë tjetër adekuate.

(4) Si karrierë sipas paragrafit (1) pika 3 të këtij neni për të siguruarin i cili me shkollim të rregullt ka marrë përgatitje të lartë profesionale, përkatësisht përgatitje sipërore profesionale konsiderohet koha nga mbushja e 23, përkatësisht 26 viteve deri në ditën e shkaktimit të invaliditetit.

(5) Të siguruarit i cili pas mbushjes së 20 viteve jetë ka qenë në kryerje të shërbimit ushtarak, karriera i zvogëlohet për kohën sa ka zgjatur shërbimi i kryer ushtarak.

Neni 51

(1) Pensioni invalidor përcaktohet nga baza pensionale që përcaktohet në mënyrë të paraparë në nenet nga 20 deri 33 të këtij ligji.

(2) Për të siguruarit nga nenet 15 dhe 16 të këtij ligji bazen pensionale e përcakton Fondi me akt të përgjithshëm.

Neni 52

(1) Pensioni invalidor në raste të invaliditetit të shkaktuar me lëndim në punë ose sëmundje profesionale përcaktohet në lartësi prej 80% të bazës pensionale për pensionin e realizuar deri në vitin 2015, ndërsa pensioni invalidor pas vitit 2015 përcaktohet në përqindje, si vijon:

Viti	Përqindja
2016	79.68
2017	79.36
2018	79.04
2019	78.72
2020	78.40
2021	78.08
2022	77.76
2023	77.44
2024	77.12
2025	76.80
2026	76.48
2027	76.16
2028	75.84
2029	75.52
2030	75.20
2031	74.88
2032	74.56
2033	74.24
2034	73.92
2035	73.60
2036	73.28
2037	72.96
2038	72.64
2039	72.32
2040	72.00

(2) Pensioni invalidor në rast të invaliditetit të shkaktuar me sëmundje ose lëndim jashtë pune përcaktohet nga baza pensionale në përqindje sipas nenit 228 të këtij ligji.

(3) Pensioni invalidor i përcaktuar sipas paragrafit (2) të këtij neni, në raste të invaliditetit të shkaktuar para mbushjes së viteve të jetës nga neni 18 i këtij ligji, nuk mund të jetë më pak se përqindjet e përcaktuara për vitin në të cilin është realizuar e drejta e pensionit, si vijon:

Viti	Përqindje	
	mashkull	femër
2000	44.00	53.00
2001	43.60	52.40
2002	43.20	51.80
2003	42.80	51.20
2004	42.40	50.60
2005	42.00	50.00
2006	41.60	49.40
2007	41.20	48.80
2008	40.80	48.20
2009	40.40	47.60
2010	40.00	47.00
2011	39.60	46.40
2012	39.20	45.80
2013	38.80	45.20
2014	38.40	44.60
2015	38.00	44.00
2016	37.60	43.40
2017	37.20	42.80
2018	36.80	42.20
2019	36.40	41.60
2020	36.00	41.00

(4) Pensioni invalidor i përcaktuar sipas paragrafit (2) të këtij neni, në raste të invaliditetit të shkaktuar pas mbushjes së viteve të jetës nga neni 18 i këtij ligji, nuk mund të jetë më pak se përqindjet e përcaktuara për vitin në të cilin është realizuar e drejta e pensionit, si vijon:

Viti	Përqindje	
	mashkull	femër
2000	35.00	40.00
2001	34.47	39.38
2002	33.93	38.77
2003	33.40	38.15
2004	32.87	37.53
2005	32.33	36.92
2006	31.80	36.30
2007	31.27	35.68
2008	30.73	35.07
2009	30.20	34.45
2010	29.67	33.83
2011	29.13	33.22
2012	28.60	32.60
2013	28.07	31.98
2014	27.53	31.37
2015	27.00	30.75

(5) Të siguruarit invalid i luftes nga grupi I deri IV, si dhe invalidit tjetër i cili është i barabartë me invalidin e luftes në kohe paqeje nga grupi I deri IV, i cili do të marrë të drejten e pensionit invalidor, pensioni i përcaktohet sipas paragrafit (1) të këtij neni, nëse gjysma e karrierës i është mbuluar me stazhin pensional.

Neni 53

(1) Shfrytëzuesit të pensionit invalidor të i cili është shkaktuar humbje e aftësisë për punë para plotësimit të viteve të jetës nga neni 18 i këtij ligji dhe të cilit pensioni i është caktuar sipas nenit 52 paragrafi (3) të këtij ligji, është më pak se pensioni i caktuar sipas nenit 52 paragrafi (1) të këtij ligji, i takon edhe shtese invalidore.

(2) Shtesa invalidore i përcaktohet shfrytëzuesit të pensionit invalidor nga grupi I, si vijon:

1) 10% nga shuma e pensionit invalidor nëse i është përcaktuar paaftësi e përgjithshme për punë me përcaktimin e 80% të invaliditetit;

2) 15% nga shuma e pensionit invalidor nëse i është përcaktuar paaftësi e përgjithshme për punë me përcaktimin e 90% të invaliditetit dhe

3) 20% nga shuma e pensionit invalidor nëse i është përcaktuar paaftësi e përgjithshme për punë me përcaktimin e 100% të invaliditetit.

(3) Pensioni invalidor së bashku me shtesën invalidore nuk mund të jetë më shumë se pensioni i përcaktuar sipas nenit 52 paragrafit (1) të këtij ligji.

(4) Shtesa invalidore është pjesë perberese e pensionit invalidor.

Neni 54

(1) Nëse invaliditeti në baze të të cilit i siguruari e fiton të drejten e pensionit invalidor është shkaktuar pjesërisht me lëndim në punë ose me sëmundje profesionale, dhe pjesërisht me sëmundje ose me lëndim jashtë pune, pensioni invalidor përcaktohet si një pension që perbehet nga pjesa e proporcionale e pensionit invalidor e llogaritur si për rast të lëndimit në punë ose sëmundjes profesionale dhe pjesa proporcionale e pensionit invalidor të llogaritur si për rast të sëmundjes ose lëndimit jashtë pune.

(2) Fondi me Statut më afërsisht e rregullon mënyrën e përcaktimit të pensionit invalidor në rastet nga paragrafi (1) i këtij neni.

Neni 55

(1) I siguruari që i plotëson kushtet për fitimin e të drejtës së pensionit invalidor ka të drejtë për shumën më të ulët të pensionit invalidor.

(2) Shuma më e ulët e pensionit invalidor përcaktohet në mënyrë të përcaktuar me nenin 35 të këtij ligji.

Neni 56

Dispozitat e këtij ligji për harmonizimin e pensionit të pleqerise zbatohen edhe në pensionin invalidor.

Kreu V
Pensioni familjar

Neni 57

(1) Pension familjar mund të realizojnë anëtarët e familjes:

1) bashkëshorti-ja;
2) fëmijët (të lindur në martesë ose jashtëmartesorë ose të adoptuar; të birësuarit për të cilët është përkujdesur i siguruari, nipërit dhe fëmijë të tjerë pa prindër që i ka mbajtur i siguruari) dhe

3) prindërit (nëna dhe babai, njerku dhe njerka) dhe adoptuesi, që i ka mbajtur i siguruari.

(2) Pension familjar mund të realizojë edhe bashkëshorti-ja nga martesa e shkurorëzuar, nëse me vendim gjyqësor i është përcaktuar e drejta për mbajtje.

(3) Konsiderohet se për nipërit pa prindër, fëmijët tjerë pa prindër dhe për prindërit i ka mbajtur i siguruari sipas paragrafit (1) pikat 2 dhe 3 të këtij neni, nëse në atë periudhë:

1) nuk kanë qenë në marrëdhënie pune ose nuk kanë realizuar rogë në bazë tjetër;

2) nuk kanë qenë shfrytëzues të pensionit të pleqerisë, invalidor dhe pensionit familjar;

3) të hyrat kadastrale nga veprimtaria bujqësore për anëtarë të familjes më të ngushtë ose më të gjerë, nuk janë për vit më shumë se 25% nga rroga mesatare e realizuar në Republikë në vitin paraprak dhe

4) të gjitha të hyrat tjera për çdo anëtar të familjes nuk janë për muaj më shumë se 25% nga rroga mesatare e realizuar në Republikë në vitin paraprak.

Neni 58

(1) Anëtarët e familjes e fitojnë të drejtën për pension familjar nëse i siguruari i vdekur:

1) i ka mbushur së paku pesë vite stazh të sigurimit ose së paku dhjetë vite stazh pensional ose

2) i ka plotësuar kushtet për pension të pleqerisë ose invalidor, ose

3) ka qenë shfrytëzues i pensionit të pleqerisë ose i pensionit invalidor.

(2) Nëse vdekja e të siguarit është shkaktuar si pasojë e lëndimit në punë ose sëmundjes profesionale, anëtarët e familjes e fitojnë të drejtën e pensionit familjar, pa marrë parasysh gjatësinë e stazhit pensional të të siguarit.

Neni 59

(1) Vejani/vejusha e fiton të drejtën e pensionit familjar, nëse:

1) deri në vdekjen e të siguarit, në bazë të së cilës ajo e drejtë i takon, personi i ka mbushur 50 vjet;

2) deri në vdekjen e bashkëshortit ka qenë i paaftë për punë ose paaftësia e tillë i është shkaktuar në afat prej një viti nga dita e vdekjes së bashkëshortit;

3) pas vdekjes së bashkëshortit kanë mbetur një ose më shumë fëmijë të cilët kanë të drejtë për pension familjar sipas atij bashkëshorti, ndërsa vejani/vejusha i kryen obligimet e prindit ndaj atyre fëmijëve ose

4) deri në vdekjen e bashkëshortit i ka pasur të mbushura 45 vjet, kur do t'i mbushë 50 vjet -ose nëse në ato vite është bërë i paaftë për punë.

(2) Vejani/vejusha që gjatë shfrytëzimit të së drejtës në bazë të kryerjes së detyrës së prindit nga paragrafi (1) pika 3 e këtij neni, bëhet i paaftë për punë ose i ka mbushur 50 vjet, në mënyrë të përhershme e mban të drejtën për pension familjar.

(3) Vejani/vejusha që e ka humbur të drejtën për pension familjar në bazë të kryerjes së obligimit prindëror pas mbushjes së 45 viteve, e fiton të drejtën për pension familjar kur do t'i mbushë 50 vjet.

Neni 60

(1) Të drejtë për pension familjar fiton edhe vejusha kur fëmija i të siguarit, përkatësisht shfrytëzuesit të pensionit ka lindur pas vdekjes së të siguarit, përkatësisht shfrytëzuesit të pensionit, me atë që pensioni familjar i takon nga dita e vdekjes së të siguarit, përkatësisht shfrytëzuesit të pensionit.

(2) Të drejtë për pension familjar fiton edhe vejusha të e cila ka ekzistuar shtatzëni në ditën e vdekjes së të siguarit, përkatësisht të shfrytëzuesit të pensionit me atë që pensioni familjar deri në lindjen e fëmijës përcaktohet për një anëtar të familjes.

(3) Nëse fëmija lind i vdekur ose nëse vdes para përfundimit të 45 ditëve jetë, vejushës i takon pension familjar deri në kalimin e 45 ditëve pas lindjes.

Neni 61

(1) Fëmija e fiton, përkatësisht shfrytëzon të drejtën e pensionit familjar:

1) deri në mbushjen e 15 viteve jetë, e nëse është në shkollim deri në mbushjen e 26 viteve ose

2) nëse para vdekjes së të siguarit, përkatësisht shfrytëzuesit të pensionit i cili e ka mbajtur, ka qenë i paaftë për punë ose paaftësia e tillë është shkaktuar në afat prej një viti nga dita e vdekjes së të siguarit, përkatësisht shfrytëzuesit të pensionit.

(2) Nëse shkollimi i fëmijës është ndërprerë për shkak të sëmundjes, të drejtë të pensionit familjar mund të fitojë, përkatësisht i takon edhe gjatë kohës së pushimit mjekësor deri në mbushjen e 26 viteve, si dhe mbi ato vite, por më së shumti për aq kohë sa është humbur nga shkollimi i rregullt për shkak të sëmundjes.

(3) Fëmijës që e ka ndërprerë shkollimin për shkak të kryerjes së shërbimit vullnetar ushtarak, pensioni familjar i paguhet edhe gjatë asaj kohe.

(4) Nëse gjatë shfrytëzimit të së drejtës së pensionit familjar fëmija bëhet i paaftë për punë, e mban të drejtën e përhershme të pensionit familjar.

(5) Fëmija - invalid ka të drejtë për pension familjar pas ndërprerjes së marrëdhënies së punës.

Neni 62

(1) Si fëmijë në shkollim sipas nenit 61 të këtij ligji, konsiderohet nxënësi në shkollë fillore, shkollë për arsim të mesëm, aftësim profesional përkatësisht të punës, student në institucionin e lartë arsimor dhe personi në studimet pasuniversitare derisa e ka statusin e nxënësit, përkatësisht studentit sipas statusit të institucionit adekuat edukativo-arsimor deri në mbushjen e 26 viteve.

(2) Si shkollim i fëmijës sipas paragrafit (1) të këtij neni llogaritet kohëzgjatja e aftësimi profesional, përkatësisht të punës së fëmijëve me pengesa në zhvillimin psikofizik.

(3) Si fëmijë pa prindër sipas nenit 57 paragrafit (1) pika 2 të këtij ligji, konsiderohet edhe fëmija që ka një ose dy prindër të cilët janë të paaftë për punë në mënyrë të përhershme.

Neni 63

Prindi të cilin i siguruari, përkatësisht shfrytëzuesi i pensionit e ka mbajtur deri në fund të jetës së vet, e fiton të drejtën e pensionit familjar nëse:

1) deri në vdekjen e të siguarit, përkatësisht shfrytëzuesit të pensionit i ka mbushur 55 vjet dhe

2) është më i ri se 55 vjet, dhe nëse deri në vdekjen e të siguarit, përkatësisht shfrytëzuesit të pensionit ka qenë i paaftë për punë.

Neni 64

Si paaftësi për punë në bazë të së cilës realizohet e drejta e pensionit familjar, te fëmijët konsiderohet paaftësia për jetë dhe punë të pavarur, ndërsa te personat tjerë ekzistimi i aftësisë së humbur për punë.

Neni 65

(1) E drejta e pensionit familjar u takon së pari bashkeshortit-es dhe femijeve të të siguruarit, perkatesisht shfrytezuesit të pensionit (në tekstin e metejme: anetareve të familjes më të ngushte).

(2) Prinderit, adoptuesit, niperit dhe femije tjere pa prinder që i ka mbajtur i siguruari, perkatesisht shfrytezuesi i pensionit (në tekstin e metejme: anetaret e familjes më të gjere), kane të drejte për pension familjar nese i siguruari, perkatesisht shfrytezuesi i pensionit nuk ka pasur anetare të familjes më të ngushte të cilet kane të drejte për pension familjar ose nese pensioni i cili u takon anetareve të familjes më të ngushte nuk e shter shumen e plote të bazes nga e cila percaktohet pensioni familjar.

Neni 66

(1) Pensioni familjar percaktohet nga pensioni i pleqerise ose pensioni invalidor që siguruesit do t'i takonte në momentin e vdekjes, perkatesisht nga pensioni që shfrytezuesit të pensionit i ka takuar në momentin e vdekjes.

(2) Pensioni familjar nga pensioni i pleqerise percaktohet nga baza pensionale në perqindje varesisht nga gjatesia e stazhit pensional të percaktuar në nenin 228 të ketij ligji.

(3) Lartesia e pensionit familjar percaktohet në perqindje të bazes që e perbejne pensioni i pleqerise ose pensioni invalidor si vijon, 70% për një anetar të familjes, ndera sa për çdo anetar të ardhshem edhe nga 10%, por jo më shume se 100% të bazes.

(4) Femijeve pa dy prinder, pensioni familjar i realizuar sipas njerit prind u rritet për një pjese të pensionit që e ka shfrytezuar ose që do ta kishte shfrytezuar prindi tjetër, si vijon:

1) për dy femije.....	20%
2) për tre femije.....	30% dhe
3) për kater ose më shume femije.....	40%.

(5) Kur pensionin familjar e shfrytezojne tre ose më shume anetare të familjes, lartesia e pensionit familjar nuk mund të jete më pak se 40% të bazes së pensionit të të siguruarit të vdekur.

(6) Si baze për percaktimin e pensionit familjar nga siguruesi i cili ka stazh pensional më pak se 15 vjet, e nuk i ploteson kushtet për pension invalidor, merret pensioni i pleqerise i llogaritur për stazh pensional prej 15 vitesh.

Neni 67

(1) Nese pensioni u takon anetareve të familjes më të ngushte dhe anetareve të familjes më të gjere, anetareve të familjes më të ngushte u caktohet pension familjar sipas perqindjeve të parapara në nenin 66 paragrafin (1) të ketij ligji, ndera anetareve të familjes më të gjere u takon pjesa tjetër e shumes së plote të bazes së pensionit familjar.

(2) Nese të drejte për pension familjar ka edhe bashkeshorti i shkurorezuar, caktohet një pension familjar për bashkeshortin nga martesja e re dhe për bashkeshortin e shkurorezuar në lartesi që i takon një personi të familjes.

Neni 68

(1) Anetaret e familjes së të siguruarit ose shfrytezuesit të pensionit kane të drejte për shumen më të vogel të pensionit familjar.

(2) Shuma më e vogel e pensionit familjar percaktohet në lartesi të shumes më të ulet të pensionit të pleqerise, perkatesisht shumes më të larte të pensionit invalidor varesisht prej bazes nga e cila eshte percaktuar pensioni familjar.

(3) Dispozitat e ketij ligji për harmonizimin e pensionit të pleqerise kane të bejne me pensionin invalidor.

Kreu VI

Kompensimi me para për demtim trupor

Neni 69

(1) Demtim trupor ekziston kur te i siguruari do të shkaktohet humbje, demtim më esencial ose paaftesi më e theksuar e organeve të caktuara ose pjeseve të trupit që e

rendon aktivitetin normal të organizmit dhe kerkon mund më të madh për realizimin e nevojave jetesore, pa dallim nese shkaktun ose nuk shkaktun invaliditet.

(2) I siguruari te i cili demtimi trupor do të shkaktohet gjate kohezgjatjes së sigurimit e fiton të drejten e kompensimit me para për demtim trupor, në kushtet e njeja në pikepamje të stazhit pensional me të cilat e fiton të drejten e pensionit invalidor.

(3) Rregulloren për Listen për llojet e demtimeve trupore në baze të të cilave fitohet e drejta e kompensimit me para dhe perqindjet e tyre demtimeve, e miraton ministri i Punes dhe Politikës Sociale, pas mendimit të marre paraprakisht nga Instituti për Mjekesi të Punes.

Neni 70

(1) Të drejte për kompensim me para për demtim trupor i siguruari fiton pavaresisht nese ka fituar dhe shfrytezuar ndonje të drejte tjetër të sigurimit pensional dhe invalidor.

(2) I siguruari nuk e fiton të drejten e kompensimit me para për demtim trupor prej 30 deri 40% sipas listes së demtimeve trupore, që eshte shkaktuar si pasoje e semundjes ose lendimit jashte pune, për demtim trupor që ka ekzistuar para hyrjes në marredhenie pune, si dhe perkeqesimin e mevonshem të atij demtimi trupor. Me perjashtim kur para hyrjes në marredhenie pune ka ekzistuar demtim trupor i njerit nga organet cift, dhe më vone fillon demtimi i organit tjetër të permendur, i siguruari e fiton të drejten për kompensim me para për demtim trupor të të dy organeve.

Neni 71

Lartesia e kompensimit me para për demtim trupor percaktohet sipas perqindjes së percaktuar të demtimit trupor sipas bazave si vijojne:

- 9% e rrogës mesatare të realizuar në Republike në vitin paraprak kur demtimi trupor eshte shkaktuar me lendim në pune ose me semundje profesionale dhe
- 7% e rrogës mesatare të realizuar në Republike në vitin paraprak kur demtimi trupor eshte shkaktuar me semundje ose lendim jashte pune.

Neni 72

(1) Nese ekzistojne dy ose më shume demtime trupore perqindja e pergjithshme percaktohet në atë menyre që në perqindjen më të madhe shtohet, si vijon:

- 1) nga 20% për çdo demtim trupor të metejme prej 50% ose më shume dhe
- 2) nga 10% për çdo demtim trupor të metejme prej 40% dhe 30%.

(2) Nese lendimet trupore kane ekzistuar për arsye të ndryshme perqindja do të caktohet sipas paragrafit (1) të ketij neni, ndera kompensimi me para do të caktohet nga baza e perqindjes më të madhe të demtimit trupor.

(3) Perqindja e pergjithshme e demtimit trupor për pikat 1 dhe 2 të paragrafit (1) të ketij neni nuk mund të jete më shume se 100%.

Neni 73

Shfrytezuesit të kompensimit me para për demtim trupor në raste të perkeqesimit të demtimit ekzistues trupor ose rastit të ri të demtimit trupor, i caktohet kompensim me para sipas perqindjes së re ose perqindjes së pergjithshme të demtimit trupor.

Neni 74

Nese i siguruari për rast të njeje të demtimit trupor e fiton të drejten e kompensimit me para për demtim trupor sipas rregullave të sigurimit pensional dhe invalidor dhe të drejten e invaliditetit si invalid i luftes në kohe paqeje sipas rregullave për invaliditet e luftes, mund të shfrytezoje vetem një nga ato të drejta, me zgjedhje personale.

Neni 75

Dispozitat e ketij ligji për harmonizimin e pensionit të pleqerise zbatohen edhe në kompensimin me para për demtim trupor.

Kreu VII

Fitimi dhe realizimi i të drejtave të kategorive të caktuara të të siguruarve me kushte të vecanta

Të siguruarit nga mbrojtja

Neni 76

Të siguruarve nga neni 11 paragrafi (1) pika 2 të ketij ligji, stazhi i sigurimit u llogaritet me kohezgjatje të shtuar, si vijon:

1) çdo 12 muaj të kaluar në menyre efektive në ato detyra llogariten si 18 muaj stazh të sigurimit në:

a) sherbim të aviacionit - me detyre pilot aktiv, vezhgues, radiotelegrafist, automekanik, aerofotograf ose detyra tjera për të cilat kane kryer sherbim fluturimi ose si pjese-tar i organit të sherbimit sanitar të testimiit dhe trajnimit të aviatoreve ose për testimin e pajisjes mbrojtese në barokomora, perkatesisht avione, nese gjate testimiit dhe trajnimit të atille kane fluturuar së paku 90 orë në vit;

b) sherbim parashutisti - në detyra parashutist aktiv;

v) detyre të zhytesit dhe

g) detyra të njesive për dedikim special;

2) çdo 12 muaj të kaluar në menyre efektive në keto detyra llogariten si 16 muaj stazh i sigurimit në:

a) kryerjen e puneve të anetarit të ekuipazhit eksperimental special për testimin e armatimit në fazen e fitimit të prodhimit dhe testimiit dhe eksperimenteve perfundimtare, nese në eksperimentet dhe testimet kalon mesatarisht së paku gjysma e orarit të pergjithshem vjetor të punes;

b) kryerjen e puneve të mbrojtjes radiologjike, biologjike dhe kimike në sherbimet laboratorike dhe të poligonit, që do t'i percaktoje ministri i Mbrojtjes dhe

v) kryerjen e puneve të mbikeqyrjes elektronike dhe puneve të kriptombrojtjes, sigurise së puneve të zbulimit dhe kunderzbulimit dhe policise ushtarake dhe

3) çdo 12 muaj të kaluar në menyre efektive në ato detyra llogariten si 15 muaj stazh i sigurimit në:

a) kryerjen e puneve të pajisjeve të radarit në të cilat janë ekspozuar në rrezatime të radarit edhe atë: personi i cili kryen rregullim, rregullime dhe hetime më të nderlikuara ose punon si instruktor - arsimtar për rregullimin e pajisjeve të radarit, nese në ato pune kalon mesatarisht së paku 3/4 nga orari i pergjithshem vjetor i punes dhe

b) kryerja e detyres në trupin perfundimisht me brigade dhe njesi adekuate dhe detyra të caktuara në komande të korpusit dhe institucionet ushtarake në të cilat sherbimi kryhet nën sherbimet e trupave, ndersa të cilat i percakton Qeveria e Republikes së Maqedonise me propozim të ministrit të Mbrojtjes.

Neni 77

I siguruari nga neni 11 paragrafi (1) pika 2 të ketij ligji i cili ka së paku 25 vjet stazh pensional prej të cilave së paku 15 vjet të kaluara në menyre efektive në vendet e punes për të cilat stazhi i sigurimit llogaritet me kohezgjatje të shtuar dhe 55 vjet (mashkull) perkatesisht 50 vjet moshe (femer), nese marrredhenia e punes i perfundon sipas nevojës së sherbimit, mund ta fitoje të drejten e pensionit të pleqerise.

Neni 78

(1) Të siguruarve nga neni 11 paragrafi (1) pika 2 të ketij ligji pensioni i pleqerise u percaktohet nga baza pensionale në perqindje si shume e kohezgjatjes së stazhit pensional të mbushur deri më 31 dhjetor 2012 dhe pas 1 janarit 2013.

(2) Të siguruarve nga paragrafi (1) i ketij neni të cilet deri më 31 dhjetor 2012 kane mbushur stazh pensional prej 25 vitesh, për çdo vit të ardhshem u percaktohet perqindje nga baza pensionale që eshte 1,08 (mashkull) dhe 1,29 (femer).

(3) Të siguruarve nga paragrafi (1) i ketij neni të cilet deri më 31 dhjetor 2012 nuk kane mbushur stazh pensional prej 25 vitesh, pas kesaj date u caktohet perqindje e cila deri në mbushjen e stazhit pensional prej 25 vitesh për çdo vit eshte 2,22% të bazes pensionale për mashkull, perkatesisht 2,35% të bazes pensionale për femer. Për çdo vit stazhi pensional i cili eshte mbi 25 vite shtohen në menyre plotesuese 1,08% të bazes pensionale për mashkull, perkatesisht 1,29% të bazes pensionale për femer.

(4) Për të siguruarit nga paragrafet (2) dhe (3) të ketij neni perqindja për percaktimin e pensionit të pleqerise eshte 2,48% për mashkull dhe 2,62% për femer për çdo vit stazhi pensional deri më 31 dhjetor 2012.

Neni 79

Të siguruarit nga neni 11 paragrafi (1) pika 2 të ketij ligji të cilit stazhi i sigurimit i llogaritet me kohezgjatje të shtuar, kufiri i moshes për realizimin e të drejtes së pensionit të pleqerise i zvogelohet, varesisht nga shkalla e rritjes së stazhit për nga një vit, si vijon:

1) për çdo gjashte vjet të kaluar në vendet e punes në të cilat 12 muajt e kaluar në menyre efektive llogariten në stazhin e sigurimit si 14 muaj;

2) për çdo pese vjet të kaluar në vendet e punes në të cilat 12 muajt e kaluar në menyre efektive llogariten në stazhin e sigurimit si 15 muaj;

3) për çdo kater vjet të kaluar në vendet e punes në të cilat 12 muajt e kaluar në menyre efektive llogariten në stazhin e sigurimit si 16 muaj dhe

4) për çdo tre vite të kaluara në vendet e punes në të cilat 12 muajt e kaluar në menyre efektive llogariten në stazhin e sigurimit si 18 muaj.

Neni 80

Për të siguruarit nga neni 11 paragrafi (1) pika 2 të ketij ligji për percaktimin e pensionit invalidor sipas gjatesise së stazhit pensional zbatohen perqindjet nga neni 78 i ketij ligji.

Neni 81

Dallimi ndermjet pensionit të percaktuar pa zbatimin e neneve prej 76 deri 80 të ketij ligji dhe pensionit të percaktuar me zbatimin e ketyre neneve, si dhe tere shuma e pensionit e percaktuar për të siguruarin i cili nuk i ploteson kushtet e pergjithshme për realizimin e të drejtes së pensionit pa zbatimin e ketyre neneve, sigurohet nga Buxheti i Republikes së Maqedonise. Mjetet për pjesen e pensionit për stazhin e mbaruar në ish-Armaten Popullore të Jugosllavise deri më 1 prill 1992, i siguron Buxheti i Republikes së Maqedonise.

Të siguruarit nga punet e brendshme dhe nga institucionet ndeshkuese-permiresuese dhe shtepite edukuese-permiresuese

Neni 82

(1) Personave të autorizuar zyrtare, sipas dispozitave për kryerjen e puneve të brendshme, stazhi i sigurimit u llogaritet me kohezgjatje të rritur edhe atë çdo 12 muaj të kaluar në menyre efektive për ato detyra llogariten si 16 muaj stazh i sigurimit.

(2) Të drejte për stazh të sigurimit me kohezgjatje të rritur sipas paragrafit (1) të ketij neni kane edhe të punesuarit në Ministrine e Puneve të Brendshme që punojne në vendet e punes rendesia e të cilave dhe kushtet e vecanta në të cilat ato kryhen ndikojne mbi zvogelimin e aftesise së punes.

(3) Vendet e punes nga paragrafi (2) i ketij neni, i percakton Qeveria e Republikes së Maqedonise me propozim të ministrit të Puneve të Brendshme.

(4) Dispozitat e paragrafeve (1) dhe (3) të ketij neni nuk kane të bejne me kohen derisa punetori gjendet në arsim ose persosje profesionale ku eshte derguar nga Ministria e Puneve të Brendshme, në disponim ose eshte sistemuar për shkak të nderprerjes së vendeve të punes ose zvogelimit për kohe më të gjate të vellimit të detyrave të punes.

Neni 83

I punesuari në Ministrine e Puneve të Brendshme i cili ka së paku 25 vjet stazh pensional prej të cilave së paku 15 vjet të kaluara në menyre efektive në vendet e punes për të cilat stazhi i sigurimit llogaritet me kohezgjatje të rritur dhe 55 vjet (mashkull), perkatesisht 50 vjet moshe (femer), mund ta realizoje të drejten e pensionit të pleqerise, nese marredhenia e punes i nderpritet sipas nevojës së sherbimit.

Neni 84

(1) Punetoreve të autorizuar në pajtim me dispozitat për zbatimin e sanksioneve, stazhi i sigurimit u llogaritet me kohezgjatje të rritur edhe atë çdo 12 muaj të kaluar në menyre efektive në ato detyra në institucione ndeshkuese permiresuese dhe shtepi edukuese permiresuese, u llogariten si 16 muaj stazh i sigurimit.

(2) Të drejte për stazh të sigurimit me kohezgjatje të rritur sipas paragrafit (1) të ketij neni kane edhe të punesuarit në Ministrine e Drejtesise, institucionet ndeshkuese permiresuese dhe shtepite edukuese permiresuese që punojne në vendet e punes rendesia e të cilave dhe kushtet e vecanta në të cilat ato kryhen, ndikojne mbi zvogelimin e aftesise së punes.

(3) Dispozitat e paragrafeve (1) dhe (2) të ketij neni nuk kane të bejne me kohen derisa i punesuari gjendet në arsim ose persosje profesionale ku eshte derguar nga institucioni ndeshkues-permiresues, perkatesisht shtepia edukuese-permiresuese.

Neni 85

Punetori në Ministrine e Drejtesise, institucion ndeshkues-permiresues dhe shtepi edukuese-permiresuese, që ka së paku 25 vjet stazh pensional prej të cilave së paku 15 vjet të kaluara në menyre efektive në vendet e punes për të cilat stazhi i sigurimit llogaritet me kohezgjatje të rritur sipas nenit 94 paragrafet (1) dhe (2) të ketij neni dhe 55 vjet (mashkull), perkatesisht 50 vjet (femer), mund ta realizoje të drejten e pensionit të pleqerise, nese marredhenia e punes i nderpritet sipas nevojës së sherbimit.

Neni 86

Pension në kushte të vecanta mund të realizoje i punesuari në Ministrine e Puneve të Brendshme si dhe i punesuari në Ministrine e Drejtesise, institucion ndeshkues permiresues dhe shtepi edukuese permiresuese, i cili edhe pse në momentin e realizimit të së drejtes nuk eshte në vendet e punes ku stazhi i sigurimit llogaritet me kohezgjatje të rritur, ka së paku 25 vjet stazh pensional prej të cilave së paku 15 vjet të kaluara në menyre efektive në vendet e punes ku stazhi i sigurimit u llogaritet me kohezgjatje të rritur dhe 55 vjet për mashkull perkatesisht 50 vjet për femer, nese marredhenia e punes i nderpritet sipas nevojës së sherbimit.

Neni 87

(1) Punetoreve nga nenet 82, 84 dhe 86 të ketij ligji pensioni i pleqerise u percaktohet nga baza pensionale në perqindje si shume e gjatesise së stazhit pensional të mbaruar deri më 31 dhjetor 2012 dhe pas 1 janarit 2013.

(2) Të siguruarve nga paragrafi (1) i ketij neni të cilet deri më 31 dhjetor 2012 kane mbushur stazh pensional prej 25 vitesh, për çdo vit të ardhshem u percaktohet perqindje nga baza pensionale që eshte 1,08 (mashkull) dhe 1,29 (femer).

(3) Të siguruarve nga paragrafi (1) i ketij neni të cilet deri më 31 dhjetor 2012 nuk kane mbushur stazh pensional prej 25 vitesh, pas kesaj date u caktohet perqindje e cila deri në mbushjen e stazhit pensional prej 25 vitesh për çdo vit arrin 2,22% të bazes pensionale për mashkull perkatesisht 2,35% të bazes pensionale për femer. Për çdo vit stazhi pensional i cili eshte mbi 25 vite shtohen në menyre plotesuese 1,08% të bazes pensionale për mashkull, perkatesisht 1,29% të bazes pensionale për femer.

(4) Për të siguruarit nga paragrafet (2) dhe (3) të ketij neni perqindja për percaktimin e pensionit të pleqerise eshte 2,48% për mashkull dhe 2,62% për femer për çdo vit stazhi pensional deri më 31 dhjetor 2012.

Neni 88

Për punetoret nga nenet 82, 84 dhe 86 të ketij ligji për percaktimin e pensionit invalidor sipas gjatesise së stazhit pensional zbatohen perqindjet nga neni 87 i ketij ligji me çrast si perqindje më e ulet deri në mbushjen e 25 viteve percaktohet 62,0% të bazes pensionale për mashkull, perkatesisht 65,6% të bazes pensionale për femer.

Neni 89

(1) Punetoreve nga nenet 77, 82, 84 dhe 86 të ketij ligji që do të realizojne të drejte të pensionit të pleqerise sipas kushteve të pergjithshme kufiri i moshes për realizimin e të drejtes së pensionit të pleqerise u zvogelohet për nga një vit për çdo kater vite të mbaruara të kaluara efektive në vendet e punes ku stazhi i sigurimit llogaritet me kohezgjatje të shtuar.

(2) Zvogelimi i kufirit të moshes ka të beje edhe me të siguruarit të cileve cilesia e të punesuarit nga nenet 77, 82, 84 dhe 86 të ketij ligji u ka perfunduar pa realizimin e të drejtes së pensionit të pleqerise sipas kushteve të vecanta të ketij ligji.

Neni 90

Vendet e punes nga nenet 82, 83 dhe 86 të ketij ligji për të cilat stazhi i sigurimit llogaritet me kohezgjatje të rritur, si dhe vellimi i zvogelimit perkates të kufirit të moshes i nenshtrohen revizionit, në menyre dhe procedure me të cilat kryhet percaktimi i atyre vendeve të punes. Revizioni kryhet më së voni në afat prej pese vitesh nga dita e percaktimit të atyre vendeve të punes.

Neni 91

Dallimi ndermjet pensionit të percaktuar pa zbatimin e neneve prej 82 deri 89 të ketij ligji dhe pensionit të percaktuar me zbatimin e ketyre neneve, si dhe tere shuma e pensionit e percaktuar për të siguruarin që nuk i ka plotesuar kushtet e pergjithshme për realizimin e të drejtes së pensionit pa zbatimin e ketyre neneve, sigurohet nga Buxheti i Republikes së Maqedonise.

Kreu VIII

Fitimi dhe realizimi i të drejtave të personave të perndjekur dhe të burgosur për idete e veteqenies së popullit maqedonas dhe të shtetesise së tij

Neni 92

Të drejta për sigurim pensional dhe invalidor në kushte të vecanta ka edhe personi i perndjekur dhe i burgosur për idete e veteqenies së popullit maqedonas dhe shtetesise së tij.

Neni 93

(1) Cilesine e personit të perndjekur dhe të burgosur për idete e veteqenies së popullit maqedonas dhe shtetesise së tij me aktvendim e percakton komisioni i vecante i Qeverise së Republikes së Maqedonise, në baze të vendimit të organit kompetent.

(2) Kunder aktvendimit nga paragrafi (1) i ketij neni mund të parashtrahet ankese te Qeveria e Republikes së Maqedonise.

Neni 94

Personit nga neni 93 i ketij ligji koha e perndjekjes, perkatesisht koha e kaluar në vuajtjen e denimit me burg i njihet në stazhin pensional në kohezgjatje efektive.

Neni 95

Personi nga neni 93 i ketij ligji dhe anetaret e familjes së tij të drejtat e sigurimit pensional dhe invalidor i realizojne në kushtet e njejtа si edhe të siguruarit tjere, nese me kete ligj nuk eshte percaktuar ndryshe.

Neni 96

Personit nga neni 93 i ketij ligji, pensioni i percaktohet nga baza pensionale që paraqet rroge mesatare të realizuar në Republike në vitin e fundit para vitit në të cilin realizohet pensioni i rritur për 30% ose nga baza pensionale, si edhe për të siguruarit tjere, nese kjo për atë eshte më e favorshme.

Neni 97

Personi nga neni 93 i ketij ligji kerkesen për pranim në stazh pensional të kohes së perndjekjes dhe kohes së kaluar në vuajtjen e denimit me burg, e dorezon në sherbimin profesional të Fondit.

Neni 98

Mjetet për njohjen e të drejtave të sigurimit pensional dhe invalidor në kushte më të favorshme të personave nga neni 93 i ketij ligji, i siguron Buxheti i Republikës së Maqedonise për:

1) shumen e plote të pensionit nese i siguruari i ploteson kushtet për pension me stazhin nga neni 94 i ketij ligji;

2) dallimin ndermjet pensionit të percaktuar me stazhin nga neni 94 i ketij ligji dhe pensionin e percaktuar pa atë stazh në rastet kur i siguruari i ka plotesuar kushtet për pension dhe

3) dallimin ndermjet pensionit të percaktuar nga baza pensionale, si edhe për siguresit e tjere dhe pensionin e percaktuar nga baza pensionale nga neni 96 i ketij ligji.

Kreu IX Stazhi pensional

Neni 99

Në stazh pensional sipas ketij ligji në baze të të cilit fitohen dhe realizohen të drejtat e sigurimit pensional dhe invalidor, llogariten:

1) koha e kaluar në sigurim që sipas dispozitave të ketij ligji llogaritet në stazhin e sigurimit dhe

2) koha e kaluar në sigurim deri në ditën e fillimit të zbatimit të ketij ligji që sipas rregullave në fuqi deri në atë ditë, eshte percaktuar në stazh pensional.

Stazhi i sigurimit që llogaritet në kohezgjatje efektive

Neni 100

Në stazhin e sigurimit llogaritet koha që i siguruari nga nenet 11, 12, 13 dhe 14 të ketij ligji, pas mbushjes së 15 viteve në moshes e ka kaluar në marredhenie pune, perkatesisht në pune në baze të së ciles ka qene i siguruar detyrimsht dhe nese eshte paguar kontributi për sigurim pensional dhe invalidor.

Neni 101

(1) Në stazhin e sigurimit llogaritet koha e kaluar në marredhenie pune me orar të plote të punes.

(2) Me kohe të kaluar në marredhenie pune me orar të plote të punes, nenkuptohet dhe koha që në marredhenie pune me kohe shkurtuar të punes do ta kalojne:

1) invalidet e punes, invalidet e luftes, invalidet civile të luftes, si dhe persona tjere invalide, nese ata punojne për аq kohe që korrespondon me aftesite e tyre të punes dhe

2) punetoret për gjidhenie apo kurim të femijes, perkatesisht punetoret për kurim të femijes.

(3) Në stazhin e sigurimit llogaritet dhe koha e kaluar në marredhenie pune me orar të shkurtuar të punes, me perjashtim të rasteve nga paragrafi (2) i ketij neni, në kohezgjatje që korrespondon me numrin e pergjithshem të oreve të punes së tille të realizuar për vite të vecanta, të llogaritura për orar të plote të punes.

(4) Dispozitat e paragrafeve (1), (2) dhe (3) të ketij neni zbatohen dhe kur orari i punes eshte realizuar me pune në dy ose më shume marredhenie pune.

Neni 102

(1) Në stazhin e sigurimit llogaritet dhe koha që i siguruari e ka kaluar:

1) në pushim mjekesor pas nderprerjes së marredhenies së punes ose në pune tjetër në baze të ciles ishte i siguruar, nese për atë kohe ka marre kompensim të rroges dhe

2) në rehabilitim profesional perkatesisht rikualifikim ose kualifikim shtese ku eshte derguar si invalid i punes, ose si invalid i luftes, si i verber, person i semure me distrofi muskulore dhe semundjeve të lidhura neuromuskulare, nga paraplegjia, paraliza cerebrale dhe paraliza e femijeve dhe multipleks skleroza apo si invalid civil i luftes, pavaresisht nga fakti nese para kesaj ka qene i siguruar.

(2) Në stazhin e sigurimit llogaritet koha për të cilen i siguruari e shfrytazon të drejten e kompensimit të rroges për orar të shkurtuar të punes, për shkak të kurimit të femijes me hendikep të rende sipas Ligjit për mbrojtje sociale.

Neni 103

Në stazhin e sigurimit llogaritet dhe koha që gjate kohezgjatjes së marredhenies së punes i siguruari do ta kaloje në persosje profesionale apo specializim.

Neni 104

(1) Në stazhin e sigurimit llogaritet edhe koha që i siguruari gjate kohezgjatjes së punes në baze të të ciles eshte siguruar, e ka kaluar:

1) në burg hetues deri në 30 dite;

2) në vuajtjen e denimit me burg deri në 30 dite dhe

3) si pjesemarres në greve të organizuar në pajtim me rregullat e pergjithshme për marredhenie pune.

(2) Në stazhin e sigurimit të siguruarit i llogaritet tere koha e kaluar në pezullim, ndersа koha e kaluar në burg hetues nese me vendim të plotfuqishem gjyqesor eshte liruar nga pergjegjesia, aktakuza eshte refuzuar ose procedura eshte nderprere, por jo nga jokompetenca e gjykates.

Neni 105

(1) Në stazhin e sigurimit llogaritet dhe koha e kaluar jashte marredhenies së punes që invalidet e punes e kalojne në pritje ose kryerje të rehabilitimit profesional, perkatesisht rikualifikimi ose kualifikim shtese si dhe pritje të punesimit perkates.

(2) Koha e pritjes për dergim për rehabilitimin profesional eshte gjashte muaj.

(3) Koha e pritjes për punesim perkates eshte më së shumti tre vite.

Neni 106

Në stazhin e sigurimit llogaritet koha e kaluar në sigurimin e detyrueshem me kusht që të jete paguar kontributi për sigurim pensional dhe invalidor.

Neni 107

Në stazhin e sigurimit llogaritet edhe koha e kaluar pas nderprerjes së sigurimit të detyrueshem për të cilin eshte paguar kontributi - sigurim i vazhduar.

Stazhi i sigurimit që llogaritet me kohezgjatje të rritur

Neni 108

Të siguruarve që punojne pune vecanerisht të renda dhe të rrezikshme për shendetin, si dhe të siguruarve që punojne në vendet e punes në të cilat pas plotesimit të viteve të caktuara të jetes nuk mund ta kryejne me sukses veprimtarine e tyre profesionale, stazhi i sigurimit u llogaritet me kohezgjatje të rritur. Shkalla e rritjes së stazhit të sigurimit varet nga shkalla e rrezikut të punes, perkatesisht e natyres së punes, në menyre që vendet e punes sistemohen në gjashte grupe, me atë që çdo 12 muaj pune efektive, llogariten si 14, 15, 16, 17, perkatesisht 18 muaj stazh të sigurimit.

Neni 109

(1) Si vende të punes në të cilat stazhi i sigurimit llogaritet me kohezgjatje të rritur, sepse puna në to eshte vecanerisht e veshtire dhe e demshme për shendetin, mund të percaktohen vendet e punes në të cilat jane plotesuar kushtet si vijojne:

1) në lidhje me kryerjen e puneve në vendet e punes të ekzistojne ndikime të konsiderueshme të demshme për shendetin dhe aftesine e punes së punetoreve, krahas asaj që jane zbatuar të gjitha masat e pergjithshme dhe të vecanta mbrojtese të percaktuara me rregulla, si dhe masat tjera që mund të ndikojne në menjanimin dhe zvogelimin e ndikimeve të demshme;

2) punet në vendet e punes në kushte të veshtira dhe të demshme shendetesore të kryhen drejtperdrejt, afer burimeve të ndikimeve të demshme gjate punes së panderprere dhe

3) punet në vendet e punes në rrethanat e permendura në pikat 1. dhe 2 të ketij paragrafi t'i kryeje punetori i njejte gjate orarit të plote të punes, duke e marre si orar të plote të punes dhe kohen e punes më të shkurter se 40 orë në jave, të percaktuar për vende të vecanta të punes për shkak të kushteve të vecanta për pune.

(2) Si vende të punes në të cilat stazhi i sigurimit llogaritet me kohezgjatje të rritur, sepse karriera e kryerjes së veprimtarise profesionale eshte e kufizuar me arritjen e moshes së caktuar, mund të percaktohen vendet e punes në ato profesione në të cilat për shkak natyres dhe peshes së punes, funksionet fiziologjike të organizmit bien në atë mase që punetorit ia pamundesojne kryerjen e metejme me sukses të veprimtarise së njejte profesionale.

Neni 110

Vendet e punes ku stazhi i sigurimit llogaritet me kohezgjatje të shtuar sepse puna në to eshte vecanerisht e veshtire dhe e rrezikshme për shendetin, jane të percaktuara me rregullore që e miraton ministri i Punes dhe Politikes Sociale.

Neni 111

(1) Vendet e punes në të cilat stazhi i sigurimit llogaritet me kohezgjatje të shtuar e të cilat nuk jane perfshire me rregullore nga neni 110 i ketij ligji, menyren e percaktimit të tyre, shkallen e rritjes së stazhit të sigurimit të atyre vendeve të punes, i percakton Komisioni për Revizion të Vendeve të Punes në të cilat stazhi i sigurimit llogaritet me kohezgjatje të shtuar.

(2) Komisionin nga paragrafi (1) i ketij neni e formon ministri i Punes dhe Politikes Sociale në perberje prej tre anetareve, nga të cilet dy anetare persona profesionale dhe kompetente nga sfera e sigurise dhe shendetit gjate punes dhe një anetar nga sfera e sigurimit pensional dhe invalidor. Me akt të ministrit të Punes dhe Politikes Sociale rregullohet organizimi dhe menyra e punes së Komisionit për Revizion.

(3) Vendet e punes në të cilat stazhi i sigurimit llogaritet me kohezgjatje të shtuar nga paragrafi (1) i ketij neni, percaktohet pas mendimit paraprak të marre nga organizata perkatese profesionale, me iniciative të punedhenesve.

(4) Vendet e punes në të cilat stazhi i sigurimit llogaritet me kohezgjatje të shtuar nga paragrafi (1) i ketij neni, i nenshtrohen revizionit që e kryen Komisioni për Revizion nga paragrafi (2) i ketij neni. Revizioni kryhet më së voni në afat prej pese vitesh nga dita e percaktimit të atyre vendeve të punes.

(5) Revizionit i nenshtrohen edhe vendet e punes të percaktuara sipas nenit 110 të ketij ligji.

(6) Për vendet e punes ku stazhi i sigurimit llogaritet me kohezgjatje të shtuar, punedhenesi mund të inicioje procedure për ndryshimin e kushteve teknike dhe teknologjike të punes.

Neni 112

(1) Stazhi i sigurimit me kohezgjatje të shtuar u llogaritet edhe të siguruarve që në marredhenie pune, perkatesisht në pune në baze të së ciles kane qene të siguruar detyrueshem, kane kaluar duke punuar me orar të plote punes si të siguruar, me lendim trupor prej së paku 70 % (invalidite të luftes nga grupi I deri VI, invalidite civile të luftes nga grupi I deri VI, persona të verber, persona të semure me distrofi dhe semundje të ngjashme muskulore dhe neuromuskulore dhe nga paraplegjia, paraliza cerebrale dhe paraliza e femijeve dhe nga multipleks skleroza.

(2) Të siguruarve nga paragrafi (1) i ketij neni, çdo 12 muaj efektive të kaluar në marredhenie pune në baze të ciles jane të siguruar, u llogariten si 15 muaj stazh sigurimi, ndersa kufiri i moshes i percaktuar për marrje të pensionit të pleqerise nga neni 19, u zvogelohet për një vit në çdo pese vjet efektive të kaluar në pune të tille.

Neni 113

(1) Të siguruarve nga neni 102 paragrafi (2) të ketij ligji, që punojne në vendet e punes ku stazhi i sigurimit llogaritet me kohezgjatje të rritur, stazhi i sigurimit u rritet vetem për atë kohe që në menyre efektive e kane kaluar në pune.

(2) Me perjashtim të paragrafit (1) të ketij neni, të siguruarve që stazhi i sigurimit u llogaritet me kohezgjatje të rritur nga neni 112 i ketij ligji, ai stazh u rritet dhe nese kane punuar me orar të shkurtuar të punes, si të kene punuar me orar të plot të punes.

Neni 114

Në stazhin e sigurimit me kohezgjatje të rritur llogaritet dhe koha për të cilen të siguruarit kane qene të siguruar në sigurim pensional dhe invalidor në cilesine e të siguruarit ushtarak ose personit civil në sherbim në Armaten Popullore të Jugosllavise, pervec kohes që personi civil në sherbim në Armaten Popullore të Jugosllavise e ka kaluar në trupe dhe atë në kushte dhe vellim të percaktuara me rregullat me të cilat eshte rregulluar sigurimi pensional dhe invalidor i të siguruarve ushtarake.

Kreu X

Fondi solidar- ndihma pas vdekjes dhe taksa e anetaresise

Neni 115

(1) Shfrytezuesit të pensionit, me pelqimin e tij, i hiqet një pjese e pensionit për sigurimin e mjeteve të nevojshme për pagese të ndihmes pas vdekjes për anetaret e familjes së tij dhe për anetaresim në shoqaten e pensionisteve (takse e anetaresise).

(2) Mjetet për fondin solidar – ndihme pas vdekjes, Fondi i paguan në llogarine e vecante në kuader të llogarise së thesarit me shenje "Mjete për fondin solidar-ndihme pas vdekjes të shfrytezuesve të pensionit".

Neni 116

(1) Ndarja e ndihmes pas vdekjes dhe takses së anetaresise, kryhet nga pensioni i shfrytezuesit të pensionit, në nivel mujor, gjate pageses së pensionit, pervec pensionit familjar të femijes të realizuar në baze të shkollimit.

(2) Lartesine e heqjes për ndihme pas vdekjes dhe takses së anetaresise, shumën e pageses për ndihme pas vdekjes varesisht nga mjetet e akumuluar dhe vdekshmeria e shfrytëzuesve të pensionit, menyren e ndarjes së takses së anetaresise, menyren dhe procedurën për ndihme pas vdekjes të shfrytëzuesve të pensionit nga mjetet e fondit solidar në shume unike për të gjithë shfrytëzuesit e pensionit, si dhe menyren e disponimit me mjetet e lira dhe të papedorura të ndihmes pas vdekjes, me akt i percakton organizata e regjistruar e lidhjeve të shoqatave të pensionistëve të Maqedonise.

(3) Akti nga paragrafi (2) i ketij neni shpallet në fillim të çdo viti në "Gazeten Zyrtare të Republikës së Maqedonise".

(4) Mjetet në baze të takses së anetaresise, Fondi i Sigurimit Pensional dhe Invalidor i Maqedonise i dergon në llogarinë që e percakton organizata e regjistruar nga lidhjet e shoqatave të pensionistëve.

Neni 117

Pagesen e ndihmes pas vdekjes nga fondit solidar, e kryen shërbimi profesional i Fondit nepermjet njesive rajonale.

Kreu XI

Sigurimi i detyrueshem pensional me financim kapital

Neni 118

(1) Të siguruarit nga neni 11 me perjashtim të pikes 9 dhe neneve 12 dhe 13 të ketij ligji, që për here të pare në sigurimin e detyrueshem pensional me financim kapital kanë hyre nga 1 janari 2003, janë anetare të detyrueshem të shtyllës së dyte pensionale. Të siguruarit nga Kapitulli VII - Fitimi dhe realizimi i të drejtave të kategorive të caktuara të të siguruarve në kushte të vecanta, nuk perfshihen në shtyllen e dyte pensionale.

(2) Të siguruarit nga paragrafi (1) i ketij neni për shkak të ndryshimit të cilesise së të siguruarit, me zgjedhje personale, mundet vetem një here ta revokojë statusin e percaktuar. Kete të drejte i siguruari mund ta realizojë më së voni në afat prej një viti nga ndryshimi i kryer.

Neni 119

(1) Të siguruarit nga neni 11, me perjashtim të pikes 9 dhe neneve 12 dhe 13 të ketij ligji, që janë perfshire në sigurimin e detyrueshem pensional dhe invalidor deri më 1 janar 2003, me zgjedhje personale mund të perfshihen në shtyllen e dyte pensionale, pervec të siguruarve nga Kapitulli VII - Fitimi dhe realizimi i të drejtave të kategorive të caktuara të të siguruarve në kushte të vecanta.

(2) Të siguruarit nga paragrafi (1) i ketij neni nuk mund ta revokojë zgjedhjen personale.

Neni 120

(1) Shkalla e kontributit për shtyllen e dyte pensionale është 6% nga baza për pagese të kontributit të percaktuar me ligj.

(2) Shkalla e kontributit për shtyllen e pare pensionale paraqet dallim ndermjet shkalles së pergjithshme të kontributit nga shtylla e pare dhe perqindjes nga paragrafi (1) i ketij neni.

(3) Për të siguruarit për të cilet kontributi për sigurim pensional dhe invalidor llogaritet dhe paguhet në neto, ndersa ndarja e kontributeve kryhet në perpjesetim të njejtë sipas paragrafeve (1) dhe (2) të ketij neni.

Neni 121

(1) I siguruari që paguan kontribut për shtyllen e dyte pensionale ka llogari individuale dhe është anetar i fondit të detyrueshem pensional.

(2) Pensioni nga shtylla e dyte pensionale varet nga kontributet e akumuluar dhe të ardhurat e realizuara nga kontributet e investuara të akumuluar pas heqjes së shpenzimeve.

(3) Pas realizimit të së drejtes për pension të pleqerise në shtyllen e pare pensionale, mjetet e të siguruarit nga llogaria individuale transferohen në institucion të vecante të autorizuar për pagesen e pensioneve.

(4) Themelimi dhe funksionimi i institucioneve nga paragrafi (3) i ketij neni, rregullohet me Ligjin për pagese të pensioneve dhe kompensimeve pensionale nga sigurimi pensional me financim kapital.

Neni 122

(1) Kur i siguruari e realizon të drejten për pension invalidor ose pension familjar në shtyllen e pare pensionale, fondi i detyrueshem pensional ia bart kontributet e akumuluar dhe të ardhurat e realizuara Fondit për pagesen pensionit invalidor, perkatesisht pensionit familjar.

(2) Procedura për pagesen e pensionit invalidor perkatesisht pensionit familjar të të siguruarit në shtyllen e dyte pensionale që e ka realizuar të drejten për pension invalidor perkatesisht pension familjar, rregullohet me Ligjin për pagese të pensioneve dhe kompensimeve pensionale nga sigurimi pensional me financim kapital.

(3) Me Ligjin nga paragrafi (2) i ketij neni rregullohen edhe detyrimet e Fondit për sigurim të pensionit minimal nga shtylla e dyte pensionale.

Neni 123

Nese nuk ekzistojne shfrytëzues të pensionit familjar, shumën nga llogaria individuale e të siguruarit paguhet në menyre të njejtë si edhe prona tjetër në pajtim me Ligjin për trashegimi.

Neni 124

Evidencen e të dhenave për të siguruarit në shtyllen e dyte pensionale dhe për ndarjen e kontributit të pergjithshem për shtyllen e pare dhe të dyte të sistemit pensional, e udheheq Fondi.

Kreu XII

Realizimi, shfrytëzimi dhe humbja e të drejtave

1. Realizimi i të drejtave

Neni 125

(1) Të drejtat e sigurimit pensional dhe invalidor realizohen në Fond.

(2) Fondi është kompetent edhe kur të drejtat e sigurimit pensional dhe invalidor realizohen në baze të marrëveshjeve të ratifikuara nderkombetare.

(3) Të drejten e sigurimit pensional dhe invalidor mund ta realizojë personi, që ka cilesi të të siguruarit sipas ketij ligji.

(4) Cilesia e të siguruarit vendoset në baze të kerkeses për sigurim që e parashtron:

- 1) punedhenesi - për punetoret e punesuar te ai;
- 2) personi fizik që kryen veprimtari – për vetveten;
- 3) bujku individual - për vetveten;
- 4) Agjencia për Punesim e Republikës së Maqedonise

për persona të papunesuar që marrin kompensim në para, ose janë në trajnim profesional perkatesisht rehabilitim profesional;

5) detyresi për pagese të kontributeve për sigurim pensional dhe invalidor - për personat nga neni 11 paragrafi (1) pikat 12 dhe 13 dhe nenet 15 dhe 16 të ketij ligji dhe

- 6) i siguruari nga neni 12 i ketij ligji – për vetveten.

(5) Nese personat nga paragrafi (2) pikat 2 dhe 3 të ketij neni nuk parashtrojnë kerkesë, cilesine e të siguruarit e percakton Fondi me detyre zyrtare. Cilesia e të siguruarit fitohet nga dita e regjistrimit të veprimtarise në regjistrin perkates, perkatesisht nga dita e caktuar për fillimin e kryerjes së veprimtarise.

Neni 126

(1) Procedura për realizimin e të drejtave nga sigurimi pensional dhe invalidor ngritet me kerkese të të siguruarit, perkatesisht shfrytezuesit të pensionit, ndersa për realizimin e të drejtes së pensionit familjar dhe të drejtave të tjera të anetareve të familjes së të siguruarit, perkatesisht të shfrytezuesit të pensionit, me kerkese të anetarit të familjes.

(2) Procedura për percaktimin e invaliditetit te i siguruari ngritet edhe me propozim të punedhësit te i cili i siguruari eshte në marrëdhënie pune, si dhe me propozim të mjekut amë kompetent dhe prej komisionit mjekesor të Fondit për Sigurim Shendetesor të Maqedonise.

(3) Me kerkese, perkatesisht propozim për percaktimin e invaliditetit perkatesisht paaftesise për pune, parashtruesi eshte i detyruar të paraqese dokumentacion mjekesor, të punes dhe tjetër, si dhe propozimin e komisionit mjekesor të Fondit për Sigurim Shendetesor, të nevojshem për percaktimin e invaliditetit.

(4) Procedura për percaktimin e invaliditetit, perkatesisht paaftesise për pune ngritet perseri, pas kalimit të afatit prej një viti nga dita e kontrollit nga komisioni i Fondit. Kjo procedure mund të ngritet dhe perpara kalimit të ketij afati, nese me kerkese eshte dorezuar dokumentacioni i ri mjekesor për ndryshimin, perkatesisht perkeqesimin e ndodhur të shendetit.

(5) I siguruari eshte i detyruar të marre pjese në procedure që eshte ngritur sipas paragrafit (2) të ketij neni.

(6) Fondi me akt të pergjithshem e rregullon dokumentacionin e detyrueshem mjekesor të nevojshem për percaktimin e invaliditetit.

Neni 127

(1) Kerkesa për realizimin e të drejtes së sigurimit pensional dhe invalidor parashtrohet në filialet dhe degët e Fondit, sipas vendit të sigurimit të fundit.

(2) Në procedure për zgjidhjen e të drejtave të sigurimit pensional dhe invalidor do të zbatohen rregullat për procedure të pergjithshme administrative.

(3) Fondi me Statut, në pajtim me dispozitat e ketij ligji, nga afersisht e rregullon menyren e realizimit të të drejtave të sigurimit pensional dhe invalidor.

Neni 128

(1) Ndryshimet e gjendjes së invaliditetit dhe demtimeve trupore të të siguruarit, që ndikojne në të drejten e pranuar me aktvendim të plotfuqishem, mund të percaktohen në proceduren e ngritur me kerkese të të siguruarit.

(2) Me perjashtim nga paragrafi (1) i ketij neni, organi kompetent për zgjidhjen e të drejtave të sigurimit pensional dhe invalidor, mundet me iniciativen e mjekut individual, komisionit për vleresimin e aftesise për pune, punedhësit ose të Fondit, mund të caktoje kontroll të serisem me komision të invalideve të punes me aftesine e mbetur të punes që mbi kete baze kane marre ndonje të drejte për percaktimin e ndryshimeve në gjendjen e invaliditetit, perkatesisht për percaktimin e nevojës dhe mundesise për shfrytezimin më të pershtatshem të aftesise së mbetur për pune.

Neni 129

(1) Stazhi pensional, rroga, kompensimet dhe bazat e sigurimit, si dhe fakte tjera me ndikim në marrjen dhe percaktimin e të drejtave merren parasysh gjate realizimit të të drejtave të sigurimit pensional dhe invalidor, në baze të të dhenave të percaktuara në evidencen amë.

(2) Faktet që në pajtim me kete ligj nuk percaktohen në evidencen amë, e jane me ndikim për realizimin e të drejtave të sigurimit pensional dhe invalidor, percaktohen në procedure për zgjidhjen e ketyre të drejtave.

(3) Stazhi pensional nuk mund të percaktohet në baze të deklarates së deshmitareve.

Neni 130

(1) Për realizimin e të drejtave në baze të invaliditetit dhe paaftesise për pune mbi bazen e të cilave fitohet e drejta e invaliditetit, perkatesisht pensionit familjar si dhe demtimit trupor, gjendja faktike percaktohet në baze të konstatimit, vleresimit dhe mendimit të Komisionit për Vleresimin e Aftesise për Pune. Komisioni formohet në kuader të Fondit.

(2) Me akt të Fondit rregullohet organizimi, perberja dhe menyra e punes së Komisionit për Vleresimin e Aftesise për Pune.

(3) Në konstatimin, vleresimin dhe mendimin në baze të të cilave percaktohet invaliditeti, perkatesisht paaftesia për pune në baze të së ciles fitohet e drejta e invaliditetit, perkatesisht pensionit familjar, percaktohet edhe obligimi për kontroll të detyrueshem që kryhet në afat jo më të shkurter se një vit nga dita e percaktimit të invaliditetit. Kontrolli mund të kryhet më së shumti dy here deri në mbushjen e 65 vjeteve të shfrytezuesit të pensionit. Kontrollit të detyrueshem nuk i nenshtrohet shfrytezuesi i pensionit për semundje të caktuara të percaktuara me aktin për organizim, perberjen dhe menyren e punes së Komisionit për Vleresimin e Aftesise për Pune.

(4) Kontrollin e detyrueshem nga paragrafi (3) i ketij neni e kryen Komisioni për kontroll të detyrueshem i perbere nga mjeket specialiste në organ, perkatesisht institucion të percaktuar nga ministri i Punes dhe Politikes Sociale.

(5) Kontrollin e detyrueshem nga paragrafi (4) i ketij neni nuk mund ta kryejne personat e njejte, të cilet më pare kane marre pjese në procedure për percaktimin e invaliditetit.

(6) Deri në miratimin e aktvendimit për kryerje të kontrollit të detyrueshem, të siguruarit i paguhet pension i perkohshem invalidor, perkatesisht pension familjar.

(7) E drejta e pensionit invalidor, perkatesisht familjar nderpritet nese shfrytezuesi nuk paraqitet në kontroll të detyrueshem në afatin e percaktuar në paragrafin (3) të ketij neni, ose me kontroll nuk eshte percaktuar invaliditet, perkatesisht paaftesi për pune.

(8) Në rastet e percaktuara në paragrafin (7) të ketij neni shfrytezuesit me aktvendim perkohesisht i nderpritet pagesa e pensionit invalidor, perkatesisht pensionit familjar dhe e humb cilesine e pensionistit.

Neni 131

(1) Konstatimi, vleresimi dhe mendimi i Komisionit për vleresim të aftesise për pune, me të cilat eshte percaktuar invaliditeti, perkatesisht paaftesia për pune, në baze të të cilave fitohet e drejta e pensionit, si dhe konstatimi i Komisionit për kontroll të detyrueshem, detyrimisht i nenshtrohen revizionit. Revizionin e kryen Komisioni për revizion të konstatimit, vleresimit dhe mendimit për percaktimin të invaliditetit, perkatesisht paaftesise për pune, të cilin e formon ministri i Punes dhe Politikes Sociale, nga ekspertet e shquar të mjekesise.

(2) Komisioni për revizion të konstatimit, vleresimit dhe mendimit për percaktim të invaliditetit, perkatesisht paaftesise për pune, kryen revizion edhe të konstatimit, vleresimit dhe mendimit me të cilat nuk eshte percaktuar invaliditet, perkatesisht paaftesi për pune, të miratuara nga Komisioni për Vleresim të Aftesise për Pune, me zgjedhje të rastit.

(3) Gjate kryerjes së revizionit mund të kryhet kontroll i drejtperdrejte mjekesor i të siguruarit.

(4) Revizioni nga paragrafi (1) i ketij neni kryhet më së voni në afat prej pese ditesh nga dita e miratimit të konstatimit, vleresimit dhe mendimit, para miratimit të aktvendimit për të drejte për pension.

(5) Komisioni për Vleresim të Aftesise për Pune dhe Komisioni për Kontroll të Detyrueshem, detyrohen që të veprojne sipas mendimit të dhene në proceduren për revizion dhe të miratojne konstatim, vleresim dhe mendim të ri.

(6) Me akt të ministrit të Punes dhe Politikes Sociale rregullohet organizimi, perberja dhe menyra e punes së Komisionit për Revizion.

Neni 132

(1) Aktvendim për të drejtat nga sigurimi pensional dhe invalidor dhe për arketimin e kontributit miraton Fondi, më së voni në afat prej 60 ditësh nga dita e parashtrimit të kerkeses së rregullt.

(2) Në rastet kur miratimit të aktvendimit i paraprin percaktim i gjendjes faktike sipas nenit 130 të ketij ligji, Fondi është i detyruar që të miratojë aktvendim më së voni në afat prej 50 ditësh nga dita e parashtrimit të kerkeses.

(3) Në aktvendimin me të cilin percaktohet invaliditeti, perkatesisht paafesi për pune, caktohet edhe dita kur i siguruari, perkatesisht shfrytezuesi i së drejtes, duhet të paraqitet në kontroll të detyrueshem në pajtim me nenin 130 paragrafi (3) të ketij ligji.

Neni 133

(1) Nese Fondi nuk miraton aktvendim për realizimin e së drejtes për sigurim pensional dhe invalidor, perkatesisht nuk miraton aktvendim për refuzimin e kerkeses në afatin e percaktuar me nenin 132 paragrafi (1) të ketij ligji ose nuk miraton vertetim për të dhenat e futura në evidencen amë, perkatesisht nuk miraton aktvendim për refuzimin e kerkeses në afatin e percaktuar me nenin 207 paragrafet (1) dhe (4) të ketij ligji, parashtruesi i kerkeses ka të drejte që në afat prej tri diteve të punes nga kalimi i atij afati, të parashtrroje kerkeses në sekretarine e drejtorit të Fondit, për mosmiratim të aktvendimit për kerkesen e parashtruar.

(2) Formen dhe permbajtjen e formularit të kerkeses nga paragrafi (1) i ketij neni, i percakton ministri i Punes dhe Politikes Sociale.

(3) Drejtori i Fondit është i obliguar që në afat prej pese diteve të punes nga dita e parashtrimit të kerkeses nga paragrafi (1) i ketij neni, të miratojë aktvendim me të cilin kerkesen do ta pranojë ose refuzojë.

(4) Nese drejtori i Fondit nuk ka sekretari, kerkesa parashtrohet në sekretarine e selise së Fondit.

(5) Me kerkesen për realizimin e së drejtes për sigurim pensional dhe invalidor, perkatesisht me kerkesen për vertetim për të dhenat e futura në evidencen amë, parashtruesi i kerkeses dorezon edhe kopje të kerkeses nga nenet 126 dhe 207 të ketij ligji.

(6) Nese drejtori i Fondit nuk miraton aktvendim në afatin nga paragrafi (3) i ketij neni, parashtruesi i kerkeses mund ta njoftojë Inspektoratin Shtetëror Administrativ në afat prej pese diteve të punes.

(7) Inspektorati Shtetëror Administrativ është i obliguar që në afat prej dhjete ditësh nga dita e pranimit të njoftimit nga paragrafi (6) i ketij neni, të kryejë mbikeqyrje inspektuese të Fondit dhe të konstatojë nese është zbatuar procedura në pajtim me ligjin dhe në afat prej tri diteve të punes nga dita e mbikeqyrjes së kryer inspektuese, ta informojë parashtruesin e kerkeses.

(8) Inspektori i Inspektoratit Shtetëror Administrativ pas mbikeqyrjes së kryer në pajtim me ligjin miraton aktvendim me të cilin e ngarkon drejtorin e Fondit që në afat prej dhjete ditësh të vendosë për kerkesen e parashtruar, perkatesisht ta pranojë ose refuzojë kerkesen dhe për masat e ndermarra ta njoftojë Inspektoratin Shtetëror Administrativ dhe t'i dorezojë ekzemplar nga akti me të cilin është vendosur për kerkesen.

(9) Nese drejtori i Fondit nuk vendos në afatin nga paragrafi (8) i ketij neni, inspektori do të parashtrroje kerkese për ngritjen e procedurës për kundervajtje dhe do të caktojë afat plotesues prej pese diteve të punes, në të cilat drejtori do të vendosë për kerkesen e parashtruar për çfare në afatin e njejte do ta njoftojë inspektorin për afatin e miratuar. Me njoftim dorezohet edhe kopje nga akti me të cilin ka vendosur për kerkesen e parashtruar. Inspektori në afat prej tri diteve të punes e informon parashtruesin e kerkeses. Inspektorati Shtetëror administrativ do të paraqesë kallezim deri tek prokurori publik kompetent.

(10) Nese drejtori nuk vendos as në afatin plotesues nga paragrafi (9) i ketij neni, inspektori në afat prej tri diteve të punes do të paraqesë kallezim te prokurori publik kompetent dhe në atë afat do ta informojë parashtruesin e kerkeses për masat e ndermarra.

(11) Nese inspektori nuk vepron pas njoftimit nga paragrafi (7) i ketij neni, parashtruesi i kerkeses në afat prej pese diteve të punes ka të drejte të parashtrroje kundershtrim në sekretarine e drejtorit të Inspektoratit Shtetëror Administrativ. Nese drejtori nuk ka sekretari kerkesa parashtrohet në sekretarine e selise së Inspektoratit Shtetëror Administrativ.

(12) Drejtori i Inspektoratit Shtetëror Administrativ është i detyruar që në afat prej tri diteve të punes nga dita e pranimit, ta shqyrtojë kundershtrimin nga paragrafi (11) i ketij neni, dhe nese konstaton se inspektori nuk ka vepruar pas njoftimit nga parashtruesi i kerkeses nga paragrafi (7) i ketij neni ose nuk paraqet kallezim në pajtim me paragrafin (10) të ketij neni, Drejtori i Inspektoratit shtetëror administrativ do të paraqesë kerkese për ngritjen e procedurës për kundervajtje për inspektorin, dhe do të caktojë afat plotesues prej pese diteve të punes, në të cilat inspektori do të kryejë mbikeqyrje në Fond nese është zbatuar procedura në pajtim me ligjin dhe në afat prej tri diteve të punes nga dita e mbikeqyrjes së kryer ta informojë parashtruesin e kerkeses.

(13) Nese inspektori nuk vepron në afatin plotesues nga paragrafi (12) i ketij neni, drejtori i Inspektoratit Shtetëror Administrativ do të paraqesë kallezim te prokurori publik kompetent kunder inspektorit, dhe në afat prej tri diteve të punes do ta informojë parashtruesin e kerkeses.

(14) Në rastin nga paragrafi (13) i ketij neni, drejtori i Inspektoratit Shtetëror Administrativ, menjehere, e më së voni në afat prej një dite pune do të autorizojë inspektor tjetër që ta kryejë mbikeqyrjen menjehere.

(15) Në rastet nga paragrafi (14) i ketij neni, drejtori i Inspektoratit Shtetëror Administrativ, në afat prej tri diteve të punes e informon parashtruesin e kerkeses.

(16) Nese drejtori i Inspektoratit Shtetëror Administrativ nuk vepron në pajtim me paragrafin (12) të ketij neni, parashtruesi i kerkeses mund të paraqesë kallezim te prokurori publik kompetent në afat prej tri diteve.

(17) Nese drejtori i Fondit nuk vendos në afatin nga paragrafi (8) i ketij neni, parashtruesi i kerkeses mund të ngrite kontest administrativ para gjykates kompetente.

(18) Procedura para Gjykates administrative është urgjente.

(19) Pas shpalljes së aktit nenligjor nga paragrafi (2) i ketij neni në "Gazeten Zyrtare të Republikës së Maqedonise", ai publikohet në ueb faqen e Ministrise së Punes dhe Politikes Sociale.

Neni 134

(1) Kunder aktvendimit të miratuar në shkalle të pare të Fondit, parashtruesi i kerkeses ka të drejte ankese në Komisionin shtetëror për vendimmarrje në procedure administrative dhe procedure të marredhenies së punes në shkalle të dyte, në afat prej 15 ditësh nga dita e pranimit të aktvendimit.

(2) Ankesa nga paragrafi (1) i ketij neni nuk e prolongon zbatimin e aktvendimit, pervec nese me ankese kundershtrihet vleresimi për percaktim të invaliditetit.

Neni 135

Kunder aktvendimit të Komisionit shtetëror për vendimmarrje në procedure administrative dhe procedure nga marredhenia e punes në shkalle të dyte nga neni 134 i ketij ligji, mund të ngritet kontest administrativ.

Neni 136

(1) Nese pas miratimit të aktvendimit perfundimtar njoftohet për fakte të reja, ose gjenden, perkatesisht fitohet mundesia të perdoren deshmi të reja, që vet ose në lidhje

me deshmite tanime të paraqitura dhe të perdorura do të mund të rezultojnë në aktvendim tjetër, nese ato fakte, perkatesisht deshmi do të paraqiteshin ose perdoreshin në procedurën paraprake, mundet me perjashtim të kushteve të cilat në raste të tilla sipas Ligjit për procedure të pergjithshme administrative kerkohen për ngritje - perteritje të procedures, të ngritet perteritje e procedures për të drejtat e sigurimit pensional dhe invalidor edhe kur eshte leshuar në procedurën paraprake të paraqitet ndonje prej atyre fakteve, perkatesisht deshmive.

(2) Perteritja e procedures ngritet me kerkese të pales ose me detyre zyrtare.

(3) Perteritja e procedures në rastet nga paragrafi (1) i ketij neni, ngritet pa marre parasysh afatet që jane parapare në Ligjin për procedure të pergjithshme administrative për kerkese perteritje të procedures, perkatesisht ngritje të procedures së tille.

(4) Nese kerkesa për perteritje të procedures eshte paraqitur, perkatesisht procedura për perteritje eshte ngritur në afat prej pese vitesh nga dita e dorezimit të aktvendimit pales, në procedurën për perteritje zbatohen rregullat që kane gene në fuqi në kohën e miratimit të aktvendimit. Nese kerkesa eshte paraqitur, perkatesisht procedura për perteritje eshte ngritur pas kalimit të ketij afati, në procedurën për perteritje zbatohen rregullat që kane gene në fuqi në kohën e parashtrimit të kerkeses për perteritje të procedures, perkatesisht në kohën e ngritjes së asaj procedure.

(5) Në procedurën për vendimmarrje për kerkesat për perteritje të procedures për percaktimin e stazhit pensional zbatohen dispozitat e Ligjit për procedure të pergjithshme administrative.

Neni 137

Të drejtat e percaktuara me aktvendim të miratuar në procedurën për perteritje sipas nenit 136 të ketij ligji, realizohen nga dita e pare e muajit të ardhshem nga dita e paraqitjes së kerkeses për perteritje të procedures, perkatesisht pas miratimit të aktvendimit në procedurën e perterire me detyre zyrtare.

Neni 138

(1) Aktvendimi i plotfuqishem, me kerkese së pales ose me detyre zyrtare, mund të ndryshohet me aktvendim të ri, nese me aktvendimin e plotfuqishem eshte shkelur ligji ose akti i pergjithshem i Fondit në dëm të pales.

(2) Nese me aktvendimin e plotfuqishem eshte shkelur ligji ose akti i pergjithshem i Fondit në dëm të pales, e drejta sipas aktvendimit të ri fillon nga dita kur jane permbushur kushtet për fitimin e së drejtes.

Neni 139

(1) Aktvendimi i plotfuqishem me të cilin të siguruarit i eshte njohur e drejta, që sipas rregullave nga sigurimi pensional dhe invalidor nuk i takon, me aktvendim të ri shpallet i pavlefshem, plotesisht ose pjeserisht.

(2) Me shpalljen e aktvendimit të pavlefshem, anulohen edhe pasojat juridike që i ka prodhuar aktvendimi i tille.

2. Shfrytezimi dhe humbja e të drejtave

Neni 140

(1) Të drejtat nga sigurimi pensional dhe invalidor të percaktuara me kete ligji, fitohen edhe arrijne me ditën e permbushjes së kushteve, nese kerkesa eshte paraqitur në afat prej gjashte muajsh nga dita e permbushjes së kushteve, e nese kerkesa eshte paraqitur pas kalimit të ketij afati, nga paraqitja e kerkeses edhe për gjashte muaj retroaktivisht.

(2) E drejta e pensionit sipas pleqerise realizohet pas nderprerjes së sigurimit.

(3) E drejta e pensionit invalidor në baze të aktvendimit për invaliditet të percaktuar, realizohet më së voni në afat prej tre muajsh nga plotfuqishmeria e aktvendimit.

(4) Nese e drejta e pensionit invalidor nuk realizohet në afatin e caktuar në paragrafin (3) të ketij neni, i siguruari dergohet në rikontroll te komisioni, me detyre zyrtare.

Neni 141

(1) Pensioni dhe kompensimet tjera në para percaktohen në shume mujore dhe paguhen retroaktivisht.

(2) Shfrytezuesi i pensionit ose i kompensimit në para mund të autorizojë person tjetër i cili në emer të tij do ta pranojë pensionin ose kompensimin në para.

(3) Me kerkese të Fondit, shfrytezuesi i pensionit ose kompensimit në para eshte i detyruar, që të dorezojë vertetim për jete të leshuar nga Fondi.

(4) Fondi i siguron shfrytezuesit pagese të shumave që i takojne sipas ketij ligji në rastet kur shfrytezuesi ka vendbanim jashte territorit të Republikës së Maqedonise me kushte të parapara me kete ligj, me marreveshje të ratifikuar nderkombetare ose nese ekziston reciprocitet.

Neni 142

E drejta e rehabilitimit profesional dhe kompensimet në para në lidhje me ato të drejta kufizohen, perkatesisht nderpritjen nese në afat prej një muaji invalidi i punes nuk shkon në rehabilitim profesional, nese pa shkaqe të arsyeshme e nderpret rehabilitimin profesional ose nese nuk e kryen detyrën në lidhje me rehabilitimin ose nese në afat të caktuar nuk i pergjigjet fteses për rivleresim të aftesise për pune.

Neni 143

Shfrytezuesit të pensionit dhe kompensimit në para për demtim trupor - shtetas i huaj, i cili do të shperngulet për jetese të perhershme në vendin shtetas i të cilit eshte, pensioni i paguhet jashte vendit nese me shtetin perkates eshte lidhur marreveshje e ratifikuar nderkombetare për pagesen e pensioneve jashte vendit, ose nese ekziston reciprocitet.

Neni 144

Shfrytezuesit të pensionit - shtetas i Republikës së Maqedonise i cili do të shperngulet në vend të huaj, pensioni dhe të ardhurat tjera në para i paguhen nese detyrimi i tille eshte parapare me marreveshje ndershtetore, perkatesisht marreveshje të ratifikuar nderkombetare.

Neni 145

Shuma më e ulet e pensionit, e fituar sipas ketij ligji, paguhet derisa shfrytezuesi i pensionit ka vendbanim të perhershem në Republikën e Maqedonise, nese nuk eshte parapare ndryshe me marreveshje të ratifikuar nderkombetare.

Neni 146

Shfrytezuesve të pensionit të cileve nuk u behet pagesa e pensionit sipas neneve 143 dhe 144 të ketij ligji, nese vendosen serish në Republikën e Maqedonise, pagesa e pensionit u vazhdohet nga dita e pare e muajit të ardhshem pas kthimit në Republikën e Maqedonise.

Neni 147

Shfrytezuesi i së drejtes së realizuar sipas ketij ligji eshte i obliguar ta paraqese çdo ndryshim që ndikon në të drejten ose në vrellimin e shfrytezimit të së drejtes, më së voni në afat prej 30 ditesh nga dita kur ka ndodhur ndryshimi.

Neni 148

(1) Shfrytezuesit të pensionit, derisa eshte në marredhenie pune ose derisa ushtron veprimtari të pavarur në Republikën e Maqedonise ose jashte vendit, i nderpritet pagesa e pensionit.

(2) Shfrytezuesit të pensionit të pleqerise mund t'i caktohet shume e re e pensionit, nese ka mbushur së paku një vit stazh të sigurimit pas realizimit të së drejtes për pension të pleqerise, nese eshte më e volitshme për shfrytezuesin.

Neni 149

E drejta e pensionit familjar nderpritet për anëtarin e familjes të cilin për shkak të ndryshimit të ndodhur, tanime nuk ekzistojnë kushtet e posaçme prej të cilave varet marrja dhe kohezgjatja e asaj të drejte.

Neni 150

(1) Të drejtat e fituara në baze të invaliditetit dhe demtimit trupor gjate shfryte�imit, mund të ndryshohen varesisht nga ndryshimet e ndodhura të invaliditetit, perkatesisht shkallës së demtimit trupor.

(2) Kur ndryshimi nga paragrafi (1) i ketij neni është percaktuar me kerkese të shfryte�uesit të së drejtes, e drejta nderpritet ose ndryshohet, perkatesisht fitohet e drejte e re nga dita e pare e muajit të ardhshem pas parashtrimit të kerkeses.

(3) Kur ndryshimi nga paragrafi (1) do të ndodhe në procedure të ngritur me detyre zyrtare, e drejta nderpritet ose ndryshohet, perkatesisht fitohet e drejte e re nga fundimi i aktvendimit me të cilin është percaktuar ndryshimi.

Neni 151

(1) Nese i siguruari, perkatesisht shfryte�uesi i pensionit e fiton të drejten e dy ose më teper pensioneve sipas ketij ligji, mund ta shfrytezoje vetem njerin nga ato pensione me zgjedhje personale. Pas zgjedhjes së bere i siguruari nuk ka të drejte rizgjedhjeje.

(2) Pensioni familjar shfrytezohe si një pension edhe kur u është caktuar më teper shfryte�uesve nese bashkeshfryte�uesit nuk kerkojne që pensioni t'u paguhet veç e veç.

Neni 152

(1) Pensioni mund të jete lende e permbarimit dhe sigurimit deri në një të treten, ndersa për kerkese në baze të mbajtjes të percaktuar me vendim gjyqesor ose me marreshje deri në gjysme.

(2) Shuma më e ulet e pensionit dhe pensioni minimal i pleqerise dhe familjar nuk mund të jete lende e permbarimit dhe sigurimit, pervec për kerkese në baze të mbajtjes të percaktuar me vendim gjyqesor dhe pelqim të dhene nga shfryte�uesi i pensionit dhe atë më së shumti deri në një të treten nga shuma e tij mujore.

(3) Kompensimi në para për demtim trupor nuk mund të jete lende e permbarimit dhe sigurimit.

Neni 153

Shumat e arritura mujore të pensionit dhe të drejtat tjera nga sigurimi pensional dhe invalidor që nuk kane mundur të paguhen për shkak të rrethanave që i ka shkaktuar shfryte�uesi i së drejtes, në menyre plotesuese do të paguhen më së shumti për tre vite retroaktivisht, duke llogaritur nga dita kur pas nderprerjes së veprimit të atyre rrethanave shfryte�uesi i së drejtes do të parashtrroje kerkese për pagese.

Kreu XIII

Fondi për Sigurim Pensional dhe Invalidor

Neni 154

Fondi i kryen punet në vijim:

1) i zbaton rregullat dhe politikat e zhvillimit të sigurimit pensional dhe invalidor;

2) me akte të pergjithshme i rregullon ceshtjet për të cilat është i autorizuar me kete ligj;

3) i ndjek dhe analizon gjendjet në sigurimin pensional dhe invalidor;

4) kujdeset për realizimin e ligjshem të së drejtave të sigurimit pensional dhe invalidor dhe u jep ndihme profesionale të të siguruarve dhe shfryte�uesve të të drejtave për realizimin e të drejtave dhe interesave të tyre.

5) i zbaton marreshjet e ratifikuara nderkombetare dhe marreshjet ndersteterore për sigurim social në pjesen e sigurimin pensional dhe invalidor;

6) rregullisht e ndjek gjendjen e pageses së kontributit për sigurim pensional dhe invalidor;

7) merr masa për shfrytezim racional të mjeteve të nevojshme për sigurimin e të drejtave nga sigurimi pensional dhe invalidor;

8) vendos për të drejtat e sigurimit pensional dhe invalidor në shkalle të pare;

9) kryen pagese të pensioneve dhe kompensimeve në para në pajtim me ligjin;

10) kryen pagese të ndihmes në rast vdekjeje për shfryte�uesit e pensionit dhe zbritje nga pensioni për takse anetaresie dhe

11) kryen pune tjera të percaktuara me ligj, Statutin dhe aktet tjera të Fondit.

Neni 155

(1) Organet e Fondit jane Keshilli Drejtues dhe drejtori.

(2) Drejtori i Fondit ka zevendes.

Neni 156

(1) Fondin e menaxhon Keshilli Drejtues.

(2) Keshilli Drejtues ka shtate anetare të cilet i emeron Qeveria e Republikës së Maqedonise në kohezgjatje prej kater vitesh. Nga numri i pergjithshem i anetareve, pese anetare emerohen me propozim të:

- një perfaqesues i Ministrise së Punes dhe Politikës Sociale,

- një perfaqesues i Ministrise së Financave,

- një perfaqesues i propozuar nga sindikata anetar i Keshillit Ekonomik Social,

- një perfaqesues nga shoqata reprezentative e punedheneve anetar i Keshillit Social Ekonomik dhe

- një perfaqesues nga Lidhja e Shoqatave të Pensionisteve të Maqedonise.

(3) Keshilli Drejtues nga radhet e veta zgjedh kryetar dhe zevendes kryetar në kohezgjatje prej një viti.

(4) Si anetare të Keshillit Drejtues propozohen persona që kane arsimim të larte dhe pervoje pune nga drejtesia, puna financiare ose nga sistemi i sigurimit pensional dhe invalidor.

(5) Keshilli Drejtues i Fondit, së paku një here në vit parashtron raport për punen e vet për miratim në Qeverine e Republikës së Maqedonise.

Neni 157

(1) Keshilli Drejtues i Fondit:

1) miraton Statut dhe akte tjera të Fondit në pajtim me kete ligj;

2) miraton program dhe plan për pune;

3) percakton propozim-kerkese buxhetore në Ministrine e Financave;

4) miraton llogari perfundimtare të Fondit;

5) kujdeset për pagesen e rregullt të kontributit për sigurim pensional dhe invalidor;

6) vendos për shfryte�imin e mjeteve të Fondit;

7) vendos për shitjen e pronës në pronesi të Fondit;

8) vendos për shitjen e pronës së dhene në shfrytezim të perhershem të Fondit, me pelqim paraprak të Qeverise;

9) miraton vendim për shitjen e aksioneve dhe pjesemarrjeve nga kapitali i pergjithshem i fituar në baze të transformimit të ndermarrjeve me kapital shoqeror;

10) kujdeset edhe e ndjek pagesen e ndihmes në rast vdekjeje shfryte�uesve të pensionit dhe të mjeteve të ndara nga pensionet për takse të anetaresise;

11) e ndjek realizimin e marreshjeve të ratifikuara nderkombetare dhe marreshjeve ndersteterore nga sfera e sigurimit pensional dhe invalidor;

12) shqyrton ceshtje, raporte, informata dhe materiale tjera lidhur me gjendjet dhe problemet nga sigurimi pensional dhe invalidor dhe pune të tjera në kompetence të Fondit;

13) merr masa për sigurimin dhe funksionimin e sistemit informativ të Fondit;

14) shpall konkurs publik për emerim të drejtorit të Fondit;

15) themelon komisione trupa tjere punues dhe

16) vendos për pune tjera të percaktuara me ligj dhe Statutin e Fondit.

(2) Statutin dhe aktet tjera nga paragrafi (1) pika 1 e ketij neni, i miraton Keshilli Drejtues i Fondit, pas mendimit të marre paraprakisht nga Ministria e Punes dhe Politikës Sociale. Keshilli Drejtues i miraton vendimet me shumice votash nga numri i pergjithshem i anetareve.

Neni 158

Anetari i Keshillit Drejtues shkarkohet edhe para kalimit të afatit për të cilin eshte emeruar:

- me kerkese të tij,

- nese mungon nga mbledhjet e Keshillit Drejtues pa arsye së paku dy here të njepasnjeshme,

- nese i eshte nderprere baza në të cilen eshte propozuar,

- nese konstatohet në menyre plotesuese se ka personalisht, ose permes personit të trete ose në cfaredo baze interese që mund të kene cfaredo qofte ndikimi në pavaresine dhe paanshmerine e tij dhe

- nese punon në kundërshtim me ligjin.

Neni 159

(1) Fondi ka drejtor dhe zevendesdrejtor, të cilet i emeron Keshilli Drejtues me konkurs publik.

(2) Konkursi nga paragrafi (1) i ketij neni shpallet së paku në dy gazeta ditore, prej të cilave në një nga gazetata që botohen në gjuhen maqedonase dhe në gazetata që botohen në gjuhen që e flasin së paku 20% e qytetareve që flasin gjuhe zyrtare të ndryshme nga gjuha maqedonase.

(3) Në konkurs percaktohet kohezgjatja e konkursit, që nuk mund të jete më e shkurter se 15 dite.

(4) Pelqim për vendimin për emerim të drejtorit, perkatesisht zevendesdrejtorit të Fondit jep Qeveria e Republikës së Maqedonise.

(5) Drejtori i Fondit, perkatesisht zevendesdrejtori emerohet në kohezgjatje prej kater vitesh.

(6) Pas kalimit të afatit nga paragrafi (5) i ketij neni, personi i njejte mund të riemerohet drejtor, perkatesisht zevendesdrejtor.

(7) Drejtori e perfaqeson dhe prezanton Fondin.

Neni 160

Drejtor perkatesisht zevendesdrejtor i Fondit emerohet personi fizik vendas, i cili do të ofroje program më kualitativ për pune të Fondit dhe që i ploteson kushtet si vijojne:

- të jete shtetas i Republikës së Maqedonise,

- arsimim të larte nga sfera e drejtesise, menaxhmentit, shkencave ekonomike, financave, administrimit të biznesit, shkencave elektroteknike,

- së paku pese vjet pervoje pune nga sfera e drejtesise, financave, ekonomise dhe sigurimit pensional dhe

- njohje të rregullave nga sfera e sigurimit pensional dhe invalidor.

Neni 161

Drejtori i fondit në kuader të të drejtave dhe detyrave të veta të percaktuara me kete ligj:

1) udheheq me Fondin dhe e prezanton dhe perfaqeson Fondin para personave të trete;

2) i propozon bazat e programit për pune dhe planin e punes dhe merr masa për zbatimin e tyre;

3) miraton akte për organizimin dhe punen e Fondit dhe akt të pergjithshem për sistematizimin e puneve në Fond në koordinim me Qeverine;

4) i zgjedh dhe shkarkon punetoret me autorizime dhe pergjegjesi të posacme, organizon dhe siguron realizim të ligjshem dhe efikas të puneve në fusheveprimin e Fondit dhe eshte pergjegjes për ligjshmerine në punen e Fondit;

5) i propozon Keshillit Drejtues të Fondit ceshtje për debat dhe miraton vendime në kompetence të tij;

6) kujdeset për zbatimin e vendimeve, udhezimeve dhe konkluzioneve të miratuara të Keshillit Drejtues të Fondit;

7) i dorezon Keshillit Drejtues të Fondit raporte dhe analiza për ceshtje nga sigurimi pensional dhe invalidor dhe jep propozime për zgjidhjen e ceshtjeve për të cilat vendos Keshilli Drejtues i Fondit;

8) e organizon dhe koordinon punen e të punesuarve në Fond dhe vendos për realizimin e të drejtave dhe detyrave të tyre nga marredhenia e punes, në pajtim me ligjet dhe rregullat tjera nga marredhenia e punes dhe marreveshjet kolektive dhe

9) kryen edhe pune tjera të cilat me ligj, Statutin ose aktet tjera të pergjithshme jane lene në kompetence të tij.

Neni 162

(1) Drejtori, perkatesisht zevendesdrejtori mund të shkarkohet para kalimit të kohes për të cilen eshte emeruar:

1) me kerkese të tij;

2) nese krijohet ndonje prej shkaqeve, për të cilat sipas rregullave për marredhenie pune, i nderpritet marredhenia e punes me fuqi të ligjit;

3) nese nuk vepron sipas ligjit, Statutit dhe akteve të pergjithshme të Fondit ose në menyre të paarsyeshme nuk i zbaton vendimet e Keshillit Drejtues ose vepron në kundërshtim me to;

4) nese me punen e tij të pandërgjegjshme dhe të parregullt i shkaktonte Fondit dëm të konsiderueshem ose nese i anashkalon ose nuk i kryen obligimet e tij dhe për kete shkak krijohet ose do të mund të krijohet shkelje më të renda në veprimtarine e Fondit;

5) nese e pengon ose në menyre tjetër e pamundeson realizimin e të drejtave dhe detyrave të shfrytëzuesve të të drejtave nga sigurimi pensional dhe invalidor;

6) nese punon në kundërshtim me ligjin dhe

7) nese në afat prej dy tremujoreve të njepasnjeshem Fondi tregon rezultate financiare negative në pune.

(2) Drejtori perkatesisht zevendesdrejtori i Fondit mund të shkarkohet nga detyra edhe me propozim të ministrit të Punes dhe Politikës Sociale në rastet nga paragrafi (1) pikat 3, 4, 6 dhe 7 të ketij neni, gjate realizimit të së drejtes së mbikeqyrjes.

Neni 163

(1) Fondi ka Statut.

(2) Me Statutin e Fondit vecanerisht rregullohen:

1) organizimi dhe menyra e punes së Fondit;

2) menyra e realizimit të të drejtave nga sigurimi pensional dhe invalidor në pajtim me ligjin;

3) të drejtat, obligimet dhe pergjegjesite e organeve drejtuese të Fondit;

4) perfaqesimi dhe prezantimi i Fondit;

5) publiciteti në punen e Fondit dhe organeve të tij;

6) menyra e organizimit dhe kryerja e puneve profesionale administrative juridike dhe puneve tjera në realizimin e sigurimit pensional dhe invalidor;

7) procedura për miratimin e akteve të pergjithshme dhe të vecanta dhe

8) ceshtje tjera me rendesi për punen e Fondit.

(3) Pelqim për Statutin e Fondit jep Qeveria e Republikës së Maqedonise.

Neni 164

(1) Punet udheheqese, financiare, profesionale, administrative dhe punet tjera për realizimin e sigurimit pensional dhe invalidor, të percaktuara me ligj dhe Statutin e Fondit, jane pune me interes publik, të cilat i kryejne të punesuarit në Fond.

(2) Për kryerjen e puneve nga paragrafi (1) i ketij neni, Fondi formon sherbim unik profesional, filiale dhe dege.

(3) Të punesuarit në sherbimin unik profesional, filialet dhe deget e Fondit, që kryejne pune me interes publik në pajtim me ligjin, kane status të nepunesve publike.

(4) Të punesuarit në sherbimin unik profesional, filialet dhe deget e Fondit, që kryejne pune ndihmese dhe teknike nuk kane status të nepunesve publike dhe lidhur me të drejtat e tyre, obligimet dhe pergjegjesite nga marrredhenia e punes, zbatohen dispozitat e rregullave të pergjithshme nga marrredheniet e punes.

(5) Për të punesuarit në sherbimin unik profesional, filialet dhe deget e Fondit, që kane status të nepunesve publike për ceshtje të cilat kane të bejne me punesimin, të drejtat dhe detyrat, pergjegjesite, vleresimin, nderprerjen e punesimit, mbrojtjen dhe vendimmarrjen për të drejtat dhe obligimet e nepunesit publik, zbatohen dispozitat e ketij ligji dhe Ligjit për nepunes publike.

(6) Kryerjta e puneve të vecanta administrative në procedure administrative për realizimin e të drejtave nga sigurimi pensional dhe invalidor në pajtim me ligjin, ka karakter të autorizimeve publike, të cilat i kryen sherbimi unik profesional, filiali dhe dega e Fondit.

Neni 165

(1) Në sherbimin unik profesional, filialet dhe deget e Fondit për kryerjen e puneve me interes publik mund të punesohet person që i ploteson kushtet e pergjithshme dhe kushtet e vecanta të percaktuara me Ligjin për nepunes publike, si dhe kushtet tjera të percaktuara me aktin për sistematizimin e vendeve të punes në sherbimet profesionale dhe filialet.

(2) Për plotesimin e vendit të lire të punes për kryerjen e puneve me interes publik në sherbimin unik profesional, filialet dhe deget e Fondit, drejtori i Fondit miraton vendim për nevojen e punesimit të nepunesit publik.

(3) Me vendimin nga paragrafi (2) i ketij neni, percaktohet nese plotesimi i vendit të lire të punes behet permes punesimit të personit me shpallje të konkursit publik, me shpallje të konkursit intern, me sistemimin e nepunesve publike të punesuar ose me marrjen e nepunesit publik nga institucioni tjetër.

(4) Nese plotesimi i vendit të lire të punes behet me shpallje të konkursit publik, Fondi dorezon kerkese në Agjencine e Administrates për shpallje të konkursit publik për punesim.

(5) Shpallja e konkursit nga paragrafi (4) i ketij neni dhe zbatimi i procedures për zgjedhje, behen në pajtim me Ligjin për nepunes publike.

(6) Në rastet kur plotesimi i vendit të lire të punes behet me shpallje të konkursit intern, konkursi intern publikohet në ueb faqen e Fondit. Konkursi permban të dhena për vendin e punes që duhet të plotesohet, kushtet e vecanta të percaktuara me nenet 15 dhe 19 të Ligjit për nepunes publike, kushtet e percaktuara në aktin për sistematizimin e vendeve të punes, që duhet t'i plotesoje nepunesi publik dhe afatin e paraqitjes.

Neni 166

(1) Nepunesi publik i punesuar në sherbimin unik profesional, filialet dhe deget e Fondit, i cili ka arsimim perkates, pervoje të nevojshme të punes në profesion dhe i ploteson edhe kushtet tjera të percaktuara në aktin për sistematizimin e vendeve të punes, sipas nevojes së sherbimit unik profesional, filialeve dhe degeve të Fondit ose me kerkese të tij, mund të sistemohet në vend tjetër të punes në pajtim me aktin për sistematizim të vendeve të punes, ose të merret në institucion tjetër, nese për kete e ka pelqimin e personave udheheqes të institucioneve.

(2) I punesuari i cili nuk ka status të nepunesit publik, e që ka arsimim perkates, pervoje të nevojshme të punes dhe i ploteson edhe kushtet tjera të percaktuara në aktin për sistematizimin e vendeve të punes në sherbimet profesionale, sipas nevojes ose me kerkese të tij, mund të merret ose sistemohet, në vend pune me titullin perkates në sherbimin unik profesional, filialet dhe deget e Fondit dhe ta fitoje statusin e nepunesit publik.

(3) I punesuari nga paragrafi (2) i ketij neni eshte i obliguar që në afat prej gjashte muajsh nga dita e marrjes ose sistemimit të tij, të jape provim të nepunesit publik.

(4) Personat që punesohen për here të pare në sherbimin unik profesional, filialet dhe deget e Fondit për kryerjen e puneve me interes publik dhe personat që punesohen në vend më të larte të punes nga ai paraprak në sherbimin profesional, detyrimisht kryejne pune provuese. Puna provuese për kandidatin e zgjedhur për nepunes publik me arsimim të larte zgjat 12 muaj, ndersa për kandidatin e zgjedhur me arsimim të mesem dhe personin që punesohet në vend më të larte të punes nga ai paraprak, puna provuese zgjat gjashte muaj.

(5) Për menyren e kryerjes së punes provuese dhe punesimin e personave të zgjedhur nga paragrafi (3) i ketij neni, zbatohen dispozitat nga Ligji për nepunes publike.

Neni 167

Nepunesi publik në sherbimin unik profesional, filialet dhe deget e Fondit, personalisht eshte pergjegjes për kryerjen e puneve dhe detyrave të punes nga vendi i punes.

Neni 168

(1) Çdo nepunes publik dhe person tjetër, në pajtim me ligjin, ka të drejte të paraqese iniciative për ngritjen e procedures disiplinore kunder nepunesit publik në sherbimin unik profesional, filialet dhe deget e Fondit, e cila duhet të jete e arsyetuar.

(2) Propozim për ngritjen e procedures disiplinore kunder nepunesit publik paraqet nepunesi publik epror i drejtperdrejte, perkatesisht nepunesi udheheqes ose drejtori i Fondit.

Neni 169

(1) Propozimi për ngritje të procedures për percaktimin e pergjegjesise disiplinore sipas rregullës i permban elementet i vijojne:

- emrin personal të nepunesit publik për të cilin parashtrohet propozimi për ngritjen e procedures për percaktimin e pergjegjesise disiplinore,

- vendin e punes në të cilin eshte sistemuar nepunesi publik për të cilin parashtrohet propozimi,

- pershkrim të veprimit/eve me të cilin eshte kryer shkelja e rendit të punes dhe disipline ose mosplotesimi i detyrimeve të punes,

- shenim të kualifikimit të veprimit/eve nga alineja 3 të ketij paragrafi, me shenim konkret nese kjo sipas vleresimit paraqet shkelje më të lehte, perkatesisht më të rende të rendit dhe disipline së punes ose mosplotesim të detyrave të punes,

- kohen, menyren dhe vendin e kryerjes së veprimit me të cilin eshte kryer shkelja e rendit dhe disipline së punes ose mosplotesimi i detyrimeve të punes,

- pasojat që jane shkaktuar në rendin dhe disiplinën e punes dhe mosplotesimin e detyrave të punes,

- shenim të deshmise/ve nga të cilat vertetohet sjellja e tille, perkatesisht deshmise që eshte në dobi të faktit se eshte kryer veprim i kompletuar (shenim zyrtar, raport me shkrim, informate, fleteparaqitje, deklarate nga deshmitare e ngjashem),

- shenim të emrit personal të personit që mund të thirret në cilesine e deshmitarit,

- të dhene nese nepunesi publik për të cilin paraqitet propozimi deri atehere eshte pergjigjur për shkeljen e rendit dhe disipline së punes ose mosplotesimin e detyrave të punes në ndermarrjen publike dhe

- të dhene lidhur me shperblimet paraprake të nepunesit publik.

(2) Në shtojce të propozimit nga paragrafi (1) i ketij neni dorezohen deshmite që permenden në dokumentin e njejte dhe të tjera që sipas vleresimit të propozuesit jane me rendesi për rastin konkret.

Neni 170

(1) Drejtori i Fondit formon komision për udheheqjen e procedurës disiplinore për kundervajtje disiplinore në afat prej tete ditësh nga dita e parashtrimit të propozimit për ngritjen e procedurës disiplinore.

(2) Komisioni nga paragrafi (1) i ketij neni, perbehet nga tre anetare si vijojne, një nepunes publik udheheqes dhe dy nepunes publike prej të cileve njeri me titull nga grupi i njejte i titullit si edhe nepunesi publik kunder të cilit udhehiqet procedura disiplinore, ndersa tjetri eshte perfaqesues i sindikates.

(3) Anetaret e Komisionit kane zevendes.

(4) Kryetari i Komisioni eshte nga radhet e nepunesve shteterore udheheqes.

(5) Komisioni nga paragrafi (1) i ketij neni, pas procedurës së zbatuar disiplinore i propozon mase perkatese disiplinore drejtorit të Fondit.

(6) Nese Komisioni nga paragrafi (1) i ketij neni konstaton se nepunesi publik nuk eshte pergjegjes ose nuk jane plotesuar kushtet për miratimin e aktvendimeve për shqiptimin e mases disiplinore, i propozon drejtorit që ta hedh poshte propozimin, perkatesisht ta nderprese proceduren.

Neni 171

(1) Masat disiplinore kunder nepunesit publik në sherbimin unik profesional, filialet dhe deget e Fondit, i shqipton drejtori i Fondit, me raport paraprak me shkrim nga nepunesi publik epror i drejtperdrejte.

(2) Para shqiptimit të mases disiplinore nepunesi publik njoftohet me shkrim për provat e raportit nga paragrafi (1) i ketij neni, që ekzistojne kunder tij dhe ai ka të drejte të jape pergjigje me goje apo me shkrim në afat i cili nuk mund të jete më i shkurter se tete dite.

(3) Nese nepunesi publik nuk deshiron ta pranoje njoftimin për deshmite në raportin nga paragrafi (1) i ketij neni, në afat prej tri ditësh, ai do të publikohet në tabelen e shpalljeve në seline e sherbimit profesional.

(4) Drejtori i Fondit në afat prej 60 ditësh nga dita e filimit të procedurës miraton aktvendim për shqiptimin e mases disiplinore.

Neni 172

Kunder aktvendimit për shqiptimin e mases disiplinore, nepunesi publik në sherbimin unik profesional, filialet dhe deget e Fondit, ka të drejte ankese në afat prej tete ditësh në Agjencine e Administrates.

Neni 173

(1) Nepunesi publik në sherbimin unik profesional, filialet dhe deget e Fondit eshte pergjegjes për demin i cili në pune ose lidhur me punen me qellim ose nga pakujdesia ia ka shkaktuar sherbimit profesional.

(2) Drejtori i Fondit formon komision për percaktimin e pergjegjesise materiale të nepunesit publik.

(3) Komisioni nga paragrafi (2) i ketij neni, perbehet nga kryetari dhe dy anetare prej të cileve njeri eshte nepunes publik ndersa tjetri eshte perfaqesues i sindikates dhe zevendesit e tyre. Kryetari i komisionit eshte nepunes publik udheheqes ose nepunes publik i cili nuk eshte me titull më të ulet nga titulli i nepunesit publik kunder të cilit udhehiqet procedura për pergjegjesi materiale.

(4) Komisioni nga paragrafi (2) i ketij neni e percakton pergjegjesine materiale për ekzistimin e demit të kryer material, lartesine e tij dhe menyren e kryerjes, kush e ka shkaktuar demin dhe kush do ta kompensoje.

(5) Komisioni nga paragrafi (2) i ketij neni për gjendjen e konstatuar faktike parashtron raport në baze të të cilit drejtori i Fondit miraton aktvendim për kompensim të demit.

Neni 174

Propozim për ngritjen e procedurës për percaktimin e pergjegjesise materiale kunder nepunesit publik në sherbimin unik profesional, filialet dhe deget e Fondit, paraqet nepunesi publik epror i drejtperdrejte, perkatesisht nepunesi udheheqes ose drejtori i Fondit.

Neni 175

Kunder aktvendimit nga neni 173 paragrafi (5) i ketij ligji, nepunesi publik në sherbimin unik profesional, filialet dhe deget e Fondit, ka të drejte të paraqese ankese në Agjencine e Administrates në afat prej tete ditësh nga dita e dorezimit të aktvendimit.

Neni 176

Nepunesi publik në sherbimin unik profesional, filialet dhe deget e Fondit në baze të ndjekjes së vazhdueshme të punes vleresohet nga nepunesi publik udheheqes epror i drejtperdrejte, në sherbimin unik profesional, filialet dhe deget e Fondit.

Neni 177

Vleresimi i nepunesit publik në sherbimin unik profesional, filialet dhe deget e Fondit behet me qellim që të ftohesh pasqyre reale për profesionalizmin, kualitetin, efikasitetin dhe efektivitetin në kryerjen e puneve me interes publik të percaktuara me ligj.

Neni 178

Vleresimi i nepunesit publik në sherbimin unik profesional, filialet dhe deget e Fondit kryhet në baze të të dhënave për rezultatet e punes dhe kualitetet personale duke i pasur parasysh të dhenat për trajnimet, shperblimet, masat disiplinore dhe mungesat në vitin paraprak.

Neni 179

Gjate vleresimit të rezultateve të punes, kryhet vleresimi i njohjes dhe zbatimit të rregullave dhe praktikave, realizimi i qellimeve të punes, kryerja me kohe e punes, kryerja cilesore e punes dhe organizimi i punes në sherbimin unik profesional, filialet dhe deget e Fondit.

Neni 180

Gjate vleresimit të kualiteteve personale kryhet vleresimi i kreativitetit, iniciatives dhe interesimit për pune, aftesise për pune në ekip, aftesise për pune nën presion dhe i shkathtesive komunikuese.

Neni 181

Vleresimi kryet në menyre objektive dhe të paanshme, pa ndikim dhe presion nga nepunes publike eprorë të drejtperdrejte dhe nepunes udheheqes në sherbimin unik profesional, filialet dhe deget e Fondit mbi vleresuesin.

Neni 182

Vleresimi behet si proces i vazhdueshem gjashtemujor i vleresimit të rezultateve të punes dhe kualiteteve personale të të vleresuarit, që i perfshin:

- percaktimin e qellimeve dhe aktiviteteve të punes,
- ndjekjen dhe grumbullimin e të dhënave në punen e nepunesit publik në sherbimin unik profesional, filialet dhe deget e Fondit,
- dhenien e instruksioneve dhe keshillave për permiresimin e punes dhe
- interviste me nepunesin publik.

Neni 183

(1) Vleresuesi gjate periudhes se vleresimit, vazhdimisht e ndjek punen e nepunesit publik në sherbimin unik profesional, filialet dhe deget e Fondit dhe grumbullon të dhena që jane me rendesi esenciale për vleresimin.

(2) Ndjekja dhe grumbullimi i të dhënave nenkupton kontroll dhe evidentim të kualitetit dhe kuantitetit në realizimin e detyrave të punes.

(3) Gjate ndjekjes së punes, vleresuesi vazhdimisht e motivon nepunesin publik në sherbimin unik profesional, filialet dhe deget e Fondit dhe i jep instruksione dhe keshilla për permiresimin e punes, i sugjeron për detaje konkrete në pune, për procedurat që shpien në pune të sukseshme dhe për mangesite në punen e tij.

Neni 184

Gjate vleresimit të punes së nepunesit publik në sherbimin unik profesional, filialet dhe deget e Fondit, aplikohet formulari për vleresimin e nepunesit publik i percaktuar në pajtim me Ligjin për nepunes publike.

Neni 185

(1) Shtepite dhe banesat për jetese të shfrytezesve të pensionit, objektet e dedikuara për klube për qëndrim ditor, objektet e dedikuara për pushim dhe rekreacion të shfrytezesve të pensionit dhe objektet tjera që janë pronesi shtetërore, i menaxhon Fondi.

(2) Fondi me akt të pergjithshem i percakton funksionin dhe veprimtarine e ketyre objekteve, si dhe menyren dhe kushtet e punes së tyre.

Neni 186

(1) Ministria e Punes dhe Politikës Sociale kryen mbikqyrje mbi punen dhe ligjshmerine e punes së Fondit.

(2) Ministria e Punes dhe Politikës Sociale mund ta ndërprese realizimin e aktit të pergjithshem të Fondit, nese nuk eshte në perputhje me kete ligj ose nuk eshte në perputhje me Kushtetuten, deri miratimin e Vendimit të Gjykates Kushtetuese.

Kreu XIV

Sigurimi i mjeteve për sigurim pensional dhe invalidor

Neni 187

(1) Mjetet e nevojshme për realizimin e të drejtave nga sigurimi pensional dhe invalidor sigurohen me:

1) pagese të kontributit nga rrogat e punetoreve, nga baza e sigurimit për personat fizike, si dhe nga baza e sigurimit të bujqve individuale varesisht nga lartesia e të hyrave të realizuara kadastrale;

2) të hyra nga dividenda të aksioneve dhe fitimit nga pjesemarrjet;

3) të hyra nga kamatat e obligacioneve dhe bonove të thesarit;

4) nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë;

5) nga të hyrat nga fondet e sigurimit pensional dhe invalidor të ish-republikave të RSFJ-së, te të cilat eshte kryer pjesa e stazhit të sigurimit;

6) nga prona e Fondit, shitja e prones së Fondit;

7) pjese të shumës së akcizes së paguar të vajrave minerale të shenuara në nenin 28 paragrafi (1) pikat 1, 2 dhe 5 të Ligjit për akciza dhe

8) nga të hyra tjera.

(2) Shitja e prones së Fondit do të kryhet nepermjet ankandit publik, në pajtim me Ligjin për shfrytezim dhe disponim me sende të organeve shtetërore.

Neni 188

Mjetet për sigurim pensional dhe invalidor mund të shfrytezozen vetem për dedikime të percaktuara me Ligjin, si vijojne:

1) për pagese të pensioneve dhe të hyrave tjera në para nga sigurimi pensional dhe invalidor;

2) për kontribut për sigurim shendetesor;

3) për kompensime për stazhin e realizuar në Fond kur pensioni në baze të atij stazhi realizohet në fondet e sigurimit pensional dhe invalidor të ish-republikave të RSFJ-së dhe

4) shpenzime për punen e organit të Fondit dhe për kryerjen e puneve udheheqese, administrative, financiare, teknike dhe puneve tjera për realizimin e sigurimit pensional dhe invalidor.

Neni 189

Me kontributin për stazhin e sigurimit që llogaritet me kohezgjatje të shtuar sigurohen mjete për mbulimin e detyrimeve të shtuara të sigurimit pensional dhe invalidor, të

cilat krijohen për shkak të llogaritjes së stazhit të sigurimit me kohezgjatje të shtuar dhe zvogelimin e kufirit të moshes për fitimin e së drejtes për pension të pleqerise.

Neni 190

Për personat të cilet nuk kane cilesi të të siguruarit, e me kete ligj jane të siguruar për raste të caktuara, llogaritet dhe paguhet kontribut për sigurim në rast të invaliditetit dhe demtimit trupor nga baza dhe sipas shkalleve ose në shumata fikse që i percakton Fondi me akt të pergjithshem.

Neni 191

Mjetet e fituara me shitjen e prones së Fondit, shfrytezozen për dedikime të percaktuara me nenin 188 pikat 1, 2 dhe 3 të ketij ligji.

Neni 192

Mjetet për mbulimin e detyrimeve të sigurimit pensional dhe invalidor që krijohen me pranimin dhe percaktimin e pensioneve në kushte më të volitshme, sigurohen nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë.

Neni 193

(1) Fondi mund të realizoje edhe mjete nga shitja e aksioneve dhe pjesemarrjeve, më së shumti deri në 100% nga kapitali i pergjithshem i fituar në baze të transformimit të ndermarrjeve me kapital shoqëror.

(2) Me kapital të pergjithshem të cilin Fondi e ka fituar në baze të transformimit të ndermarrjeve me kapital shoqëror nenkuptohen: kapitali në aksione dhe pjesemarrje në shoqëri aktive, aksionet dhe pjesemarrjet e shitura, aksionet dhe pjesemarrjet në shoqëri në të cilat eshte hapur procedure e falimentimit ose procedure për likuidim, e që ende nuk ka perfunduar. Në kapitalin e pergjithshem nuk jane perfs hire aksionet dhe pjesemarrjet nga shoqërite e likuiduara.

(3) Vendimin për shitje të aksioneve dhe pjesemarrjeve nga kapitali i pergjithshem i fituar në baze të transformimit të ndermarrjeve me kapital shoqëror e miraton Keshilli Drejtues i Fondit, me propozim të Komisionit për aksione dhe pjesemarrje, pas pelqimit paraprak të Qeverise së Republikës së Maqedonisë.

(4) Komisionin për aksione dhe pjesemarrje e formon drejtori i Fondit si trup keshilledhenes, që perbehet nga shtate anetare, persona profesioniste dhe kompetente nga sfera e punes ekonomike dhe financiare, prej të cileve dy anetare i cakton drejtori i Fondit, ndersa nga një anetar i cakton ministri i Ekonomise, Ministri i Punes dhe Politikës Sociale, Ministri i Financave, zevendes kryetari i Qeverise së Republikës së Maqedonisë i ngarkuar për ceshtje ekonomike dhe sekretari i pergjithshem i Qeverise së Republikës së Maqedonisë.

(5) Proceduren për shitjen e aksioneve dhe pjesemarrjeve nga kapitali i pergjithshem i fituar në baze të transformimit të ndermarrjeve me kapital shoqëror, më afersisht e percakton Qeveria e Republikës së Maqedonisë.

(6) Me mjetet nga paragrafi (1) i ketij neni Fondi mund të bleje obligacione të Republikës së Maqedonisë më së shumti deri 50% nga mjetet e realizuara me shitjen e aksioneve dhe pjesemarrjeve.

(7) Fondi për shitjen e aksioneve dhe pjesemarrjeve nga kapitali i pergjithshem i fituar në baze të transformimit të ndermarrjeve me kapital shtetëror, si dhe për obligacionet dhe bonat e blera të thesarit, e njofton Qeverine e Republikës së Maqedonisë në çdo tre muaj në vitin rrjedhes.

Kreu XV

Evidenca amë

Neni 194

(1) Fondi themelon dhe mban evidence amë e cila permban të dhena të nevojshme për realizimin e të drejtave të sigurimit pensional dhe invalidor.

(2) Në evidencen amë mbahen të dhena për të siguruarit, shfrytëzuesit e të drejtave nga sigurimi pensional dhe invalidor dhe detyresit për llogaritjen dhe pagesen e kontributit për sigurim pensional dhe invalidor.

(3) Në grumbullimin perpunimin, shfrytëzimin, shkëmbimin dhe ruajtjen e të dhenave, zbatohen dispozitat e ligjit që e rregullojnë mbrojtjen e të dhenave personale.

Neni 195

(1) Të dhenat që mbahen në evidencen amë, Fondi i merr nga detyresit për paraqitjen e të dhenave të percaktuara me kete ligj, që njekohesisht jane edhe detyres për llogaritje dhe pagese të kontributit për sigurim pensional dhe invalidor.

(2) Të dhenat që mbahen në evidencen amë, Fondi pa pagese të kompensimit, i merr edhe nga shërbimet ose organet tjera të cilat vendosin, mirembajne dhe shfrytëzojne permbledhje të të dhenave për realizimin detyrave të tyre të percaktuara me ligj (në tekstin e metejme: dhenes të të dhenave).

Neni 196

(1) Evidenca amë mbahet sipas parimeve unike metodologjike.

(2) Në evidencen amë futen të dhenat sipas standardeve unike nacionale.

(3) Futja e të dhenave në evidencen amë behet sipas kodeksit unik të shifrave.

(4) Të dhenat futen në baze të formulareve të percaktuara të fletëparaqitjeve, që plotesohen në baze të dokumenteve publike dhe evidencave të percaktuara me ligj, që i mbajne detyresit për paraqitjen e të dhenave dhe dhenesit e të dhenave.

Neni 197

(1) Të dhenat nga evidenca amë shfrytëzohen për realizimin e të drejtave të sigurimit pensional dhe invalidor.

(2) Të dhenat nga evidenca amë shfrytëzohen edhe për nevojat e shtyllës së dyte dhe të trete.

(3) Të dhenat nga paragrafi (1) i ketij neni mund të shfrytëzohen edhe për hulumtime statistikore dhe shkëmbim të të dhenave me institucione me të cilat Fondi ka lidhur marrëveshje.

Të dhena që futen në evidencen amë

Neni 198

Në evidencen amë futen të dhenat për:

1) të siguruarit e perfshire me dispozitat e ketij ligji;
2) personat që kane realizuar të drejta nga sigurimi pensional dhe invalidor në Republikën e Maqedonisë sipas rregullave të sigurimit pensional dhe invalidor (në tekstin e metejme: shfrytëzues të të drejtave) dhe

3) detyresit për llogaritje dhe pagese të kontributit për sigurim pensional dhe invalidor (në tekstin e metejme: detyres për llogaritje dhe pagese të kontributit).

Neni 199

Fletëparaqitjet me të dhena për vendosjen dhe udheheqjen e evidences amë, i dorezojne detyresit për paraqitjen e të dhenave:

- 1) punedhenesit - për punetoret e punesuar te ata;
- 2) personat e vetepunesuar - për veten e tyre dhe për të punesuarit te ata;
- 3) bujqit individuale dhe personat zyrtare fetare - për vetveten;
- 4) institucionet shtetërore, organet ose organizatorët, që kane obligim ligjor që të paraqesin të dhena për të siguruarit në sigurim pensional dhe invalidor dhe
- 5) drejtorët e falimentimit për të siguruarit që kane qene të punesuar te punedhenes për të cilet udhehiqet procedure e falimentimit.

Vendosja dhe udheheqja e evidences amë

Neni 200

(1) Evidenca amë për të siguruarit dhe detyresit për llogaritje dhe pagese të kontributit, mbahet ashtu që të dhenat, dorezohen në menyre elektronike në forme të percaktuara elektronike, e me perjashtim, në baze të formulareve të percaktuara të fletëparaqitjeve dhe futen në mjetet për perpunim automatik të të dhenave të Fondit.

(2) Evidenca amë për shfrytëzuesit e të drejtave, vendoset dhe udhehiqet në baze të të dhenave nga evidenca amë e të siguruarve dhe aktvendimeve të miratuara për të drejtat e njohura nga sigurimi pensional dhe invalidor.

Neni 201

(1) Për vendosjen dhe udheheqjen e evidences amë kompetente jane filialet dhe degët e Shërbimit profesional të Fondit si vijon, për:

1) të siguruarit nga neni 11 pikat 1, 2, 3, 4, 11, 12, 13 dhe neni 14 pikat 1, 3, dhe 4 të ketij ligji, sipas selise së punedhenesit, perkatesisht selise së njesise afariste;

2) të siguruarit nga neni 11 pikat 7 dhe 8 dhe neni 14 pika 2 të ketij ligji, sipas vendit ku eshte regjistruar vepriartaria;

3) të siguruarit nga neni 11 pikat 5 dhe 6 të ketij ligji, sipas vendbanimit që e ka pasur i siguruarit para largimit në vend të huaj;

4) të siguruarit nga neni 11 pika 9 e ketij ligji, sipas vendbanimit, perkatesisht vendqendrimit;

5) të siguruarit nga neni 11 pika 10 e ketij ligji, sipas selise së qendres për punesim ku eshte i paraqitur i siguruarit;

6) të siguruarit nga neni 12 i ketij ligji, sipas filialit, perkatesisht deges ku ka qene për here të fundit i paraqitur në sigurimin e detyrueshem pensional;

7) personat nga nenet 15 dhe 16 të ketij ligji, sipas selise së detyresit për llogaritje dhe pagese të kontributit;

8) të siguruarit për të cilet filiali, perkatesisht dega e percaktojne cilesine e të siguruarit sipas selise së filialit, perkatesisht deges së Shërbimit profesional të Fondit, që ka vendosur për të drejten;

9) të siguruarit që shfrytëzojne të drejte të kompensimit të rrogës për punë me orar të shkurtuar të punes për shkak të kurimit të femijes me hendikep sipas selise së Qendres për punë sociale dhe

10) shfrytëzuesit e të drejtave - sipas selise së filialit, perkatesisht Qendres së Shërbimit profesional të Fondit ku eshte realizuar e drejta.

(2) Menyren e udheheqjes së evidences amë dhe kodeksit unik të shifrave për futjen e të dhenave në evidencen amë, i percakton Fondi.

Paraqitja e të dhenave për mbajtjen e evidences amë

Neni 202

(1) Detyresit për paraqitjen e të dhenave dhe dhenesit e të dhenave jane pergjegjes për saktesine e të dhenave të dorezuara.

(2) Detyresit për paraqitjen e të dhenave dhe dhenesit e të dhenave, jane të obliguar që Fondit t'ia dorezojne të dhenat, ndryshimet, perkatesisht korigjimët të cilat ndikojne në të dhenat, në afatin dhe formen e caktuar.

(3) Gjate paraqitjes së të dhenave në forme elektronike dhe percaktimin e autenticitetit të të dhenave dhe identitetit të nenshkruesit, zbatohen dispozitat e ligjit që e rregullon punen elektronike dhe perdorimin e të dhenave në forme elektronike dhe nenshkrimin elektronik.

Procedura për percaktimin e të dhenave në evidencen amë

Neni 203

(1) Fondi eshte kompetent që ta percaktoje saktesine dhe teresine e të dhenave, në baze të shikimit në dokumentacionin original te detyresit për paraqitjen e të dhenave dhe evidencen për të dhenat mujore të kontributit të llogaritur dhe të paguar, për çdo të siguruar veç e veç.

(2) Detyresit për paraqitjen e të dhenave janë të obliguar që Fondit t'i mundesojnë qasje në evidencen personale për kontroll të saktësisë dhe teresisë së të dhenave të paraqitura.

Neni 204

(1) Fondi mund të percaktojë cilesi të të siguruarit, me plotësimin e fletëparaqitjes së sigurimit me detyrë zyrtare, kur do të konstatohet se nuk është parashtruar fletëparaqitje për sigurim të personit, i cili ka të drejtë në sigurim pensional dhe invalidor.

(2) Dispozitat nga paragrafi (1) i këtij neni zbatohen edhe në rastet kur detyrësi për dorezimin e të dhenave nuk ka parashtruar cregjistrim të sigurimit.

(3) Fondi, mund të perpilojë me detyrë zyrtare, fletëparaqitje për fillim, ndërprerje ose ndryshim në punën e detyrës për llogaritje dhe pagese të kontributeve, në baze të dokumenteve publike dhe evidencave të percaktuara me ligj.

Neni 205

(1) Të dhenat për stazhin e sigurimit, rrogat, kompensimet e rroges, perkatesisht bazat e sigurimit, që janë baze për percaktimin e bazës pensionale dhe të drejtës së pensionit, i percakton Fondi në pajtim me rregullat për sigurim pensional dhe invalidor.

(2) Fondi, mund të perpilojë me detyrë zyrtare, fletëparaqitje me të dhëna për stazhin e sigurimit, rrogat, kompensimet, perkatesisht bazat e sigurimit në baze të dokumenteve publike dhe evidencave të percaktuara me ligj.

Neni 206

(1) Nese Fondi gjatë kontrollit të të dhenave, konstaton se të dhenat nuk janë paraqitur në mënyrë të rregullt nga detyrësi për paraqitjen e të dhenave, do ta obligojë që t'i përmirësojë të dhenat, në afat prej 15 ditësh nga dita e dorezimit të kërkesës.

(2) Nese detyrësi për paraqitjen e të dhenave në afatin nga paragrafi (1) i këtij neni nuk i përmirëson të dhenat, Fondi me detyrë zyrtare do t'i percaktojë të dhenat në pajtim me rregullat e sigurimit pensional dhe invalidor.

Neni 207

(1) Fondi është i detyruar që me kërkesë të të siguruarit, t'i japë vertetim për të dhenat e futura në evidencën amë.

(2) Vertetimi nga paragrafi (1) i këtij neni ka karakter të dokumentit publik.

(3) I siguruari që nuk është i kenaqur me të dhenat e futura në evidencën amë, ka të drejtë që në afat prej 15 ditësh nga dita e dorezimit të vertetimit, të kërkojë që Fondi të miratojë aktvendim për të dhenat e percaktuara në evidencën amë.

(4) Fondi është i obliguar që ta miratojë aktvendimin nga paragrafi (3) i këtij neni në afat prej 5 ditësh nga dita e pranimit të kërkesës.

(5) Kunder aktvendimit nga paragrafi (4) i këtij neni, i siguruari ka të drejtë ankese në afat prej 15 ditësh nga dita e pranimit të aktvendimit, në Komisionin shtetëror për vendimmarrje në procedure administrative dhe procedure nga marrëdhënia e punës në shkallë të dytë.

(6) Kunder aktvendimit të shkallës së dytë nga paragrafi (5) i këtij neni, i siguruari mund të ngrihet kontest administrativ.

Neni 208

(1) Të dhenat e futura në evidencën amë, në mënyrën e percaktuar me kete ligj, në mënyrë plotësuese mund të ndryshohen në rastet si vijojnë:

1) nese organi kompetent në mënyrë plotësuese konstaton ndryshim të të dhenave;

2) nese të dhenat për cilesinë e të siguruarit, për stazhin e sigurimit, rrogat, kompensimet e rrogave, perkatesisht bazave të sigurimit që shërbejnë për percaktimin e bazës pensionale, janë futur në baze të dokumenteve të rrejshme;

3) nese në mënyrë plotësuese me kontrollin e të dhenave ose në mënyrë tjetër konstatohet se në evidencën amë janë futur të dhëna të parregullta, të pasakta ose të paplota dhe

4) në raste tjera që sipas rregullave mund të perdoren mjete juridike të jashtëzakonshme.

(2) Ndryshimi i të dhenave nga paragrafi (1) i këtij neni, të futura në evidencën amë kryhet në procedure të percaktuara me kete ligj.

Afatet për paraqitjen e të dhenave për udheheqjen e evidencës amë dhe perpunimin e tyre

Neni 209

Fletëparaqitje për të dhenat për udheheqjen e evidencës amë nga neni 199 i këtij ligji dorezohen në afatet si vijojnë:

1) për të dhenat për fillimin, perkatesisht perfundimin e punës dhe ndryshimet gjatë punës së detyrës për pagese të kontributit-në afat prej tete diteve të punës nga dita e fillimit, perkatesisht perfundimit të punës, perkatesisht nga dita e ndryshimit të shkaktuar gjatë punës;

2) për të dhenat për fillimin, perkatesisht perfundimin e sigurimit, dhe ndryshimet gjatë sigurimit-në afat prej tete diteve të punës nga dita e fillimit, perkatesisht perfundimit të marrëdhënies së punës ose nga dita e plotfuqishmerisë së aktvendimit për percaktimin e cilesisë së të siguruarit;

3) për të dhenat për stazhin e sigurimit, rrogat, kompensimet e rrogez, perkatesisht bazat e sigurimit, merren nga evidencat për të dhenat mujore për kontribut të perlllogaritur dhe të paguar pa obligim për parashtrimin e atyre të dhenave në nivel vjetor - më së voni deri në fund të prillit të vitit rrjedhes për vitin e kaluar kalendarik;

4) për ndryshimin e të dhenave për stazhin e sigurimit, rrogat kompensimet e rroges, perkatesisht bazat e sigurimit - në afat prej tete diteve të punës nga dita kur është konstatuar ndryshimi i të dhenave;

5) për të dhenat për stazh të percaktuar pensional plotësues, perkatesisht për rritjen e stazhit të sigurimit - në afat prej tete diteve të punës nga dita e plotfuqishmerisë së aktvendimit, perkatesisht nga dita e percaktimit të gjendjes faktike për punët për të cilat stazhi i sigurimit llogaritet me kohezgjatje të rritur;

6) për të dhenat për invaliditetin e punës me aftësi pune të zvogeluar, perkatesisht të mbetur dhe ndryshimin e atyre të dhenave - në afat prej tete diteve të punës nga dita e plotfuqishmerisë së aktvendimit, me të cilin është percaktuar invaliditeti, perkatesisht ndryshimi i shkaktuar;

7) për të dhenat për kompensimet në para për invaliditetin e punës me aftësi pune të zvogeluar, perkatesisht të mbetur - më së voni deri në fund të prillit të vitit rrjedhes për vitin e kaluar kalendarik dhe

8) për ndryshimin e të dhenave për kompensimet në para për invaliditetin e punës me aftësi pune të zvogeluar, perkatesisht të mbetur në afat prej tete diteve të punës nga dita kur është konstatuar ndryshimi i të dhenave.

Neni 210

Fondi është i obliguar që t'i fute të dhenat në evidencën amë në afatet si vijojnë:

1) të dhenat nga neni 209 pikat 1 dhe 2 të këtij ligji - menjehere, e më së voni në afat prej tri diteve të punës nga dita e paraqitjes së të dhenave;

2) të dhenat nga neni 209 pikat 3 dhe 7 të këtij ligji futen menjehere pas percaktimit të saktësisë dhe teresisë së të dhenave, e më së voni deri më 30 qershor të vitit rrjedhes, për të dhenat nga viti i kaluar kalendarik;

3) të dhenat nga neni 209 pika 6 e këtij ligji - në afat prej tete diteve të punës nga dita e plotfuqishmerisë së aktvendimit dhe

4) të dhenat për ndryshimin e të dhenave nga neni 209 pikat 4 dhe 5 dhe 8 të këtij ligji - në afat prej tete diteve të punes nga dita e paraqitjes së të dhenave.

Ruajtja e dokumentacionit nga evidenca amë

Neni 211

(1) Dokumentacioni që shërben për vendosjen dhe udhëheqjen e evidences amë, ruhet së paku 30 vite, duke llogaritur nga dita e marrjes së të drejtave të percaktuara në baze të atij dokumentacioni, por jo më pak se dhjetë vite nga perfundimi i shfrytëzimit të të drejtave, perkatesisht nga vdekja e shfrytëzuesit të të drejtave.

(2) Dokumentacioni për personat për të cilët udhëhiqen të dhena në evidencen amë, e që nuk kanë fituar të drejta nga sigurimi pensional dhe invalidor, ruhen së paku 40 vite, duke llogaritur nga futja e fundit e të dhenave në evidencen amë.

Neni 212

(1) Dokumentacioni nga evidenca amë ruhet në mediu- me elektronike për sigurim të reproduksionit të të dhenave në format origjinal.

(2) Fotokopja e verifikuar e të dhenave nga paragrafi (1) i këtij neni, trajtohet si dokument zyrtar dhe shërben për deshmimin e fakteve të futura në evidencen amë.

(3) Fotokopjen e fletëparaqitjes origjinale e verifikon Fondi.

Neni 213

(1) Pas kalimit të afateve nga neni 211 i këtij ligji, asgjesimin e dokumentacionit nga evidenca amë e kryen komisioni profesional i perbere nga pese anetare që e formon Fondi.

(2) Kryetar i komisionit nga paragrafi (1) i këtij neni është perfaqësues nga Arkivi Shtetëror i Republikës së Maqedonise, kurse anetaret zgjidhen nga të punësuarit e Fondit.

(3) Komisioni nga paragrafi (1) i këtij neni, i asgjeson edhe fletëparaqitjet origjinale pas bartjes së tyre në mediu- met magnetike-optike.

Mbrojtja e të dhenave nga evidenca amë

Neni 214

(1) Të dhenat e futura në evidencen amë të Fondit llogariten si sekret zyrtar, nese me kete ligj nuk është rreguluar ndryshe.

(2) Sekret zyrtar nga paragrafi (1) i këtij neni nuk llogaritet shfrytëzimi i të dhenave në pajtim me nenin 197 paragrafi (2) të këtij ligji.

(3) Personat e punësuar në Fond që gjate punes së tyre njoftohen me permbajtjen e të dhenave personale për të siguruarit dhe shfrytëzuesit e të drejtave, ato të dhena janë të obliguar që t'i ruajnë si sekret zyrtar.

(4) Detyrimi për ruajtjen e sekretit zyrtar nga paragrafi (3) i këtij neni, zgjat edhe pas ndërprerjes së marrëdhënies së punes.

(5) Gjate shfrytëzimit të të dhenave nga evidenca amë e Fondit për hulumtime statistikore dhe regjistra statistikore, do të sigurohet mbrojtje e të dhenave në pajtim me dispozitat e Ligjit për statistike shtetërore.

Neni 215

(1) Mbrojtjen e të dhenave, Fondi e siguron permes marrjes së masave kunder personave që kryejne qasje të paautorizuar apo perpunim të paautorizuar të të dhenave, si edhe masave me të cilat pengohet asgjesimi, humbja, ndryshimi, keqperdorimi dhe perdorimi i paautorizuar i të dhenave.

(2) Masat teknike dhe organizative për sigurimin e të dhenave nga evidenca amë, Fondi i percakton me akt të pergjithshem.

Kreu XVI

Kompensimi i demit

Neni 216

(1) Personi të cilit i është kryer pagesa në ngarkim të Fondit, për të cilin nuk ka pasur të drejte, është i detyruar që ta ktheje shumën e pranuar dhe ta kompensoje tere demin tjetër, si vijon:

1) nese në baze të të dhenave të pasakta për të cilat ka ditur ose ka qene i detyruar që të dije se janë të pasakta ose në menyre tjetër të paligjshme ka realizuar të ardhura nga Fondi për të cilat nuk ka pasur të drejte ose e ka realizuar në shume më të madhe se sa i ka takuar dhe

2) nese ka realizuar të ardhura për shkak se nuk ka paraqitur, ose me vonese i ka paraqitur ndryshimet që ndikojne në humbjen, perkatesisht shfrytëzimin e të drejtes ose të lartesisë së saj, e që e ka ditur se është i detyruar që të dije për ato ndryshime.

(2) Personi të cilit i janë kryer pagesat në shume më të madhe se shuma e percaktuar në aktvendim, perkatesisht dokument tjetër perkates, është i detyruar që t'ia ktheje Fondit shumat që i takojne, pavaresisht nga i siguruarit.

Neni 217

Punedhenesit, të siguruarit që janë vete detyres për pagesen e kontributit dhe personat tjere juridike dhe fizike, janë të obliguar që ta kompensojne demin e shkaktuar ndaj Fondit, për të cilin janë pergjegjes në pajtim me rregullat për kompensim të demit, duke e perfshire edhe pergjegjesine e demit të kryer me veprime të palejshme ose leshime të tjetrit, ose që është bere me mjete nga të cilat rezulton rrezik i zmadhuar.

Neni 218

Kur demi është kryer me pagesa në baze të invaliditetit, demtimit trupor ose vdekjes së të siguruarit, të shkaktuara me veprim të paligjshem ose me leshim, ekziston obligim për kompensim të demit pa marre parasysh se rreziku i invaliditetit, demtimit trupor ose vdekjes janë perfshire me sigurimin pensional dhe invalidor.

Neni 219

(1) Kompensimi i demit të shkaktuar në nenet 216 dhe 218 të këtij ligji i perfshin të gjitha shpenzimet në para të paguara në baze të së drejtes së pranuar nga sigurimi pensional dhe invalidor, me ç'rast nuk llogariten shumat e kontributeve të paguara për sigurim pensional dhe invalidor, e as nuk merret parasysh kohezgjatja e stazhit të mbushur pensional të të siguruarit.

(2) Me kerkesen për kompensim të demit mund të perfshihet shuma e pergjithshme e demit ose shuma e pjeses së demit, e llogaritur për periudhe të caktuara kohore që ka kaluar.

(3) Kur demi permbahet në obligim të Fondit për shpenzime të perhershme në para, Fondi mund të kerkoje pagese të kompensimit të demit në shumën e pergjithshme. Kjo shume llogaritet sipas lartesisë së pensionit të pranuar, kompensimit në para për demtim trupor dhe kompensimit në para për ndihme dhe kurim sipas kohezgjatjes së mundshme të perdorimit të atyre të drejtave.

Neni 220

Kompensimi i demit, shkaku i Fondit, perkatesisht kthimi i pagesave të kryera të paligjshme dhe të parregullta të pensioneve dhe shpenzimeve tjera nga sigurimi pensional dhe invalidor, kryhet sipas dispozitave të Ligjit për marrëdhënie obliguese.

XII. DISPOZITA KUNDERVAJTESE

Neni 221

(1) Gjore në shume prej 2 000 deri në 3 000 euro në kundervlere me denare do t'i shqiptohet për kundervajtje subjekteve nese nuk parashtrrojne fletëparaqitje për sigurim në pajtim me nenin 125 paragrafi (4) pikat 1, 2, 3, 4 dhe 5 të këtij ligji.

(2) Gjobe në shume prej 2 000 deri në 3 000 euro në kundervlere me denare për kundervajtje do t'i shqiptohet detyresit për llogaritje dhe pagese të kontributit, nese:

1) nuk paraqet të dhena për fillimin dhe perfundimin e punes, dhe ndryshimet gjate punes ose ato të dhena i paraqet pas kalimit të afatit të percaktuar nga neni 209 pika 1 e ketij ligji;

2) nuk paraqet të dhena për sigurim, cregjistrim të sigurimit, dhe ndryshimet gjate sigurimit ose i paraqet pas kalimit të afatit të percaktuar nga neni 209 pika 2 e ketij ligji;

3) nuk paraqet të dhena për stazhin e sigurimin, rrogat, kompensimet e rroges, perkatesisht bazat e sigurimit ose i paraqet pas kalimit të afatit të percaktuar nga neni 209 pika 3 e ketij ligji;

4) paraqet të dhena të pasakta për udheheqjen e evidences amë nga neni 211 paragrafi (1) i ketij ligji dhe

5) në afatin nga neni 206 paragrafi (1) i ketij ligji që e ka percaktuar Fondi, nuk kryen permiresim të të dhenave për stazhin e sigurimit, rrogat, kompensimet e rroges, perkatesisht bazat e sigurimit.

(3) Gjobe në shume prej 300 deri në 600 euro në kundervlere me denare për kundervajtjen nga paragrafi (2) i ketij neni, do t'i shqiptohet personit pergjegjes tek detyresi për llogaritjen dhe pagesen e kontributit.

Neni 222

Gjobe në shume prej 400 deri në 800 euro në kundervlere me denare do t'i shqiptohet për siguruarit nga neni 11 paragrafi (1) pikat 7, 8 dhe 9 të ketij ligji, nese:

1) nuk paraqet të dhena për fillimin dhe perfundimin e punes, dhe ndryshimet gjate punes ose i paraqet pas kalimit të afatit të percaktuar nga neni 209 pika 1 e ketij ligji;

2) nuk paraqet të dhena për fillimin dhe nderprerjen e sigurimit, dhe ndryshimet gjate sigurimit ose ato të dhena i paraqet pas kalimit të afatit të percaktuar nga neni 209 pika 2 e ketij ligji dhe

3) nuk paraqet të dhena për stazhin e sigurimin, rrogat, kompensimet e rroges, perkatesisht bazat e sigurimit ose ato të dhena i paraqet pas kalimit të afatit të percaktuar nga neni 209 pika 3 e ketij ligji;

Neni 223

(1) Gjobe në shume prej 400 deri në 800 euro në kundervlere me denare do t'i shqiptohet personit, i cili vepron në kundershtim me dispozitat e nenit 214 paragrafi (3) i ketij ligji.

(2) Organ kompetent për shqiptimin e sanksionit kundervajtes nga nenet 221, 222, 223 dhe 224 të ketij ligji eshte gjykata kompetente.

Neni 224

Kur doktori specialist që merr pjese në proceduren e percaktimit të invaliditetit, perkatesisht paaftesise për pune, në punen e tij në menyre të pabazuar konstaton ekzistim të invaliditetit ose nuk paraqet dokumentacion mjekesor të pavertete, perkatesisht të gabuar, kjo paraqet shkelje të obligimeve të percaktuara me ligj dhe baze për nderprerjen e marredhenies së punes me pushim nga puna.

Neni 225

Personi që ka leshuar dokumentacion mjekesor të gabuar ose të pavertete, në menyre të pabazuar ka konstatur ekzistim të invaliditetit ose nuk ka paraqitur invaliditet, ose ka dorezuar dokumentacion mjekesor të pavertete, do të pergjigjet për veper penale dhe do të denohet në pajtim me Kodin Penal.

XIII. DISPOZITA KALIMTARE DHE PERFUNDIMTARE

Neni 226

Shfrytezuesve që të drejtat e sigurimit pensional dhe invalidor i kane realizuar para dites së hyrjes në fuqi të ketij ligji, ato të drejta u sigurohen edhe pas dites së hyrjes në fuqi të ketij ligji, në vellim dhe lartesi të njejte dhe harmonizohen sipas dispozitave të ketij ligji.

Neni 227

Shfrytezuesve të shumes më të ulet të pensionit dhe shfrytezuesve të pensionit më të larte, të cilet pensionin e kane realizuar deri në ditën e hyrjes në fuqi të ketij ligji, shuma e percaktuar e pensionit gjate vitit, u harmonizohet me perqindjen me të cilën harmonizohen pensionet tjera.

Neni 228

(1) Pensioni i pleqerise për të siguruarit nga neni 11, me perjashtim të pikes 9 dhe neneve 11 dhe 12 të ketij ligji, që jane perfshire në sigurimin e detyrueshem pensional me financim kapital deri më 1 shtator 2001 dhe që nuk kane zgjedhur të perfshihen në sigurimin e detyrueshem pensional me financim kapital dhe që kane stazh të plotësuar pensional së paku 15 vite, percaktohet nga baza pensionale varisist nga kohezgjatja e stazhit pensional dhe eshte:

Stazhi pensional	Perqindja	
	mashkull	femer
15 vjet	35	40
15 vjet e 6 muaj	35,9	41,3
16 vjet	36,8	42,6
16 vjet e 6 muaj	37,7	43,9
17 vjet	38,6	45,2
17 vjet e 6 muaj	39,5	46,5
18 vjet	40,4	47,8
18 vjet e 6 muaj	41,3	49,1
19 vjet	42,2	50,4
19 vjet e 6 muaj	43,1	51,7
20 vjet	44,0	53,0
20 vjet e 6 muaj	44,9	53,9
21 vjet	45,8	54,8
21 vjet dhe 6 muaj	46,7	55,7
22 vjet	47,6	56,6
22 vjet e 6 muaj	48,5	57,5
23 vjet	49,4	58,4
23 vjet e 6 muaj	50,3	59,3
24 vjet	51,2	60,2
24 vjet e 6 muaj	52,1	61,1
25 vjet	53,0	62,0
25 vjet e 6 muaj	53,9	62,9
26 vjet	54,8	63,8
26 vjet e 6 muaj	55,7	64,7
27 vjet	56,6	65,6
27 vjet e 6 muaj	57,5	66,5
28 vjet	58,4	67,4
28 vjet e 6 muaj	59,3	68,3
29 vjet	60,2	69,2
29 vjet e 6 muaj	61,1	70,1
30 vjet	62,0	71,0
30 vjet e 6 muaj	62,9	71,9
31 vjet	63,8	72,8
31 vjet dhe 6 muaj	64,7	73,7
32 vjet	65,6	74,6
32 vjet e 6 muaj	66,5	75,5
33 vjet	67,4	76,4
33 vjet e 6 muaj	68,3	77,3
34 vjet	69,2	78,2
34 vjet e 6 muaj	70,1	79,1
35 vjet	71,0	80,0
35 vjet e 6 muaj	71,9	
36 vjet	72,8	
36 vjet e 6 muaj	73,7	
37 vjet	74,6	
37 vjet e 6 muaj	75,5	
38 vjet	76,4	
38 vjet e 6 muaj	77,3	
39 vjet	78,2	
39 vjet e 6 muaj	79,1	
40 vjet	80,0	

(2) Për të siguruarit nga paragrafi (1) i ketij neni për çdo vit të metejme stazhi pensional të plotësuar pas 1 janarit 2013, pensioni perlogaritet në lartësi prej 1,61%, kurse për stazh pensional më të shkurtër se një vit, e së paku gjashtë muaj është 0,81% nga baza e pensionit.

(3) Për të siguruarit nga paragrafi (1) i ketij neni, që janë perfshirë në shtyllen e pare pensionale deri më 1 shtator 2001 dhe që nuk kanë zgjedhur të perfshihen në shtyllen e dyte pensionale dhe që kanë stazh pensional të plotësuar më pak se 15 vjet, pensioni sipas pleqerise percaktohet nga baza pensionale në perqindje që për çdo vit stazh pensional të plotësuar deri më 1 shtator 2001 janë 2,33% (mashkull), perkatesisht 2,60% (femer), kurse për stazh pensional më të shkurtër se një vit, e së paku gjashtë muaj është 1,165% (mashkull), perkatesisht 1,30% (femer) nga baza e pensionit. Për çdo vit të metejme të stazhit pensional të plotësuar pas 1 shtatorit 2001 e deri më 31 dhjetor 2012, pensioni perlogaritet në lartësi prej 1,80%, (mashkull), perkatesisht 2,05% (femer), kurse për stazh pensional më të shkurtër se një vit, e së paku gjashtë muaj është 0,90%, (mashkull), perkatesisht 1,025% (femer) nga baza e pensionit.

(4) Për të siguruarit nga paragrafi (3) i ketij neni për çdo vit të metejme stazhi pensional të plotësuar pas 1 janarit 2013, pensioni perlogaritet në shume prej 1,61% (mashkull), perkatesisht 1,84% (femer), kurse për stazh pensional më të shkurtër se një vit, e së paku gjashtë muaj është 0,81%, (mashkull), perkatesisht 0,92% (femer) nga baza e pensionit.

Neni 229

(1) Procedurat e filluara para dites së hyrjes në fuqi të ketij ligji do të perfundohen sipas rregullave që kanë qene në fuqi në kohen e fillimit të procedures.

(2) Procedura nga paragrafi (1) i ketij neni do të zbatohet edhe për të siguruarit që kanë parashtruar kerkese për realizimin e të drejtes së pensionit sipas pleqerise nese ndërprerja e marrëdhënies së punes është para hyrjes në fuqi të ketij ligji.

Neni 230

(1) Për të siguruarit që nuk kanë hyre në sigurimin e detyrueshem pensional me financim kapital, pensioni më i lartë nuk mund të jete më shume se 80% deri në vitin 2015, kurse pas vitit 2015 jo më shume se perqindjet e percaktuara nga neni 52 paragrafi (1) i ketij ligji nga rroga neto mesatare e realizuar në Republike në vitin e kaluar e rritur për 2,7 here.

(2) Pensioni më i lartë i percaktuar nga paragrafi (1) i ketij neni, nuk ripercaktohet dhe më tutje harmonizohet me perqindjen me të cilën harmonizohen edhe pensionet tjera.

Neni 231

Personat që nuk kanë cilesi të të siguruarve sipas ketij ligji, por kete cilesi e kanë pasur sipas rregullave të meparshme, si dhe anetaret e familjeve të tyre dhe anetaret e familjeve të shfrytezuesve të të drejtave sipas rregullave të meparshme, mund që të drejtat e sigurimit pensional dhe invalidor t'i realizojne në kushtet e percaktuara me kete ligj.

Neni 232

Pensionet e luftetareve të LNÇ-së, të pjesemarrësve në Levizjen nacionalclirimtare në Greqi, të pjesemarrësve në Levizjen nacionalclirimtare në pjesen e Maqedonise së Egejtut dhe të anetareve të familjeve të tyre, të realizuara para hyrjes në fuqi të ketij ligji sipas Ligjit për të drejtat themelore të sigurimit pensional dhe invalidor, Ligjit për bartësit e "Perkujtimorese së partizaneve 1941" dhe Ligjit për sigurim pensional dhe invalidor, u sigurohen edhe pas dites së hyrjes në fuqi të ketij ligji në vëllim dhe lartësi të percaktuar sipas atyre rregullave, me ç'rast keto pensione mund të paguhën më së shumti deri në shumën e pensionit më të lartë të percaktuar me kete ligj.

Neni 233

Pensionet e të siguruarve ushtarake të realizuara para dites së hyrjes në fuqi të ketij ligji sipas Ligjit për sigurim pensional dhe invalidor të të siguruarve ushtarake, u sigurohen edhe pas hyrjes në fuqi ketij të ketij ligji në vëllim dhe lartësi të percaktuara me ato rregulla, me ç'rast keto pensione mund të paguhën më së shumti deri në shumën e pensionit më të lartë të percaktuar me kete ligj.

Neni 234

Mjetet për pagese të pensioneve dhe të ardhurave tjera nga neni 232 i ketij ligji, i siguron Buxheti i Republikës së Maqedonise.

Neni 235

Mjetet për mbulimin e detyrimeve që dalin me pranimin e të drejtave për kushtet më të volitshme në pajtim me nenin 233 të ketij ligji sigurohen nga Buxheti i Republikës së Maqedonise.

Neni 236

Shfrytezuesve të pensionit sipas pleqerise dhe familjar minimal, që të drejten e pensionit e kanë realizuar sipas Ligjit për sigurimin sipas pleqerise të bujqve dhe Ligjit për sigurim pensional dhe invalidor, ato të drejta u sigurohen edhe pas dites së hyrjes në fuqi të ketij ligji.

Neni 237

(1) Pas vdekjes së shfrytezuesit të pensionit minimal sipas pleqerise nga neni 236 i ketij ligji, bashkeshorti i tij mund të fitoje të drejten e pensionit familjar, nese pas vdekjes së shfrytezuesit, bashkeshorti ka mbushur 65 vjet (mashkull), perkatesisht 60 vjet (femer), kurse për luftetar të LNÇ-së deri më 9 shtator 1944 - 60 vjet (mashkull), perkatesisht 55 vjet (femer).

(2) Pensioni familjar nga paragrafi (1) i ketij neni, percaktohet në shume të njejte si edhe pensioni minimal sipas pleqerise.

Neni 238

Mjetet për pagesen e pensioneve nga nenet 236 dhe 237 të ketij ligji, sigurohen në Buxhetin e Republikës së Maqedonise.

Neni 239

(1) Të siguruarit që kanë status të bujqve individuale, për plotësim të kushteve për realizimin e të drejtes për pension sipas pleqerise, në stazh të sigurimit do të llogaritet edhe koha e kaluar në sigurim, sipas Ligjit për sigurim sipas pleqerise të bujqve, nese kontributi për atë sigurim është i paguar gjate kohes kur ka qene në fuqi ai ligj.

(2) Nese i siguruari nga paragrafi (1) i ketij neni, nuk ka stazh të plote të percaktuar të sigurimit pas 1 janarit 1989, për plotësim të kushteve për realizimin e të drejtes për pension sipas pleqerise, do të llogaritet edhe koha e kaluar në sigurim, sipas Ligjit për sigurim sipas pleqerise të bujqve, nese kontributi për atë sigurim është i paguar gjate kohes kur ka qene në fuqi ai ligj dhe nese kryhet pagesa e kontributit për sigurim pensional dhe invalidor për periudhen pas 1 janarit 1989, për më së shumti 5 vite.

Neni 240

Gjate percaktimit të koeficienteve për valorizimin e rrogave për vitin 2009, koeficientet e percaktuar nga neni 33 i ketij ligji shumezohen me faktorin si vijon:

rogen neto 2008
rogen bruto 2008
rogen neto 2009
rogen bruto 2009

Gjate percaktimit të koeficienteve për valorizim të rrogave për vitin 2010 koeficientet e percaktuar nga neni 33 i ketij ligji shumezohen me faktorin si vijon:

rrogen neto 2009
rrogen bruto 2009
rrogen neto 2010
rrogen bruto 2010

Gjate percaktimit të koeficienteve për valorizim të rrogave për vitin 2011 koeficientet e percaktuar nga neni 33 i ketij ligji shumezohen me faktorin si vijon:

rrogen neto 2010
rrogen bruto 2010
rrogen neto 2011
rrogen bruto 2011

Koeficientet për valorizim të rrogave percaktohen në baze të ndryshimit të rrogave të të gjithë të punësuarve në Republikën e Maqedonise të publikuara nga Enti Shtetëror i Statistikës.

Neni 241

Mungesa e mjeteve në sigurimin e detyrueshem pensional dhe invalidor në baze të solidaritetit të gjenerates, të shkaktuar për shkak të vendosjes së sigurimit të detyrueshem pensional me financim kapital, do të sigurohet nga Buxheti i Republikës së Maqedonise.

Neni 242

(1) Deri në percaktimin e të drejtes për kompensim të shpenzimeve për vendosje dhe ushqim të femijeve me pengesa në zhvillimin psikofizik, me ligj, femija i të siguruarit, perkatesisht i shfrytëzuesit të pensionit familjar, me pengesa në zhvillimin psikofizik ka të drejte për kompensim të shpenzimeve për vendosje dhe ushqim gjate aftesimit profesional, perkatesisht aftesimit për pune.

(2) Si femije me pengesa në zhvillimin psikofizik, sipas paragrafit (1) të ketij neni, konsiderohet femija që sipas rregullave të vecanta për kategorizim dhe evidentim të femijeve të tille eshte konstatuar se eshte me pengesa në zhvillimin psikofizik.

(3) Në afatin nga paragrafi (1) i ketij neni, Fondi me akt të pergjithshem më afersisht do ta percaktoje menyren në të cilen femijeve me pengesa në zhvillimin psikofizik u sigurohet kompensim për vendosje dhe ushqim gjate aftesimit profesional, perkatesisht aftesimit për pune.

Neni 243

Aktet nenligjore, miratimi i të cilave eshte parapare me kete ligj do të miratohen në afat prej 30 ditesh nga dita e hyrjes në fuqi e ketij ligji.

Neni 244

Deri në miratimin e Listes së semundjeve profesionale dhe Listes së demtimeve trupore, semundjet profesionale dhe demtimet trupore, do të percaktohen sipas listave që ja në aplikuar me ditën e hyrjes në fuqi të ketij ligji.

Neni 245

(1) Drejtori, zevendesdrejtori dhe anetaret e Keshillit Drejtues të Fondit të emeruar para dites së hyrjes në fuqi të ketij ligji, vazhdojne ta ushtrojne funksionin deri në emerimin e drejtorit, zevendesdrejtorit dhe anetareve të Keshillit Drejtues në pajtim me kete ligj.

(2) Anetaret e Komisionit revizion të konstatimit, vleresimit dhe mendimit me të cilin percaktohet invaliditet, perkatesisht paafesi për pune, të percaktuara para dites së hyrjes në fuqi të ketij ligji, do të vazhdoje t'i kryejne punet në komision deri në caktimin e anetareve të rinj.

(3) Deri në caktimin e organit, perkatesisht institucionit në të cilin do të formohet Komision për kontroll të detyrueshem, kontrolli i detyrueshem do të kryhet nga anetaret e Komisionit për kontroll të detyrueshem.

Neni 246

Statuti, akti për organizim të brendshem dhe akti për sistematizimin e vendeve të punës të Fondit, do të harmonizohen me kete ligj në afat prej 15 ditesh nga dita e hyrjes në fuqi e ketij ligji.

Neni 247

I siguruari nga Kreu VII - Marrja dhe realizimi i të drejtave të kategorive të caktuara të të siguruarve në kushte të vecanta, i cili nga dita e fillimit të anetaresimit në sigurimin e detyrueshem pensional me financim kapital deri në ditën e hyrjes në fuqi të ketij ligji e ka ndryshuar cilesine e të siguruarit, mundet vetem një here me zgjedhje të vet ta revokoje statusin e percaktuar. Kete të drejte i siguruari mund ta kryeje më së voni në afat prej një viti nga dita e hyrjes në fuqi të ketij ligji.

Neni 248

Me ditën e hyrjes në fuqi të ketij ligji shfuqizohen Ligji për sigurim pensional dhe invalidor ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonise" numer 80/93, 3/94, 14/95, 71,96, 32/97, 24/2000, 96/2000, 50/2001, 85/2003, 50/2004, 4/2005, 84/2005, 101/2005, 70/2006, 153/2007, 152/2008, 161/2008, 81/2009, 156/2009, 83/10, 156/10, 24/11, 51/11 dhe 11/12) dhe Ligji për evidencen amë të të siguruarve dhe shfrytëzuesve të të drejtave nga sigurimi pensional dhe invalidor ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonise" numer 16/2004, 55/2007, 102/2008 dhe 51/11).

Neni 249

Ky ligj hyn në fuqi në ditën e tete nga dita e botimit në "Gazeten Zyrtare të Republikës së Maqedonise", pervec dispozitave të nenit 239 të ketij ligji, të cilat do të zbatohen gjashte muaj nga dita e hyrjes në fuqi të ketij ligji, kurse dispozitat nga neni 19 paragrafi (2) i ketij ligji, do të fillojne të zbatohen nga 1 janari 2013.

2543.

Врз основа на членот 75 ставови 1 и 2 од Уставот на Република Македонија, претседателот на Република Македонија и претседателот на Собранието на Република Македонија издаваат

У К А З

ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ И ДОПОЛНУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ЗАДОЛЖИТЕЛНО КАПИТАЛНО ФИНАНСИРАНО ПЕНЗИСКО ОСИГУРУВАЊЕ

Се прогласува Законот за изменување и дополнување на Законот за задолжително капитално финансирање на пензиско осигурување,

што Собранието на Република Македонија го донесе на седницата одржана на 30 јули 2012 година.

Бр. 07-3509/1
30 јули 2012 година
Скопје

Претседател
на Република Македонија,
Ѓорге Иванов, с.р.

Претседател
на Собранието на Република
Македонија,
Трајко Вељаноски, с.р.